

SANDHOLM

Breve fra en dansk ø
Anholt

Hans Hjorth
Sandholm • Breve fra en dansk ø

Grenaa Egnsarkiv og
Lokalhistorisk Arkiv, Alborg

1. oplag, december 1980
Tryk: Holms Bogtryk/Offset • Grenaa

Forlaget Holm
Postboks 111, 8500 Grenaa
ISBN 87 88013 00 6

SANDHOLM

Breve fra en dansk ø

Anholt

Hans Hjorth

SANDHOLM
Breve fra en dansk ø
Anholt

Forlaget Holm • Grenå
1980

Det har ikke været muligt at gendanne det originale for- og bagside billed fra Statsingenørens kontor i Grenå, hvorfor der er fundet to andre på dette link:
<https://danske-smaaoer.dk/de-27-oeer/anholt/>

Juni 2020
Peer Holm

Forord

Under en korrespondance mellem Lokalhistorisk Arkiv for Ålborg kommune og Grenaa Egnsarkiv gjorde arkivleder, mag. art. Henning Bender opmærksom på, at Ålborg-arkivet lå inde med en stor samling materiale fra familien Hjorths privatarkiv.

Hans Jørgen Haar Hjorth, født 1867 i Ålborg, var sømand og sejlede som 2. styrmand på et dansk fragtskib til Australien i 1893 og vendte tilbage til Danmark 1902. Herhjemme blev han filialleder på Anholt for Fiskeeksportfirmaet M. Madsen ved Grenaa Havn og var her i årene 1903-1908. Derefter blev han brofoged ved pontonbroen i Ålborg. Hans Hjorth var meget skrivende, og i arkivet i Ålborg befinder sig manuskripter til romaner og erindringsbøger, skildringer fra Australien, Ålborg og Nørre Sundby. Hans Hjorth har kun fået en enkelt bog trykt, nemlig - Englænderne på Anholt, som er meget kendt og læst.

Tillige indeholdt arkivet et manuskript på 250 håndskrevne folio sider: Sandholm - Breve fra en dansk ø. Denne ø er Anholt, men alle navne er fingerede, og stoffet er tidsbestemt for den tid, Hans Hjorth opholdt sig på øen, 1903-08. Manuskriptet er formet som breve fra skribenten til en ven i København, og det fortæller om en mængde ting, begivenheder og personer. Stoffet findes at være så interessant, at det fortjener at kendes af mange.

Så godt som alle billedteksterne er Hans Hjorths egne, på nær tre billeder, der er hentet i Grenaa Egnsarkiv. Omslagsbilledet er fra Stadsingeniørens kontor i Grenaa.

Grenaa, den 24. september 1980

J. A. Nielsen
Grenaa Egnsarkiv

Indholdsfortegnelse

Forord	7
Hans Hjoriths digt om Anholt.....	9
20. maj 1904.....	11
26. maj 1904.....	25
4. juni 1904	41
8. juni 1904	57
16. juni 1904.....	73
22. juni 1904.....	89
28. juni 1904.....	107
10. juli 1904.....	127
18. juli 1904.....	143
28. juli 1904.....	453
6. august 1904.....	171
21. august 1904.....	183

Anholt

Du lille Ø i Kattegat,
hvis Vover om dig bruse,
mens Skibe i den mørke Nat
på dine Rev sig knuse.

Du Ø, hvor Marehalmen gror
og knejser stolt i Sandet.
Du Ø, hvor Sæl og Maage boer,
hvor rigt på Fisk er Vandet.

Du Ø så fjærnt fra Verdens strid,
mod Havet kun så lille,
dig vil jeg elske al min Tid
i storm så vel som Stille.

Ja elske dig, når Stormens Sus
om dine Klitter jage
og Bølgerne med voldsomt Brus
mod dine Revler brage.

Ja elske dig, når Havet blank
og rolig er at skue,
mens Sol i Vester nylig sank
deri med gylden Lue.

Du havomfyldte Ø, jeg vil
dig elske alle Dage.
Selv om jeg drager bort, se til,
jeg kommer dog tilbage.

I Evald Tang Kristensens bog "Øen Anholt i sogn og sæd" har Hans Hjorth skrevet dette digt om Anholt. Bogen er udgivet 1891, forsynet med Hans Hjorths stempel og af hans søn overdraget Grenaa Egnarkiv.

3. april 1903

»Hotel Klitbo«

Sandholm, 20/5 04

Kære Ven.

Endelig er jeg da landet på denne afsides liggende ø og håber i dens styrkende luft, fjernt fra hovedstadens larm og støj, igen at komme til kræfter efter min sygdom. Jeg var i grunden ikke glad ved at forlade det kære København, men gamle doktor Runge lode mig ingen ro, og efter en del besvær fik jeg mine sager ordnede og kom afsted. Desværre fik jeg ikke sagt farvel til dig, kære Otto, du var jo bortrejst, men jeg skal ærlig holde det løfte, jeg gav dig i foråret, da det første gang var på tale, at jeg skulle herover, og forsøge på at give dig et begreb om denne lille verden og de folk, jeg nu er dumpet ned imellem, og med hvem jeg i de næste tre måneder skal omgås. Jeg håber at få såvel gavn som glæde af mit ophold herovre og skal trolig berette om alt, hvad jeg her erfarer og oplever. Sandholm skal jo være en meget interessant ø, dens befolkning ikke mindre, og når jeg først kommer rigtig i ro, skal du jævnlig høre fra mig. Foreløbig er jeg, efter en stormfuld rejse over det urolige Kattégat, indstalleret på øens eneste hotel »Klitbo« kaldet, og efter det første indtryk at dømme kommer jeg nok til at befinde mig vel her. Dog hvorfor forgribe begivenhedernes gang. Jeg må hellere begynde med begyndelsen og fortælle dig lidt om mine oplevelser på rejsen herover og min første entre blandt beboerne i »Den sjette Verdensdel«, som min vært med et bredt grin kalder den lille ø.

Efter en lang og kedsommelig jernbanefart ankom jeg sent om aftenen til Købelev, hvorfra der to gange om ugen er forbindelse med Sandholm.

Klokken var 10, og skønt det næsten var lyst endnu, var der få eller ingen folk til stede, da jeg steg ud af toget. I slige småbyer går man tidlig til ro. Jeg spurgte mig for på kontoret og erfarede, at postvognen om en halv snes minutter ville være rede til at køre til Havnen for at bringe

posten og mulige passagerer om bord i postfartøjet, som derpå straks ville sætte sejl for Sandholm. Min bagage fik jeg udleveret af en gnaven portør, som derpå betydede mig, at nu skulle banegården lukkes. Der kom ikke flere tog, og han ville hjem og i seng.

»Ja, men hvor er postvognen, og hvor skal jeg opholde mig, til den kommer?«

»De kan roligt vente udenfor med Deres sager, vognen kommer straks. Postkontoret er i den østre ende af stationsbygningen«.

Han satte mig med samt mine kufferter udenfor, bød mig god nat og gik. Der stod jeg ganske ene og vidste snart hverken ud eller ind. Det blæste friskt, og vejret var køligt, så ventetiden var alt andet end morsom. For at fordrive tiden gik jeg på rekognoksering og så, at der endnu var lys i postkontoret. Dette var til min glæde et bevis for, at manden havde talt sandt, og kort efter kom da også vognen rullende. Kusken slog skrald med pisken, og da vognen holdt stille, kom et par postfunktionærer ud, slæbende på to sække og nogle pakker, som de begyndte at lægge bag i den åbne vogn. Jeg nærmede mig og tiltalte kusken.

»Godaften. Kører De til Havnen nu?«

»Javel, min herre«, svarede han, ivrig beskæftiget med at tælle pakkerne.

»Ønsker I at køre med?«

»Ja tak, jeg vil gerne med postfartøjet til Sandholm«.

»Det kan I så udmærket. Thomas Post sejler ikke før jeg er ankommen. Har I nogen bagage?«

Jeg viste ham mine to kufferter, der stod på trappestenen ved indgangsdøren. »Meget vel. Stig kun op, så tager vi dem på, når jeg har været inde og kvitteret for posten«.

Jeg krøb op og satte mig på vognens eneste sæde, medens kusken for-

svandt i kontoret. Han kom straks efter tilbage, og så snart min bagage var anbragt, greb han tømme, og i rask fart rullede vi bort fra stationen, hvor alt nu var lukket og slukket. Vi drejede ned ad den første gade til højre og travede lystigt hen over den toppede stenbro, medens vognrummelen gav ekko i de tomme gader, hvor kun hist og her et oplyst vindue vidnede om, at ikke alle sov i den lille by. Heldigvis var vi snart færdige med den dårlige brolægning og kom ud på en jævn, bred landevej med træer på begge sider. Husene blev færre og færre, og jeg kunne mærke vinden, der strøg ind fra havet og fik træernes kroner til at suse.

»Hvor langt er der til Havnen?« spurgte jeg kusken og samlede min kappe om mig.

»Vi er der om ti minutter«, svarede han. »I får jer en rask sejltur i nat. Vinden er god, og i morgen tidlig er I på Sandholm. Er I søstærk?«

»Ikke så meget, at det gør noget!«

»Nå så! Ja, for det lufter frisk, og «Karen Margrethe» vil nok springe dygtig i det«.

Han brummede noget mere om sejlføring og vinden tværs, men på grund af blæsten og vognens rumlen fik jeg ikke fat i, hvad han sagde, og kort efter skimtede vi lys forude.

»Her har vi Havnen«, råbte kusken, og straks efter rullede vi forbi nogle småhuse og kunne høre havet bruse tæt ved. Havnepladsen lå i mørke, men jeg kunne dog skimte fartøjerne ved bolværket og omridset af molerne, efter hvis udstrækning at dømme havnen ikke kunne være ret stor. Yderst på molen brændte det lille havnefy, og en damper med top- og sidelanterner gled netop ud af havnen og satte kursen nord på langs kysten, hvorfra man tydelig kunne høre brændingen, og hvor, i en lille halv mils afstand, Soloddens Fyr kastede sine stråler ud over farvandet og ved kraftige blink advarede de søfarende mod

at komme for nær det lave land. Min kusk slog et vældigt skrald med pisken og holdt vognen an ved et tomastet fartøj, der lå fortøjet ved den nordre mole.

»Her har vi postbåden«, råbte han, »en vakker skude, som I ser. Nu gælder det, om de ikke sover, de snuepotter«.

Han udstødte nogle høje råb, og kort efter dukkede to skikkelser op forude på dækket og kom i land til os.

»Godaften, folkens«, tiltalte kusken dem, »her har I posten. Er Thomas om bord?«

»Jo. Vi har lige drukket kaffe. Vinden er jo god, om en halv time sejler vi«, svarede en af folkene, medens de begyndte at bære postsækene og pakkerne ombord.

Jeg var imidlertid kommen af vognen, og efter at have betalt kusken klatrede jeg med besvær om bord. Såvidt jeg i mørket kunne skønne, så »Karen Margrethe« ud til at være vel udhalet og vedligeholdet i alle retninger. Den var rigget som galease og, som jeg senere erfarede, forsynet med en kraftig motor. På dækket var der ikke megen plads, da der var en lav overbygning både for og agter, medens storlugen og en båd optog hele pladsen midtskibs. Alt det opstående var hvidmalet, og skroget gjorde et solidt indtryk, medens den brede boug dog mere tydede på et godt søskib end en hurtig sejler.

Folkene havde imidlertid fået posten om bord, og medens den ene forsvandt agter for, som han udtrykte sig, »at sætte lamperne til«, bad den anden mig om at følge med ned i kahytten. Gennem en lav, smal kappe og ned ad en endnu smallere trappe nåede vi nedenunder og befandt os, efter min ledsager havde åbnet en dør, i kahytten, hvor en stram ubehagelig lugt slog mig i møde, end skønt skylightet stod åben. Manden tændte lampen, og jeg så nu at jeg befandt mig i et lille, lavt

rum med egetræsmaledede skotter og forholdsvis net og propert udstyret.

Der var to faste køjer ude i borde, og langs skotterne brede sæ der med polstrede hynder, medens et lille firkantet bord og en stor hængelampe fuldendte møblementet. På forkanten fandtes en dør, hvorpå der prangene et sortmalet »Dame-Kahyt«, medens en anden dør bar den mærkelige påskrift »No. O«, der, hvad jeg senere erfarede, betød så meget som WC.

»Er der flere passagerer om bord?« spurgte jeg manden, der nu i lampelyset åbenbarede sig som en lille, firkantet fyr med et for slagent vejrbidt ansigt og klædt i en skiden bluse og et par blå bukser med uhyre lapper på.

»Ja, der er en dame herinde ved siden af«, svarede han og pegede mod den forreste kahyt, »men der kommer vist ikke flere, så De kan godt slå Dem til ro og gøre det mageligt. Deres kufferter er om bord«.

Han forsvandt, men kom straks efter tilbage med en flad blikbøtte, forsynet med hank og et tragtformig åben låg.

»De får måske nok brug for denne hersens«, grinte han og satte apparatet på gulvet. Vi har jo frisk kuling i nat, så De må hellere lægge Dem straks, Vi sejler om et øjeblik, og hun vil jo nok slå volter, når vi kommer udenfor. Brolægningen er lidt ujævn, når det sådan lufter«.

Han lo af sin egen vittighed, og da der i det samme blev kaldt på ham, løb han op ad trappen. Straks efter opstod der en in fernalsk støj på dækket. Af forskellige lyde kunne jeg forstå, at besætningen var i færd med at sætte sejl. Der var en trampen af fødder, en kasten med tougværk og en kommanderen uden ende. Trods støjen fulgte jeg mandens råd, trak mine støvler af og lag de mig på en af bænken med mit rejsetæppe over mig og en skråpude fra en af køjerne under hovedet. Netop som jeg havde fået mig selv lagt godt til rette, forkyndte en vold-

som rysten i skibet, at motoren var sat i gang, og en gennemtrængende lugt af petroleum udbredte sig i rummet.

»Lad gå«, brølte en kraftig stemme på dækket, og jeg kunne tydelig fornemme, hvorledes skibet gled fra bolværket, medens motoren som rasende hamrede løs agterude. Vandet begyndte at hvisle langs siden, og langsomt indtog rummet en stilling, der var langt fra den lodrette. Det var sejlene, der virkede, og medens jeg fra mit leje ærgrede mig over lampen, der forgæves søgte at svinge tilbage i sin naturlige stilling, fik skibet pludselig et voldsomt stød og rullede helt over på den ene side, for straks efter med et ryk at vælte tilbage igen. Vi var ude, klar af havnemolen, og fra nu af væltede »Karen Margrethe« sig uafbrudt på en måde, der stred såvel mod anstændigheden som mod alle tyngdelovens principper. Men fremad gik det, det kunne jeg høre på vandets susen langs siden, og skønt det knagede og sukkede i alle sammenføjninger, lod det til, at skuden klarede sig stolt. Jeg klamrede mig fast, så godt jeg formåede, men alle disse uvante bevægelser, og lyde, i forbindelse med lampens sindssvage veltigering, gjorde mig ganske ør i hovedet.

Skylightet var forlængst bleven lukket, og den voldsomme lugt, gjort værre ved stanken fra motoren, var nok til efterhånden at knække mig, og inden en halv time var gået, måtte jeg ofre til Neptun. At det efter lyden at dømme ikke gik min medrejsende ved siden af bedre, var kun en ringe trøst. Søsøge er en grim ting. I mere end tre timer foer for-tøjet afsted, slingrende og rullende som en besat, og i al den tid så jeg intet til besætningen, men måtte klare mig selv så godt jeg formåede.

Min bøsse var forlængst rutschet over i den modsatte side af kahytten, og trods alle overhalingerne kom den ikke tilbage, hvor for alt, hvad jeg offrede, gik på gulvet og sandelig ikke hjalp til at forbedre

atmosfæren. Pludselig gik døren til damekahytten op, og en ung pige viste sig i denne med ligblegt ansigt og håret i uordenens hun med den anden krampagtig greb efter bordet for at holde sig fast. Jeg var for syg til at rejse mig og hjælpe hende, men da skibet et øjeblik lå forholdsvis stille, lykkedes det hende at nå over gulvet, åbne den modsatte dør og forsvinde ad trappen til dækket.

Døren fik hun ikke lukket efter sig, og for hver overhaling, skibet tog, slog den frem og tilbage og irriterede mig sålænge, at jeg med opbydelse af min sidste rest af energi rejste mig op og fik den lukket, hvorpå jeg atter hensank i min sløvhedstilstand uden at bekymre mig om, hvad der var bleven af min medrejsende. Klokken var nu imidlertid bleven henad tre, og gennem skylightet kunne jeg se, at dagen gryede. Det forekom mig samtidig, at skibet var bleven mere roligt i sine bevægelser, og da luften i den kvalme kahyt næsten var uudholdelig, besluttede jeg mig endelig til at følge den unge dames eksempel og forsøge på om opholdet på dækket skulle være at foretrække. Vi måtte jo også kunne se Sandholm nu.

Min formodning viste sig at være rigtig. Efter en del besvær fik jeg mine støvler på, og benyttende et roligt øjeblik, lykkedes det mig at slippe ud af døren og kravle opad den snævre trappe. Kappen stod åben og afgav et udmærket støttepunkt, hvorfor jeg blev stående øverst på trappen og derfra kastede blikket rundt for at overse situationen. Det blæste stadig friskt, men »Karen Margrethe« løb nu mere for vejret, og for rebet storsejl, mesan og stormklyver skød den en rask fart og dansede let og elegant hen over bølgerne. Luften var klar og frisk, og den opgående sols stråler spillede på master og sejl, fik de skummede bølgetoppe til at lyse og gnistre, når de ramte skroget og i millioner af vanddråber kastedes højt i vejret, enkelte måger omkredsede skibet

under høje skrig, og oppe til luvart sås et par sejlere og røgen af en nordgående damper. Mod øst var himlen rød og truende og varslede om storm opad dagen.

På storlugen lå den unge dame og syntes endnu at lide alle søsygens kvaler. Hun var ligbleg og lå med lukkede øjne, medens hendes klæde-
dragt bar tydelige spor af de lidelser, hun i nattens løb havde gennem-
gået. Af besætningen var der ingen at se, kun henne ved roret sad der
en lille firskåren skikkelse, iført en tyk trøje og med et stort uldent tør-
klæde om halsen til værn mod den kølige morgenluft. På hovedet bar
han en gammel fedtet kasket med guldtresse, og over hans fede, runde
ansigt, der var indrammet af et kulsort skæg, gled der et lumskt grin,
da han fik øje på mig. »Godmorgen«, råbte han og vinkede ad mig, »kom
herhen, så skal jeg vise Dem Sandholm. Om en timestid er vi der«.

Jeg skøttede ikke om at forlade mit faste støttepunkt og rystede der-
for af værgende på hovedet, men da han vedblev at gentage opfordrin-
gen, vovede jeg mig endelig helt op, og efter en hel del mere eller min-
dre heldige manøvrer på det glatte dæk nåede jeg endelig velbeholden
hen til ham og fik sæde på rorsbænken, der her, helt agter, indtog hele
skibets bredde, så at vi begge havde rigelig plads.

Den lille tykke mand sad med linerne i hånden og holdt skibet støt
på dets kurs. Han dampede ivrigt på en halvlång pibe, og øjnene foer
skiftevis fra kompasset op til fløjen og tilbage igen, medens han uaf-
brudt stampede med de træskoklædte fødder for at holde varmen i
dem.

»Nå, har De sovet godt?« begyndte han så snart jeg havde fået mig
selv anbragt, og tilkastede mig et polisk sideblik.

»Tak! Nej, det kan jeg ikke påstå. Jeg har været søsyg hele natten«.
»Ja, det har den unge dame derhenne på lugen nok også været«, ved-

blev han med troskyldig mine, »men nu får det jo snart en ende. Se der, nede i læ, der har vi Sandholm«.

Jeg fulgte retningen af hans finger og så nu tydeligt nogle høje, mørke punkter, der syntes at hæve sig lige op ad havet.

»Er det Sandholm«, spurgte jeg.

»Ja vel, det er vestlandet, vi ser. Det er højt. Den lavere østlige del kan vi endnu ikke se«. Den friske morgenluft gjorde mig imidlertid godt, og med stigende interesse betragtede jeg derfor den for mig så uvante scene. Medens Sandholm stadig hævede sig højere og højere af det brusende hav, fortalte »Post Thomas«, thi ham var det, løst og fast om den lille ø, hvortil han nu i mere end tyve år havde besørget postfarten, såvel sommer som vinter, såvel i storm som stille. Under samtalen havde jeg flere gange lejlighed til at betragte ham rigtig og var snart på det rene med, at han, hverken i udseende eller væsen, var nogen helt almindelig mand. Han var meget for tyk og svær i forhold til sin højde, men trods sin førhed livlig i bevægelse. Det ravnsorte hår og skæg og de mørke, spillende øjne gav ham et sydlandsk præg, ligesom den brede mund og det svære, fremstående underansigt havde noget fremmedagtigt ved sig. Sandholms beboere skal jo også være noget af en race for sig selv; husker jeg en gang at have læst et sted. Der var noget snu og listigt ved ham, navnlig ved øjnene, og trods hans talemåder og venlige væsen syntes jeg ikke rigtig om ham, selv om jeg med interesse fulgte hans forklaringer.

Folkene kom nu til syne på dækket, og en halv voksen, søvnig dreng med et langt uredt hår og iført et par uhyre træskostøvler kom agterud for at løse »Post Thomas« af. Men denne vældige gentleman var nu kommen i sludrehjørnet, hvorfor han blev ved roret og sendte drengen ned for at lave kaffe, medens de øvrige folk gjorde klar til at gå i havn.

Motoren, der havde været stoppet et par timers tid, blev nu atter sat i gang. »Den bruger vi altid, når vi går ud og ind af en havn«, forklarede Thomas. »Det er lettere at manøvrere med den til. Nu er der vel snart ingen, hverken af fiskerne eller vi andre, der holder af at løbe ind uden den. Tidligere, før havnen blev bygget, lå jeg jo på den åbne kyst; da var der ikke så meget brug for den. Men nu er den uundværlig både i stille og under vinden. Den støtter så rart«.

Drengen kom nu med den dampende kaffe, og jeg vovede da også at drikke lidt, hvorimod det var mig umuligt at få en bid ned af det tykke stykke sigtebrød, der samtidig blev mig overrakt, hvorfor jeg brød det i småstykker og kastede det ud til mågerne, der agter i kølvandet sloges om de velkomne bidder. Min medrejsende, den unge dame, var imidlertid blevet hjulpen ned i kahytten for at gøre lidt toilette inden landstigningen og kom først til syne igen, da vi lå ved bolværket.

Vi kunne nu tydeligt skelne de to lange stenmoler, der danner havnen og på hvis yderste spids et lille rød- og hvidmalet fyrtårn knejsede. Medens folkene bjærgede sejlene, forklarede Thomas mig den lille smule, der var at se. Fra søen af gjorde Sandholm just ikke noget oplivende indtryk, hvortil vejret, der var begyndt at blive gråt og overtrukket, måske gjorde noget. De høje, gølge bakker, hvoraf vestlandet består, hævede sig mørke og truende, og de få huse, tre eller fire i tallet, der findes ved havnen, formåede ikke at live op i landskabet. Det hele så trist, øde og forladt ud.

Der var kun fartøjer i havnen, og da vi, efter at have passeret indløbet, med mindsket fart løb gennem yderhavnen for at svinge om midtermolen og lægge til ved bolværket i den inderste havn, var der kun en halv snes mennesker på kajen for at tage imod os. Efter en del unødigt sprutten og hvæsen af motoren, i forbindelse med en voldsom

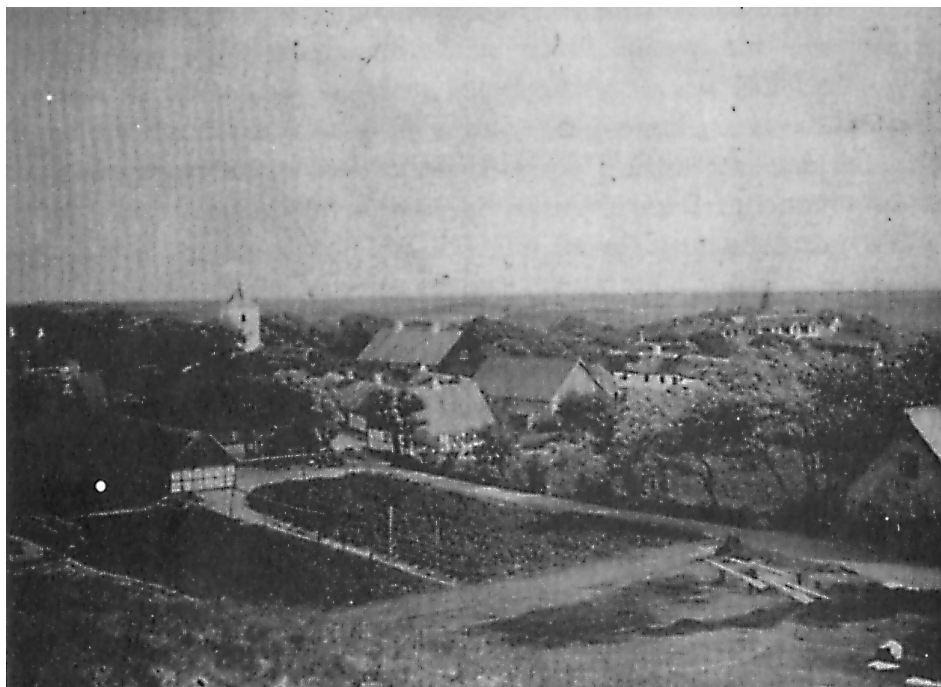
kommanderen af Thomas, fik vi endelig fat i bolværket, og kort efter lå »Karen Margrethe« vel fortojlet. Efter et flygtigt blik på tilskuerne, der nu bestormede Thomas med spørgsmål om nyheder fra fastlandet, som han med glat tunge besvarede ligesom det passede ham, gik jeg ned i kahytten for at samle mine sager, sammen.

Da dette var besørget, klarerede jeg med Thomas og måtte bløde tre kroner for nattens tvivlsomme fornøjelse, hvorpå folkene bragte mine kufferter i land. Her var der imidlertid ankommen en vogn af forældet konstruktion, forspændt med to radmagre heste og en kusk, der i udseende mindede en hel del om en portugisisk sørøver, således som jeg i min barndom altid havde forestillet mig, at slig en herre så ud. Han læssede posten og mine sager på vognen, alt medens Thomas og han underholdt sig i et højrøstet sprog, hvoraf jeg kun forstod ganske lidt, men som uden tvivl var det rene uforfalskede sandholmsk.

Efter at jeg havde udholdt tilskuernes nysgerrige blikke en halv snes minutter og besvaret et par spørgsmål fra en gammel, grå skægget, krumbøjet toldmand, iført en falmet grøn jakke og en uniformshue af ubestemmelig farve og alder, var kusken endelig færdig, og vi steg til vogns. Jeg satte mig på forsædet, medens den unge dame, der, hvad jeg senere erfarede, skulle på besøg i præstegården, tog plads bag i vognen, og i småt trav luntede vi tværs over den øde havneplads og fulgte vejen langs de høje, stejle bakker, der nu på nært hold tog sig ganske imponerende ud og viste sig at være bevokset med kort, tæt græs, medens hist og her nogle bare pletter langs foden vidnede om, at de for det meste bestod af rullestensler.

Det flade land mellem bakkerne og havet var lutter sand, bevokset med stridt græs og marehalm. Hist og her tårnede sandet sig op i de mest fantastiske former, og jo længere vi fjernede os fra havnen, jo mere tiltog

sandet, snart i kridhvide, løse dynger, snart bevokset med marehalm, hvis lange rødder på mange steder, hvor sandet var bortblæst, hængte ned ad skråningerne og gav det hele et vildt, trøstesløs udseende. Vejen, der efter forholdene var tålelig god, fulgte stadig bakkernes fod, og ved en omdrejning fik vi frit blik ud over den øde, ubevoksede østlige del af øen, hvor sand og atter sand dominerede så langt øjet rakte. Jeg skal dog ikke her trætte dig med en beskrivelse af denne ørken, om jeg så må kalde den; jeg må først have det hele nøjere undersøgt.

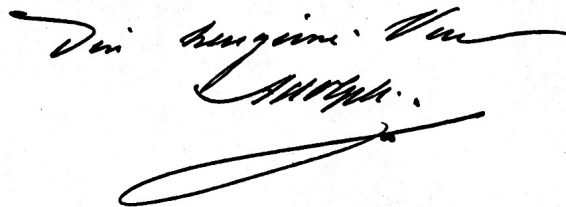
Anholt by.

Vi nærmede os nu byen, en lille klynge huse, i hvis midte kirken hæver sit hvidkalkede spir til en beskeden højde. Byen ligger i læ bag de høje bakker og gør med de små haver og nogle forholdsvis store træer et ganske venligt indtryk. Ad de smalle, krogede veje, der krydsede hinanden på en forvildende måde, rullede vi gennem byen, hvor enkelte indfødte forbavset stirrede efter os, og holdt stille foran en hvid bygning med spidse gavle og kviste. På indgangsdøren, hvor et lille tårn knejsede, prangede et flot skilt med »Hotel Klitbo«, og i denne stod værten, hr. Søren Jensen. Han bukkede dybt og ønskede mig »Velkommen«, da jeg, ganske ene, steg af vognen. Den unge dame havde vi allerede sat af ved præstegården midt i byen.

Værten mindede mig om, at mit værelse, ifølge min telegrafiske ordre, var gjort klar og stod rede til mig, og efter at have nydt en lille forfriskning, hvortil jeg højlig trængte, trak jeg mig tilbage for at hvile lidt ovenpå turen og, de mange indtryk, jeg allerede havde modtaget.

Jeg slutter her, kære Otto, næste gang skal du høre lidt mere om forholdene herovre. Her synes at være ganske interessant, og her er temmelig sikkert den ro og fred, som jeg godt kan trænge til. Skriv nu snart og fortæl mig lidt fra hovedstaden.

Mange venlige hilsner fra

A handwritten signature in dark ink, appearing to read 'Søren Jensen', with a long, sweeping horizontal flourish underneath.

»Hotel Klitbo«

Sandholm, 26/5 04

Kære Ven!

Siden mit første brev har jeg i grunden ikke oplevet ret meget i denne af krog af Kongeriget Danmark, men da det regner og blæser i aften, kan jeg vel ikke anvende tiden bedre og vil derfor skrive lidt, skønt min oprindelige mening var, at du ikke skulle have brev før i næste uge. Skriver jeg for ofte, kommer jeg ganske til at mangle stof, men nå, det vil tiden vise. Lidt er der jo altid at meddele dig. Samme morgen som jeg efter den vel overståede sejlads var landet her og var bleven indkvarteret på hotellet, sov jeg nogle timer og mødte derpå ved middagsbordet med et godt humør og en hel uvant appetit. Den friske luft, hvorfor Sandholm er så berømt, syntes allerede at have virket, eller måske var det den foregående nats anstrengelser. Hvem ved. Maden var upåklagelig: Sødsuppe og nogle aldeles fortrinlige stegte rødspætter, serveret af en slank, mørkøjet skønhed ved navn Edith, min værts ældste datter. Hendes bly og takkelige væsen tiltalte mig i høj grad, og den omhu, hvormed hun vartede os op og agtede på de mindste vink, lover godt for fremtiden, jeg mener med hensyn til forplejningen.

Jeg skriver os, thi foruden værten og min ringhed deltog en tredie herre i måltidet. Han præsenterede sig selv som Candidat Ulrik fra København og viste sig at være en særdeles elskværdig, beleven og veltalende herre, hvis selskab jeg sikkert får megen glæde af. Han har boet herovre i et par årstid og er selvfølgelig inde i alle øens forhold. Jeg tog med glæde mod hans tilbud om at være min fører på de forskellige udflugter og opnår gennem ham at blive introduceret hos de forskellige familier, med hvem der kan være tale om at omgås. Ulrik er en høj, kraftig, vel proportioneret mand, som jeg, til trods for hans skaldede isse og grånende kindskæg, dog næppe tør anslå at være ældre end i fyrrerne.

Under måltidet talte og lo han i et væk; hans lune var ligefrem smittende, og da det viste sig, at vi havde flere fælles bekendte i hovedstaden, blev vi helt joviale med hinanden inden måltidets slutning. Vor vært, den gode hr. Jensen, sagde ikke meget, men lo des oftere af Ulriks vittigheder. Med sit lange hår, med øjne, der stadig syntes at vende det hvide ud, og med nogle grimme, lange, fremstående fortænder, er han ikke just nogen skønhed, men vist ellers en grumme flink og agtværdig mand, der gerne vil være sine gæster til måde.

Han fortalte mig, at han ikke var født her på øen, men var kommen herover fra Jylland, medens havnen blev bygget, og havde giftet sig med enken efter hotellets forrige ejer. Han havde udvidet og moderniseret »Klitbo« i en betydelig grad, men hidtil var hans forhåbninger, trods al reklameren, ikke gåede i opfyldelse. Sandholm forblev uopdaget, og turiststrømmen udeblev, hvorfor han, navnlig om vinteren, måtte bøde på indtægterne, dels ved tømrer- og drejearbejde, dels ved jagt, fiskeri og fugleudstopning. Dette sidste, fortalte han med stolthed, var hans specialitet, og flere smukke eksemplarer af sø- og strandfugle, anbragt rundt i værelserne, vidnede da også om sandheden af hans ord.

Ved kaffen, som vi nød i den hyggelige dagligstue, blev jeg præsenteret for fru Jensen og resten af hendes smilende, rødkindede døtre af første ægteskab, Jenny og Anna, to kraftige piger, hvoraf navnlig Anna tegner til at blive en skønhed af rang. Det mangler, som du ser, ikke på kvindelige væsener i »Klitbo«, og hr. Jensen kan da let få sine gæster ordentlig betjent, om flere skulle melde sig, hvad der vel næppe gør før ferien begynder. Fruen er en lidt svær, middelstor kvinde med et venligt, vindende væsen; vi ser forresten ikke meget til hende. Hun dirigerer selv i køkkenet, og Ulrik har betroet mig, at hun er en mester i den ædle kogekunst. For øvrigt kan man jo ikke forlange undervær-

ker i den retning her på Sandholm, hvor den dårlige forbindelse med omverdenen ofte gør, at man mangler de allernødvendigste ting og må hjælpe sig så godt man formår. Om sommeren går det endda an, men når vinterstorme og is forhindrer al samkvem med fastlandet, må her vist ikke være morsomt.

Vejret, der ved min ankomst var blæsende, gik i løbet af dagen over til en stærk storm af nord-vest, hvorfor jeg foretrak at holde mig inde, benyttede en del af eftermiddagen til at rekognoscere hotellet og dets nærmeste omgivelser. Som hotel betragtet er »Klitbo« ikke særlig imponerende, og hvad møblementet angår, er der endnu plads til den store gevinst i Varelotteriet, men der er dog en egen hygge over det hele, som sikkert skyldes husmoderens hånd, der med kyndighed har forstået at opnå store virkninger med små midler. Foruden en halv snes gæsteværelser findes der spisestue, dagligstue og restauration i hovedbygningen, medens køkkenet og familiens værelser findes i den gamle sidebygning. Her ligger også den almindelige skænkestue, hvor beboerne og de fremmede fiskere holder til. Denne kaldes i daglig tale for »Snøffelstuen«, en benævnelse, jeg som københavnere aldrig før har hørt, og hvis oprindelse jeg ved lejlighed må se at udgranske.

Bag hotellet findes der en jævn stor, vel vedligeholdt have, på hvis midterplæne der er rejst en mægtig flagstang. Haven, der allerede er begyndt at grønnes, er til dels omgivet af en tæt bælte lætræer, så at man nogenlunde ugenert kan færdes der, og de omliggende småhuse er så langt fjernede, at naboskabet ikke bliver besværligt, hvorfor den om sommeren, når roserne blomstrer og alt er i fuldt flor, må være et ganske behageligt opholdssted. Der er da også en havestue, så vi kan ikke forlange mere i den retning. Fra mit værelse, der er nogenlunde komfortabelt, har jeg udsigt til nabohuset på den anden side af vejen.

Foran huset tumler en flok børn sig det meste af dagen, og lange rækker af fisk hænger til tørre på snore, udspændte mellem nedgravede pæle. Længere tilbage begrænses udsigten af de grønne, stejle bakker, på hvis højeste punkt en flagstang knejser, og hvorfra der skal være en glimrende udsigt.

Stormen varede hele dagen, og Ulrik og jeg fordrev aftenen med at tale om København, ligesom han, på min opfordring, gav mig et lille omrids af øens historie og befolkningens levevis, noget, jeg dog altsam-

Vestsiden af nordre mole, Anholt havn.
Storm.

men ved selvsyn vil overbevise mig nærmere om, inden jeg fortæller dig det. Jeg er glad ved at have gjort hans bekendtskab. Her er jo ikke mange at søge omgang med, og han synes at være en højt begavet og dannet mand. Hvad der har bevæget ham til at slå sig ned på dette ensomme sted, er lidt vanskeligt at forstå. Nå, vi bliver jo nok nærmere kendt med hinanden; måske lærer jeg en dag hans historie at kende. Inden vi gik til køjs, aftalte vi en lille tur næste morgen med påfølgende bad, såfremt vejret da blev bedre. I aften blæser det også hårdt, og stormen tuder udenfor. Man skulle ikke tro, at vi snart er i juni måned. Blot vi kunne få lidt varme; disse klamme, kolde somre, som nu synes at være bleven reglen, er mig højst ubehagelige. Posten går først om et par dage; derfor slut for i aften. I morgen skal jeg fortælle dig lidt om min første udflugt på Sandholm.

Min første nat på den lille ø forløb rolig nok, og selv om sengen just ikke var af de allerbedste, vågnede jeg frisk og styrket, glædende mig til at komme ud og undersøge alt det nye og ukendte, som omgav mig. Solen strålede fra en klar og skyfri himmel, og stormen havde næsten lagt sig, da vi ved syvtiden tiltrådte vor vandring, efter først at have nydt en duftende kop kaffe og de friske rundstykker, som den morgenduelige fru Jensen allerede havde bagt, medens vi endnu lå på det grønne øre.

Ulrik gav møde i en gammel, luvslidt frakke og en sportshue, der med hensyn til alder næppe gav frakken noget efter. Han dampede lystigt på en kort shagpipe, og i hånden bar han en solid stok. Han holdt et lille foredrag for mig, inden vi satte os i bevægelse.

»Enhver pjalt«, sluttede han, »selv om den er aldrig så gammel, kan De udmærket være bekendt at gå med herovre. Her er ingen hensyn at tage. Og en stok må De også lægge Dem efter. Den er næsten uund-

værlig. Ingen ægte sandholmer forlader sit hjem uden stok. Han er så at sige født med en, og man påstår endogså, at han sover med den om natten. Altså: Stok må De have«.

Jeg lo af ham, men fulgte dog hans råd og lånte i hast en vandringsstav hos værten, hvorpå vi forlod hotellet. Nogle få skridt langs en vej med stendiger på begge sider bragte os forbi et par små, faldefærdige huse, hvorfra kun et gammelt kvindemenneske tilnikkede os et godmorgen, og kort efter. var vi ude af byen og satte kursen mod øens højeste punkt Solbjerg. Allerede i går havde det tiltrukket mig ved sin højde og sine mærkelige former, der på afstand mindede om uhyre fæstningsværker. Vi agtede nu at bestige det, for at jeg på en gang kunne få samlet indtryk af den lille ø. Vejen løb i begyndelsen et lille stykke fra foden af de grønne bakker, som jeg kan se fra mit værelse. Vi havde dem på højre hånd, medens den flade østlige del af øen lå til venstre for os og i den strålende morgenbelysning så endnu goldere og mere øde ud end dagen i forvejen. Mellem bakkerne og vejen var jorden opdyrket, og kornet syntes at trives nogenlunde, omend det på flere steder så noget tyndt ud.

Ulrik forklarede mig, at agerdyrkning just ikke var sandholmernes specialitet, og at den brugbare jord var stykket ud i alt for mange småstykker, til at deres landbrug kunne blive til noget virkeligt. Øen er langt over 3000 td. land stor, men der er kun elleve td. hartkorn.

»Deres bedste jord«, sagde han blandt andet, »ligger ude i Kæret, som det kaldes, den lavning, som De ser her tilhøjre. Den har tidligere været en arm af havet, og jorden er ganske god, når blot den blev ordentlig behandlet. Men sandholmerne er langt tilbage som landmænd betragtet. Jeg har prædikeret for dem, men til ingen nytte. I lighed med alle andre øboere er de meget mistroiske overfor alt nyt og fremmed«.

Ulrik vedblev at udvikle sig om øens landbrug, og imedens havde vi nærmet os det høje, stejle Solbjerg og begyndte at stige op ad dets grønne skråninger. Først kom vi op på et slags plateau af stor udstrækning., hvoraf en del var opdyrket, medens resten var tumle plads for en del køer og får, der her rigtig nød det saftige græs. På kanten af plateauet ud mod søen hævede jordsmonnet sig atter og dannede en lang, bred højderyg, der mod syd og vest faldt brat af mod havet, medens den mod nord gik jævnt over i vestlandets klitrække. På det højeste punkt knejsede generalstabens mærke, og da vi endelig nåede derop, blev vi rigeligt belønnet for vor møje. Udsigten var aldeles glimrende. Hele øen lå udbredt for os som et landkort.

»Dette er øens højeste punkt«, udbrød Ulrik og slog ud med hånden som en konge, der viser sit rige frem«. »Er her ikke kønt?«

»Jo, i sandhed«, svarede jeg, og medens vi lod den friske vind køle os, fulgte jeg med opmærksomhed den forklaring, han gav mig om alt, hvad vi så. Hele horisonten rundt lå havet udbredt for os, det evig urolige hav, medens en hvid skumstribe dannede en lysende bræmme om øen, der ligesom en uhyre pæreformet klump var henkastet midt i al det smukke blå.

Øens omrids var i det klare vejr let at følge, ligefra den høje, brede vestlige ende, hvor klitrækken mod havet og den indre højderyg omsluttede det store engdrag, hvis marker bølgede i vinden, til den lave, sandede østlige del, der langt ude endte i en smal tange, fra hvilken det høje fyrtårn hævede sit hoved over de mellemliggende klitter. Og hvilket landskab frembød så ikke denne ørken for beskueren. Det grågule sand hævede sig i fantastiske former, snart høje, snart lave, og kun naturens uhyre kræfter kan have dannet disse mærkelige formationer, et produkt af havets og stormens samarbejde gennem århundreder. Over

det hele hvilede der en forunderlig stilhed og et knugende øde, der med sælsom magt greb mig, der for første gang skuede ud over dette hav af sand. Ikke spor af liv, intet grønt var at opdage, kun lidt afbleget mare halm hist og her, hvor ellers intet kan trives. Sandet dominerede overalt, og vinden, der idelig forandrer landskabets karakter, har her frit spil mellem de uhyre dynger.

Ved foden af Sønderbjerg.

Jeg nød længe dette uvante skue, men lod endelig øjet vandre videre for at beundre den lille bys smukke beliggenhed ved foden af de grønne bakker, lige på grænsen af den store grågule sandflade. Kirkens hvide tårn ragede op over de små stråtede huse og grønne træer, og alt tegnede sig skarpt og tydeligt i den klare luft. Selv de mindste enkeltheder kunne vi skelne trods afstanden. Videre vandrede øjet ind over »Dronbjerg«, som de høje bakker kaldes, der lukker engdraget mod nord, og hvis toppe på et ganske lille stykke bryder udsigten til havet, som man ellers fra vort standpunkt kunne se hele horisonten rundt. Dernæst fulgte Vesterlandets hvide, delvis med bjergfyrvæksede klitter, og den hvide strand mod nord sluttedes af havnens lange moler, der som to jættee arme strakte sig ud fra landet, og på hvis stenmasser søen brødes i hvide, skummende flager.

Og ellers hav og atter hav, det store, friske, lokkende hav, som man aldrig bliver træt af at skue, enten det så er storm eller stille. Langt ude så vi røgen af dampere på deres vej mod nord eller syd, medens sejlene på de talrige sejlskibe på afstand lignede måger, spredte her og der på den store blå flade. Og luften! Hvilken luft. Frisk, kraftig og styrkende; i fulde drag indåndede jeg den rene atmosfære, medens vi liggende i det korte græs nød det storslåede panorama og den vidunderlige fred og stilhed, der herskede rundt om os.

Længe sad vi tavse ved hinandens side, indtil en måges skrig ikaldte os tilbage til virkeligheden.

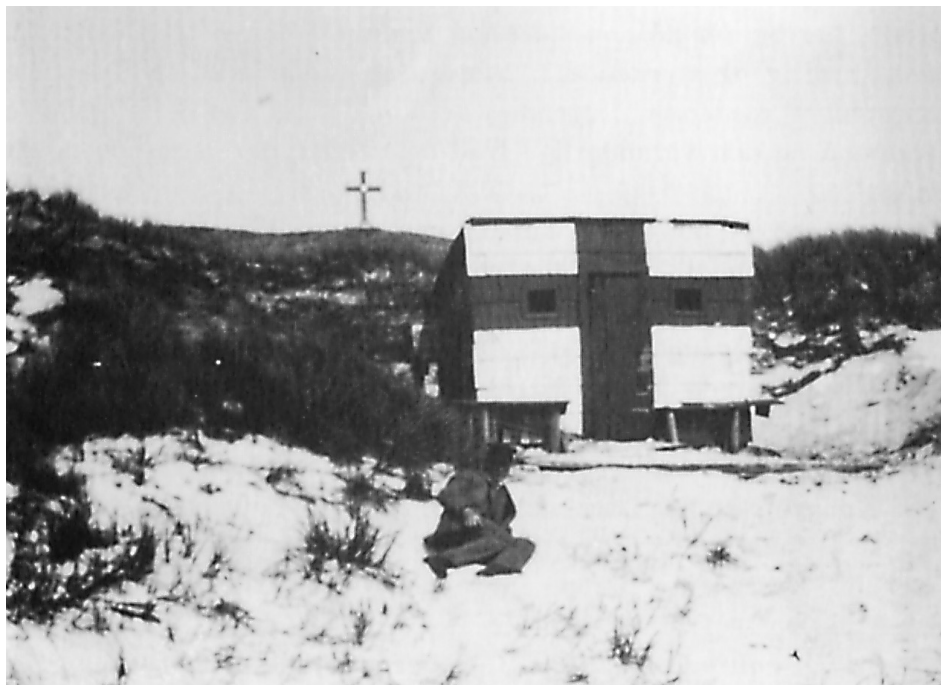
»Nå kom«, udbrød Ulrik og rejste sig, »nu har De vel set Dem mødt for denne gang?«

»Ah ja«, svarede jeg og fulgte hans eksempel, »men vi kommer forhåbentlig her igen, thi smukt er der. Langt over forventning«.

»Vejret er også særlig gunstigt. Sandholm skal absolut ses i solskin.

I gråvejrs er her ikke nær så smukt. Al det triste og øde træder da tydeligere frem, særlig ude i sandørkenen. Et mærkeligt landskab, hvortil der næppe findes mage her i landet. Men kom, vi må videre«.

Vi gik nu helt ud på kanten af det meget stejle bjerg og begyndte nedstigningen, der voldte os en del vanskelighed. Stranden lå dybt under os, og søens brusen lød op til os, medens vi entrede ned ad den bratte skråning. Endelig nåede vi ned på stranden, der lå fuld af store sten og her næppe var mere end en snes alen bred. Nede fra tog

Mindekors for to unge piger, der druknede under badning på Vestertrand. Huset er læge Thierrys badehus, den ene unge pige var hans datter. Manden, dr. Thierry.

de høje bakker sig endnu mere imponerende ud end fra landsiden. Vi måtte ordentlig lægge nakken tilbage for at se derop, så stejle som de var. Stranden var hård og fast og afgav en behagelig vej at gå på. Efter en halv snes minutters march begyndte bakkerne kendelig at af tage i højde og gled næsten umærkelig over i klitterne. Grus og mos blev her afløst af det stride marehalm, der dukkede og nejede sig for vinden, så at spidsen af bladene skrev cirkler i sandet.

Vi kom nu til en lille lavning i klitterne, og her, næsten halvt dækket af sand, lå der et slags badehus, sammenflikket af vragstumper, sejldug og brædestumper og dækket med nogle halv rådne tagspær. I klitten lige ovenfor knejsede et mægtigt kors, indstøbt i en forsvarlig cementfod. Døren til badehuset stod åben, og medens vi klædte os af i denne skrøbelige hytte, fortalte Ulrik mig, at der for nogle år siden var forulykket et par unge piger ved badning lige udenfor. Den ene var en datter af øens læge dr. Sylvester, og den hårdt prøvede mand havde her sat efterverdenen et synligt minde om sin eneste datters sørgelige skæbne.

Vi var ikke længe om at styrte os ud i det klare vand og nød rigtig det forfriskende bad, trods det kølige vejr. Stedet var ypperligt valgt som badeplads betragtet. Klitterne gav læ for vinden og kastede solens stråler tilbage med fordoblet kraft, medens bunden var jævn og fast, af det hvideste sand og uden en eneste sten. Da vi igen var kommen i land og ifærd med påklædningen, lød der et højt råb oppe i klitterne, og et øjeblik efter stod der en lille, gråskægget, skaldet mand uden for huset. Han var iført en falmet, forslidt jakke, et par gamle grå benklæder, og i hånden holdt han en brun filthat, medens han med sit lommetørklæde tørrede sveden af panden. Han var sikkert en mand på langt over de tres, men grundet på hans raske bevægelser og de livlige brune

øjne, der idelig spillede bag brillerne, måtte en flygtig iagttager anse ham for at være langt yngre.

»Det er doktoren«, hviskede Ulrik, men inden han fik sagt mere, trådte manden nærmere og syntes slet ikke overrasket ved at se to i huset.

»Godmorgen! kære venner«, råbte han og gav os hånden, »allerede så tidlig på stranden?«

»Ja, hr. doktor«, svarede Ulrik. »Vejret var så godt, så vi syntes, vi måtte åbne sæsonen i dag. Tillad mig at præsentere min ven, hr. kandidat Richter fra København«.

»Glæder mig at hilse på Dem, unge mand«, sagde doktoren til mig og trykkede endnu en gang min hånd. »Har forresten allerede hørt om Deres ankomst. Her sker ikke ret meget, uden at jeg ved det. Vor ø er jo kun så lille. Hvad synes De om vort vand?«

»Ganske fortræffeligt, hr. doktor«, svarede jeg.

»Ja, ikke sandt, kære ven. Jeg bader hele året rundt og har altid befundet mig vel derved«.

»Dette er jo også et ideelt sted, og turen fra byen herud har man godt af. Vi var forøvrigt på Solbjerg inden vi kom her«.

»Det var ret. Det kan jeg lide at høre. Frisk luft og motion og fremfor alt det salte vand. Det er så sundt, kære ven« fjede han til og slog mig på skulderen, »og her kan der fås rigeligt af alle dele. Her findes ingen baciller«.

»Nej, det tror jeg gerne«.

»De er som blæst bort, kære ven, rent blæst bort. Her kan de ikke trives. Blot jeg kunne få de gode sandholmere til at bade, så behøvede de ingen doktor«.

»Er befolkningen bange for vandet?« spurgte jeg.

»Bange? Ja, De kan tro, de er bange, kære ven. De er ikke til at drive i vandet. De mennesker bliver kun vaskede tre gange i deres liv: Når de fødes, når de skal på session, og når de skal begraves. Jeg har såmænd prædikeret for dem i alle de år, jeg har boet blandt dem, men til ingen nytte. Forleden var jeg ude hos kromanden, Ras Hansen. Talen faldt på, at jeg badede hver dag, og Ras mente meget spagfærdig, at det kunne da aldrig være så sundt. - Så, hvorfor tror De det? - Jo, doktoren, som bader hver dag, er en lille tynd mand, medens doktorfruen, som vi aldrig har set gå i vandet, er stor og tyk. - Udmærket ræsonnement, ikke sandt?«

Vi lo begge af hans fortælling, og efter at have fuldendt vor påklædning tog vi afsked med ham og gik op gennem klitterne bag ved hytten for at nå hjem i tide til frokost. Et stykke vadede vi i det løse sand, men nåede så en strækning, der var beplantet med bjergfyr, der her på den indre skråning, hvor der var læ for vesten vinden, syntes at trives ganske godt. Straks efter kom vi ned i engdraget, hvor kornet stod helt frodig, medens talrige blomster myldrede frem langs vejkanterne. Det var åbenbart noget af øens bedste jord, og hver eneste lille plet var da også udnyttet. En del høstakke vidnede om en god afgrøde, og på skråningen af bakkerne græssede der både køer og får, så lidt landbrug findes der da.

»Hvad synes De om doktoren?« brød endelig Ulrik tavsheden, da vi nærmede os den modsatte side af engen og begyndte at stige op ad bakken, bag hvilke byen ligger.

»Ganske godt«, svarede jeg, »han synes at være en rask mand trods sin alder«.

»Åh ja, men han er jo lidt af en original. Nå, han har jo også boet her i mere end tredive år. Praksis er her ikke meget af, hvorfor han lønnes

af staten, som læge er han ikke videre bevendt. Det er altfor længe at være så fjernt fra alle andre. Han har til dels glemt sin lærdom og har ikke sørget for at følge skridt med udviklingen, der stadig foregår på lægekunstens område. Tillige er han og konen bleven så religiøse, at der er ingen ende derpå. Smør kan ikke smelte i munden på dem, som man siger. Han læser altid i en bønnebog i stedet for at studere, hvad nyt der fremkommer. Beboerne har heller ingen tiltro til ham. Er der noget alvorligt, tager de altid over til fastlandet. Men han står sig vist ellers helt godt med dem. Tidligere sad han jo her som en hel konge og var som en fader for dem alle. Ingen gik uhjulpne fra hans dør. Han og konen er meget godgørende«.

»Men siden havnen blev anlagt, har forholdene forandret sig en del, og han er ikke længere den ubetingede autoritet som tidligere. I nogle år modtog han dranker patienter, her havde han dem så rart for sig selv, men nu er det jo forbi, og han kan ikke længere for byde øens købmænd at sælge dem spiritus. Sligt lader de sig ikke byde mere. Nu kommer her en del flere fremmede end tidligere, og de nye skikke, som efterhånden har fået indpas, kan han ikke mere sætte en stopper for. Man har mange morsomme historier om ham, men dem kan De altid få en anden gang. En dag skal vi gå op og se hans oldsamling«.

»Han har vel mange smukke ting?« spurgte jeg.

»Åh ja, her fandtes jo ikke så lidt tidligere, derude på den østlige del af øen, men dels er det bedste allerede indsamlet, og dels er finde-stederne efterhånden føjet til med sand. Men lidt findes der jo af og til. Selv har jeg en lille, net samling, og en dag får vi vel nok tid at gå derud«.

Vi havde imidlertid nået byen, og kort efter sad vi bænkedede ved en bedre frokost, medens den smukke Edith sørgede for vort vel være og

med øvet hånd skænkede den brune, dampende drik for os. Da vejret var så godt, slog vi os ned i haven efter frokost og nød vore cigarer i skyggen af de nu fuldtudsprungne træer. Det havde været en dejlig rask tur, og et hidtil ukendt velvære gennemstrømmede mig. Jeg håber at få mange flere ture af den slags, thi dem har jeg sikkert godt af. Og med Ulrik som fører er det jo en hel fornøjelse at vandre rundt for at lære denne mærkelige ø nærmere at kende. Han synes at være inde i alt, og han har lovet at gøre sit yderste for, at jeg skal få udbytte af mit ophold herovre.

Nu vil jeg slutte for denne gang, kære Otto. Håbende, at mit lange brev ikke trætter dig, forventer jeg snart at høre fra dig, og forbliver med venlig hilsen

Din hengivne Ven
Adolph.

Hans Hjorth,
1. juledag 1908.

»Hotel Klitbo«

Sandholm, 4/6 04

Kære Otto.

Tak for dit brev med alle nyhederne fra hovedstaden, hvoraf vi dog gennem bladene er nogenlunde ajour med de fleste. Slet så isoleret fra omverdenen, som du tror, er vi dog ikke. Vi får regelmæssig post to gange om ugen, og Post Thomas' ankomst er en begivenhed, der afventes med længsel af øens beboere i almindelighed og af os fremmede i særdeleshed. Til hans ros må det siges, at han under normale omstændigheder arriverer nogenlunde regelmæssigt. Om vinteren, når storm og kulde undertiden lægger ham alvorlige hindringer i vejen, er det ikke så sjældent, at han forsinkes en dag eller to, men nu i sommerens fagre tid er der, som sagt, intet at klage på. Jeg har forøvrigt ikke talt med denne værdige gentleman siden min ankomst, skønt han har sit hjem her, en ny, flot bygning, som efter det ydre at dømme er udstyret indvendig med en på Sandholm hidtil ukendt flothed.

Men han er jo også en pengemand, Ulrik siger, at han har forstået at klemme de gode sandholmere i den lange årrække, i hvilken han har besørget deres post. Skønt sandholmer selv, har han ikke lagt fingrene imellem lige overfor sine landsmænd; han er, efter hans ydre at dømme, sikkert af den slags, der ved, hvad penge er værd. De øvrige sandholmere ser da også skævt til ham, men det tager han sig let. Han har dem alle i lommen og er øens matador i pengesager. Hans nye hus har folkevittigheden da også, fortæller min vært mig, døbt »Sandholm Sparekasse«, men der er jo rigtig nok den forskel, følger han grinende til, »at i den sparekasse bliver pengene stående, når de først engang er gæede ind. Han lader dem ikke gå fra sig«.

Hans datter, en mørkøjet, sorthåret pige og faderens udtrykte billede, er øens rigeste parti. Men endnu er der ingen, der har bidt på krogen. Ulrik påstår, at man skal giftes med moderen, førend man kan få

datteren. Jeg forstår ham ikke rigtig, men når jeg en gang ved lejlighed får hilst på dem begge, vil jeg måske bedre være i stand til at goutere vittigheden. Hidtil har jeg kun set dem på afstand.

Du spørger mig, om jeg kan få tiden til at gå? Åh jo, her er nok at se på. Alene den lille by og dens beboere afgiver stof nok til underholdning for en fremmed. Alt er så forskellig fra, hvad jeg tidligere har set rundt om på andre steder i vort lille land, og jeg har jo dog, som du ved, fartet en del omkring. Alle de gamle, lave, mosgroede huse, de små vinduer, skæve døre og træklædte gavle, kastet mellem hverandre uden spor af plan eller orden, afgiver et ejendommeligt skue, og den måde, på hvilken veje og stier slynger sig mellem husene, og de små, inddigede haver er noget så indviklet, at jeg endnu ikke, selv ved højlys dag, er sikker på at kunne finde omkring uden at gå fejl.

Den lille, hvidkalkede kirke ligger midt i byen omgivet af kirkegården, der med sine grønne træer og buske ser ud til at være nogenlunde velholdt. Præstegården, der ligger lige ved kirken, har en prægtig have med flere træer, og ved mange af husene findes der ligeledes træer af betydelig størrelse, så at byen, når man ser den oppe fra bakkerne, gør et helt venligt indtryk, ligesom den ro og fred, der næsten altid hersker, virker uendelig velgørende på beskueren. Blandt bygningerne lægger man særlig mærke til »Kammerherregården«, som den kaldes, hvor den nuværende ejer, kammerherre von Basedow, residerer, når han en gang imellem boer derovre, hvad dog sjældent sker, da han er gammel og helst holder til i hovedstaden. Der hører en meget smuk have til gården, der i øjeblikket står helt tom. Ulrik kender imidlertid overklitfoged Bachmann, der har opsigts med det hele, så måske får jeg inden længe lov at betræde de kammerherrelige enemærker.

Ulrik er, som jeg vist bemærkede i mit forrige brev, ikke fri for at

være vittig, og han kunne da heller ikke, da han udvendig fra viste mig ejendommen, lade være med at bemærke, »at andre steder har de herregårde, men her har vi en kammerherregård«.

Tæt ved præstegården, ud mod en åben, af træer omgivet plads, ligger den lille, røde skolebygning, hvor Sandholms ungdom får sin undervisning af øens præst, pastor Galster, der her tillige må agere skolemester og med assistance af en ung pige fra fastlandet læser med børnene og søger at gøre dem begribeligt, at der er mere til i verden end deres lille, havomfyldte ø. På den åbne plads foran skolen knejser gymnastikapparaterne, men de bliver desværre aldrig brugt, da pastoren er fritaget for at undervise i gymnastik, nærmest vist nok af den grund, siger Ulrik, at han ikke kan.

På pladsen er man i disse dage i færd med at rejse en tynd, aflang granitsten. Den skal være et minde om, at øens jorder for et par år siden gik over fra fæste til selveje, samtidig med, at havnen blev åbnet. Begge disse, for øens fremtid så vigtige begivenheder, skal stenen bære evigt vidne om, og om kort tid skal den højtidelig afsløres. Pastor Galster er manden, der har taget initiativet, og med lidt besvær har han fået sandholmerne til at påtage sig de med sagen forbundne omkostninger. Sognerådet stod længe imod, thi de gode folk vil helst tage; give gør de nødt, siges der, men de er vist forresten, på få undtagelser nær, så fattige, at de intet har at give af. Trods deres fattigdom findes der dog en slags aristokrati, idet gårdmændene eller de, der har råd at holde et par heste, med medlidenhed ser ned på husmændene, der må nøjes med en ko eller et par får, og pænt stå med huen i hånden, når de om foråret ønsker deres smule jord bearbejdet og dertil må låne de mere velhavendes heste. For øvrigt findes der vist ikke flere heste, end at de alle må i brug, når redningsbåden skal køres til stranden.

Foruden hotel »Klitbo«, der regnes for den fine ende, findes der endnu en kro, beliggende i den modsatte del af byen. Her holder befolkningen mest til, og den søges ligeledes af størsteparten af de fremmede fiskere, der kommer i havnen. Kroen roser sig af en forholdsvis stor sal, hvor om vintren de gode sandholmere afholder deres møder og selskabelige sammenkomster med påfølgende dans. Ulrik fortæller, at de holder meget af at danse, og at der vist nok skal være bal, når stenen afsløres, så muligvis får jeg det at se med.

Forøvrigt er sandholmerne meget mådeholdne; her findes endog så en afholdsforening, men min vært fortæller mig rigtig nok, at når de brave mænd kan få det gratis, spytter de ikke i glasset. Det må absolut kaldes meget prisværdigt at undlade at drikke, når man ikke har råd dertil. Den skik kunne det være godt at få indført på andre steder. - Det er ellers flinke, godmodige og høflige folk; jeg har indladt mig i samtale med flere af dem, og de forbavsede mig ved at tale fuldkommen godt dansk. Det er kun imellem dem selv indbyrdes, at de taler det ægte sandholmske, som ligner jysk, men dog adskiller sig derved, at de udtaler y og ø som i og e. Senere, når jeg får bedre fat i det, skal jeg give dig nogle prøver derpå.

Grundet på øens isolerede beliggenhed har befolkningen i tidernes løb giftet sig således ind i hinanden, at den nu danner en stor familie, hvad der absolut ikke har været heldigt for slægtens udvikling. Selv om der endnu findes store, kraftige individer, så er racen uden tvivl i tilbagegang, og når ikke nær det, dens forfædre har været, hverken i størrelse eller kræfter. Selv om dette er begyndt at gå op for dem, så er de dog endnu temmelig ublandede, og selv om flere i den sidste menneskealder har taget sig hustruer på fast landet, har det endnu ikke haft synderlig virkning. Den slags ta ger jo tid.

De ægte sandholmere er meget mørke; det ravnsorte hår, de mørke øjne og det brede fremstående underansigt i forbindelse med en gulagtig hudfarve giver dem et fremmedagtigt, sydlandsk præg. Enkelte individer er rødkæggede, hvorimod den lyse type, så almindelig her i landet, ganske savnes. Som børn er de ganske kønne, men i lighed med sydlændingene taber de dem snart og ældes tidligt. Ulrik påstår, at disse mennesker er den sidste rest af Danmarks urbefolkning fra helt tilbage i den mørkeste oldtid. Muligvis har han ret. I hvert fald ligner de ikke landets øvrige befolkning, og at sligt samfund skulle have kunnet holde sig ublandet gennem århundreder, uanfægtet og upåvirket af alt, hvad der rørte sig ude i den store verden, synes i hvert fald meget sandsynligt, når øens isolerede beliggenhed tages i betragtning.

Overfor fremmede skal de være meget mistroiske og tilbageholdende, hvorfor nye sæder og skikke kun langsomt formår at trænge ind iblandt dem. Denne syge vedhængen ved det fædrene nedarvede, i forbindelse med en del overtro, gør dem til et af de interessanteste samfund i dette ellers så moderne land. Havnens åbning har dog bragt forstyrrelse i de tidligere så idylliske forhold, og de skjuler sig da heller ikke mere, når de ser en fremmed, noget, der førhen, navnlig for kvindernes vedkommende, var meget almindeligt.

De ernærede sig hovedsagelig ved fiskeri og landbrug, uden dog at overanstrenge sig hverken i den ene eller anden retning. Om vinteren bestiller de så godt som intet, og de gør næsten alle indtrykket af at være lade og magelige, uden synderlig energi, ligesom de med hensyn til renlighed, både personligt og i deres boliger, vist nok lader noget tilbage at ønske. Deres fornødenheder er ikke store; med tørfisk og kartofler kan de klare sig længe, så hvorfor anstrenge sig. En stranding er det eneste, der rigtig kan sætte liv i dem, og de fleste af de yngre mænd har

da også en god bifortjeneste ved redningsvæsenet, der her giver særlig godt i kassen, da der på grund af øens form og udstrækning findes to redningsbåde, en ved fyret og en ved byen, så at de reglementerede øvelser giver dobbelt fortjeneste. Vel er strandingerne ikke så hyppige som tidligere, men der sker dog adskillige mellem år og dag, og rundt om ser man da også vidnesbyrd nok om, hvad havet har bragt disse mennesker, idet alt slags skibsgods gør tjeneste snart her, snart der i deres huse og haver.

Du tror vel, kære Otto, at jeg render rundt herovre og stikker min næse i alle ting, siden jeg allerede kan skrive så udførligt om befolkningen, men sagen er den, at jeg har hele min viden fra Ulrik og fra min vært. Begge er utrættelige og besvarer troligt alle mine spørgsmål. Navnlig Ulrik, der har været her så længe, har givet mig mange oplysninger, når vi om aftenen nyder en pilsner i den hyggelige havestue. Du forbavses måske over, at vi drikker øl, men whisky har endnu ikke rigtig funden vej herover. At dømme efter det opsving, dette tørvesprit har taget herhjemme i de senere år, varer det vel forøvrigt ikke længe, inden det også finder vej herover.

En af mine største kvaler på denne ellers så udmærkede ø er, når jeg to gange om ugen møder hos den lokale barber eller »hundeklipperen«, som han kaldes, grundet på, at hans færdigheder i den ædle barber- og frisørkunst langt fra er tilfredsstillende, hvorfor det er en tortur at blive behandlet af ham. Men hvad er der at gøre ved det. Her findes ingen andre, som driver denne nyttige håndtering, og selv kan jeg ikke. Han bor lige overfor hotellet, så jeg behøver kun at smutte tværs over vejen og forsvinde gennem den lave dør, der fører ind til hans domicil. Fra den murstensbelagte gang kommer man ind i stuen, hvor de små vinduer kun giver sparsomt lys, og hvor det lave, tilrøgede bjælkeloft

kun med nød tillader en velvoksen mand at stå oprejst. Bohave er der ikke over drevent meget af, og tarvelig og forslidt ser det ud. Væggene er prydede med nogle grufulde billeder, og på kommoden pranger der en opstilling af forskellige gibsfigurer, hvoraf navnlig en hovedløs sømand, der støtter sig til et anker, tiltrækker sig opmærksomheden.

Hvor mange værelser, der ellers er, ved jeg ikke, dog næppe flere end et sovekammer foruden køkkenet, thi familien er ikke stor. Den består foruden manden og konen af en lille pige og konens gamle moder. Manden er ikke indfødt sandholmer, men har, uvist af hvilken grund, slået sig ned herovre og giftet sig med en af de indfødte. Konen er forøvrigt ganske fiks, kun skræmmes hun af nogle grimme fremstående tænder. Hendes gamle moder derimod er ikke lystelig at skue, med det grå, uredte hår hængende ned over det rynkede ansigt og de sorte tandstumper grinende frem, hver gang hun taler.

Når jeg skal barberes, forsvinder kvindfolkene gerne, medens hundeklipperen smider trøjen og med grundighed giver sig i lag med arbejdet. Så længe det står på, underholder han mig på et næsten uforståeligt sprog med at fortælle om, hvilke bryderier han har haft for at blive optaget i bjærgerlavet, efter at han var blevet gift. Det er alle sandholmeres stolthed, at de er fødte medlemmer af dette lav, hvorimod fremmede kun kan optages, når de gifter sig med en indfødt. Der våges med ængstelig omhu om denne institutions traditioner, og den er jo også nok værd at være medlem af, da den undertiden giver ganske godt udbytte.

I de senere år har det dog været en tvivlsom fornøjelse at være bjærger. Strandingerne bliver færre og færre, hvortil navnlig dampskibene og de mange fyr sikkert bidrager en hel del, og når endelig det magre udbytte skal deles, jeg tror i 57 parter, så bliver der ikke meget til hver

for uro, slid og nattevågen. Præsten, doktoren og kammerherren får hver nogle parter, og selv enker og faderløse bliver ikke glemte.

Så snart en dreng er konfirmeret, bliver han i følge traditionen medlem af lavet og må allerede i denne unge alder møde og arbejde med ved strandingerne, men får da også straks en fuld part. På bakken lige ved byen holdes der jævnligt udkig efter strandinger, og for mange gamle sandholmere er den første morgenvandring en tur på bakken

Vesterlandet på Anholt.
Længst i baggrunden Sønderbjerg.

for med gridske øjne at spejde ud over søen, om himlen i nattens løb skulle have forbarmet sig over dem og sendt en stranding. Selv de unge vandrer stadigt om og drømmer om, hvilke værdier en mulig stranding kunne bringe. Forleden morgen, da der en kort tid herskede en tyk tåge, stod jeg i døren til hotellet, og da tilfældigt en dreng gik forbi, spurgte jeg ham, hvad han mente om vejret, »om det blev godt i dag«. Ved du, hvad han svarede: »Åh jo, hvis dette holder sig, så står der nok en inden aften«. Jeg forstod ham ikke rigtig, men Ulrik, som kort efter kom til, tydede mig dette orakelsvar. Han mente, at hvis tågen ved blev, så blev der nok en stranding. Som du ser, drømmer både store og små ikke om andet; forøvrigt kommer jeg også i tanker om, at en eller anden forfatter har sagt, at de gode sandholmere »ernære sig kristeligt af vrag«.

Undskyld, kære Otto, jeg kom helt bort fra barberen, hvem jeg skulder alle disse oplysninger om det venerable »Sandholm Bjærgerlav«, hvor han, som før nævnt, ved giftermål er nået at blive medlem. Han er født jøde, men i sine bestræbelser for at efterligne det ægte sandholmersprog har han lagt sig en dialekt til, som det volder mig meget besvær at forstå. Han er morsom at høre på, hvorimod det er en tvivlsom fornøjelse at være under hans behandling, thi, den kniv, han bruger, er ikke af de bedste, men formår kun, ved flittig hjælp af strygeremmen og under mange eder, at udføre det arbejde, den er bestemt til.

Han klipper også folk, men efter de langhårede og skæggede individer at dømme, som jeg daglig ser her, har han ikke meget at bestille. Sandholmerne sætter stor pris på kraftigt hår og skæg. Flere af de individer, jeg har set, er, uden overdivelse, helt lådne og ligner uden tvivl de gamle vikinger. Men deres personlige renlighed lader også meget tilbage at ønske, og boligerne er vist heller ikke bedre, for ikke at næv-

ne veje og stier, hvor alt henligger i et så fælt roderi, at man, navnlig i mørke, er udsat på liv og lemmer.

I går, da jeg kom hjem fra barberen, fortalte Ulrik mig en ganske morsom historie om ham. Der havde været en stranding sidste vinter, langt ude på havet, og da redningsbåden kom derud, var der ingen brug for den. Damperen var engelsk, og ikke en af de gode sandholmere kunne gøre sig forståelig for de fremmede. Følgen var, at da båden igen kom i land og der skulle aflægges rapport, formåede havnemesteren, der er formand, ikke at få andet ud af redningsmandskabet end damperens navn og hjemsted. Det havde de kunnet læse dem til, men hvor den kom fra, og hvad ladning den havde inde, med mere, var der ingen, der havde fået rede på. For nu at bøde lidt på folkenes mangelfulde kendskab til det engelske sprog, bevægede formanden præstens lærerinde til i vinterens løb at give de yngste af mandskabet nogle timer i engelsk.

Bøger blev anskaffede, og i begyndelsen gik det godt. Min ven »hundeklipperen« blev hurtigt ked af dette terperi, som al sprogundervisning i begyndelsen nødvendigvis må være, særlig her, hvor eleverne manglede de behørigte forkundskaber. Han må have ment, at engelsk var noget, han kunne lære på fjorten dage, og da det ikke lykkedes ham, blev han en skønne dag helt borte fra under visningen. Da man senere bebrejdede ham dette, svarede han nok så gemytlig:

»Åh, I med jeres evindelige: Har du en tante? Ja, jeg har en tante. Hvor gammel er din tante? og alt det sludder. Hvad skal jeg vel med det? Tror I, jeg vil lære engelsk for at komme ud på reveit og spørge en engelsk kaptajn, om han har en gammel tante. Nej tak, ikke mere af den slags for mig«!

Formanden lo ad ham, og enden på det blev, at hele undervisningen

blev indstillet som håbløs.

Det er forresten lige i garnfiskeriets tid nu, og regelmæssig hver morgen hører jeg alle mændene drage forbi mine vinduer på vej til stranden for enten at sætte eller trække garn, som det hedder. De har jo to sider af øen, de kan fiske på, når fisken i legetiden kommer ind under denne, så når storm eller uroligt vejr hindrer dem på den ene side, kan de næsten altid komme ud på den anden. De mange garn køres til stranden på vogne, som efter endt dræt også vender hjem med de snavsede garn. Alle kvinderne og de største af børnene får da travlt med at »rede« dem, og rundt om ser man garnene hænge på stejler, medens øvede fingre rensrer dem for tang, muslinger og søstjerner og hvad der ellers er af mindre brugbare fisk. Følgen af dette bliver, at der efterhånden på de forskellige pladser, hvor garnene redes, samler sig store dynger af affald, som efter et par dages forløb udbreder en fæl stank, særlig i varmt vejr. Bliver det for galt, sætter sundhedskommissionen - thi en sådan findes her virkelig - sig i bevægelse, og det værste graves ned, men otte dage efter er det lige galt igen.

I tidligere tider, fortæller man mig, herskede der en fabelagtig rigdom på fisk rundt om øen, men da havde den ingen værdi. Siden er det gået meget tilbage med fiskeriet, men de bedre afsætningsforhold og høje priser bøder jo derpå, så at en sandholmer-familie med lidt held alene i forårsmånederne april, maj og juni - den tid garnfiskeriet drives - let kan tjene fra 3 til 600 kroner. Senere på året, i august og september, fiskes der nu sild, noget øboerne har lært af de fremmede fiskere. Om vinteren driver de lidt torskefiskeri, hvis udbytte tørres og saltes, så helt dårlig stillet er de jo ikke med al havets rigdom rundt om deres lille knold, men fiskeriet kan også til tider slå fejl, og så er der selvfølgelig smalhans.

De driver deres fiskefangst aldeles som deres forfædre gjorde, med åbne både fra stranden, og de skal besidde en forbavsende færdighed i at sætte en båd i vandet eller tage en op. Havnen har de endnu ikke lært at bruge og kommer der kun sjældent. Staten yder nu lån til fiskefartøjer, så det er vel kun et tidsspørgsmål, når de vil få bedre og større fartøjer. Skøndt med den forsigtighed og mangel på foretagsomhed, der hersker imellem dem, kan det gerne vare længe endnu. De synes at mangle anlæg for og forstå else af rigtig at udnytte den rigdom, der ligger lige ved deres dør. Værst for dem.

På en bestemt dag hvert forår går alle mændene til stranden og deler farvandet rundt om øen imellem sig ved lodtrækning. En hver får sin bestemte strækning for sæsonen, og snildt forstår de at sætte garnene, at der hele øen rundt ikke levnes plads, hvor en fremmed kan sætte sine garn, om han skulle være så fræk at forsøge derpå. Fisken trækker jo i legetiden efter det grunde vand, og den, hvis redskaber står i den rette dybde, får den største fangst. Derfor gælder det om at holde de fremmede fiskere ude, og med nøje omhu våger øboerne over deres stader. Trækker de et sæt garn, sætter de straks et andet. Pladsen er meget sjældent tom.

Når fisken derimod igen vandrer ud på dybet, følger sandholmerne ikke med. Deres små og dårlige både egner sig ikke rigtig til fangst på det dybe vand. De vil helst beholde øen i sigte og overlader gerne resten af havet til de fremmede fiskere, hvoraf der hele året rundt altid findes en del ved øen, og på hvis andragende havnen er bleven bygget. Tidligere måtte de i uroligt vejr søge tilflugt på læsiden af øen, hvad der ikke altid var morsomt, når vinden pludselig sprang om, og de over hals og hoved i mulm og mørke måtte se at komme rundt på den modsatte side eller også være udsatte for at drive i land. Nu derimod

kan de trygt ligge i havnen, til vejret bedrer sig, og de kan komme ud for at fravriste havet deres daglige brød.

Af fisk fanger sandholmerne nu mest tunger, pighvar og slethvar, i hvert fald har de den største værdi, siger min vært. Den som handelsvare brugelige fisk køres, når den er pillet af garnene, ned til havnen, hvor fiskeexportørerne behandler den, pakker den i is og sender den til Tyskland. De er kun en slags kommissionærer, og otte dage efter har sandholmerne så afregning, efter fradrag af nogle få procent, som expor-

Anholt havn.

tørerne får for deres ulejlighed. De fremmede fiskere sælger også en del fisk i havnen, og navnlig i sildetiden skal der herske stort liv og røre.

Denne af alle fiskeinteresserede med stor spænding imødesete tid begynder gerne midt i august. Jeg bliver her vel nok så længe, at jeg får den med. Da strømmer der fiskere til fra alle kanter, og ofte skal der være 100 til 150 dæksbåde i havnen, både danske og svenske, og et myldrende liv hersker da på denne ellers så øde plet, som ligger næsten en halv mil fra byen. Siden min ankomst har jeg ikke været der, men en af dagene må Ulrik og jeg derned for at inspicere og muligvis hilse på havnemesteren, der jo er en af øens matadorer.

Af de velsmagende rødspætter fanger de gode sandholmere ikke ret mange nu; tidligere var der ingen mangel på dem, men de fremmede fiskere har taget dem i deres snurrevåd. Siden petroleumsmotorerne er bleven almindelige i fiskefartøjerne, er denne fisk aftaget i en forbausende grad. Den sølle rødspætte kan knap stikke hovedet frem, før den er fanget, så fuldkommen er de redskaber, der nu bruges. Sandholmerne er bleven grundig distancerede som en følge af deres mistroiskhed og forsigtighed over for alle virkelige fremskridt. Kapital har de også manglet og fanger nu næppe så mange rødspætter, at de kan erlægge den part til præsten, som i følge gammel vedtægt tilkommer ham af deres fiskeri.

Han får nu nøjes med andre og ringere sorter, men der er da også nok at vælge imellem. Skrubber, issinger, knurhaner, stenbidere, rokker og endelig hornfisk ikke at forglemme. Tidligere fangedes der så store masser af denne mærkelige fisk, at de lå i store dynger på stranden og rådne. De grønne ben får fisken ved at suge på skibenes kobberforhudning, fortæller de gamle sandholmere. En mængde fisk tørres og saltes til vinterbrug og afgiver hovednæringen om vintren.

Udenfor husene ser man da også lange rækker af fisk ophængte til tørring. Rokker, fortæller man mig, sætter befolkningen stor pris på, og tidligere blev de altid serveret ved bryllupper. Efter hvad jeg har set af den, kan det være, at den, som svenskeren sagde, »smager bra, men den lugter forbasket ilde«.

Nå, nu er du vel også ved at være ked af al min prædiken om fiskeri og fisk, men de dele spiller jo en stor rolle herovre, så jeg må have det hele med, og forhåbentlig interesserer det dig også. Et par gange har jeg allerede været med mændene nede ved stranden og set dem sætte bådene ud gennem brændingen for at komme ud til deres garn. Det går ikke altid lige heldigt af; fyldte støvler og vådt tøj får de nemt, men nu i sommerens tid siger det ikke stort. Morsomt er det at se den misundelse, der hersker mellem de forskellige bådelag. Den ene er bange for, at det andet skal få for stor fangst, og når de nærmer sig landingsstedet, er der en råben fra den ene til den anden om, hvor meget de har fået, navnlig af tunger, der er de kostbareste og ofte betales med langt over en krone pundet her på pladsen. Det må blive dyr fisk, inden den kommer på bordet i Tyskland.

Deres overtro følger dem også ved fiskeriet. Forleden morgen så jeg dem gå til stranden, men til min forbavselse kom der et hold tilbage igen straks efter. De kom lige forbi mit vindue, og jeg hørte deres høj-røstede samtale uden dog at forstå andet, end at der var sket noget ubehageligt. Senere på dagen fik jeg forklaringen af min ven hundeklipperen. Ovennævnte hold, der var sidst på færde den morgen, havde på vejen mødt byens ældste kvinde, »Gamle Boel«, og da hun betragtes for at have »et ondt øje«, eller med andre ord regnes for at være lidt af en heks, så tog mændene det for givet, at mødet med hende betød

uheld i fiskeri, og valgte derfor at vende om igen, hellere end at sætte garn og intet få for deres ulejlighed. At møde en gammel kone først om morgenen, når de går på fiskeri, betragtes absolut som et dårligt varsel. Med slig overtro er der intet at stille op; der skal generationer til for at få den udryddet.

Nu banker værten på døren og melder, at maden er på bordet, så farvel for denne gang, kære Otto.

Venlig hilsen fra

*Den ærverdige Ven
August.*

»Hotel Klitbo«

Sandholm, 8/6 04

Kære Otto.

Posten kom i morges, men mod forventning var der intet brev fra dig. Dog skal det ikke afholde mig fra at skrive; jeg har jo set og oplevet en hel del siden mit forrige brev. Først kan jeg betro dig, at jeg fremdeles befinder mig overmåde vel herovre. Vi har i den senere tid haft ganske dejligt vejr, og foruden den daglige badetur har vi foretaget flere udflugter, kortere og længere, og været på de mest forskellige steder. På »Klitbo« lever vi ganske udmærket, og de flinke folk gør alt for, at vi skal føle os som hjemme. Værten fantaserer daglig om, at nu er sommeren begyndt, men endnu har vi ikke mærket noget til badegæsterne. Vi er stadigvæk kun to, Ulrik og jeg, og han trøster mig med, at der næppe kan ventes ret mange, højst en halv snes stykker. Sandholm er heldigvis ikke opdaget endnu. Vi vil også helst være fri for dem. Vi har det så rart for os selv og er næsten uadskillelige.

Jo mere jeg lærer Ulrik at kende, des bedre synes jeg om ham. Intet er mere interessant, end når vi, efter et forfriskende bad eller en tur langs stranden, kaster os ned et eller andet sted i klitterne, og han fortæller mig om øen, dens historie og befolkning, deres sæder og skikke, isprængt med anekdoter, snart om den ene, snart om den anden. Han kender dem alle og er tillige en god fortæller, så jeg er lutter øre, så snart han åbner munden. Angående sig selv er han fremdeles tavs, og jeg har endnu ikke haft lejlighed til at bringe hans fortid på bane. Men det kommer nok.

Hvor er her i grunden smukt, når solen skinner; al dette gule og hvide står så godt til det blå hav. Øjet kan aldrig blive træt af at betragte denne farvepragt, når man fra toppen af bakkerne skuer ud over dette lille ørige, så lunefuldt henkastet midt i det store hav. Naturen er dog, den bedste maler. Og hvor er luften frisk og ren. Og klar. Lysintensi-

teten skal i følge de anstillede målinger være stærkere her end noget andet sted i Danmark. Når det lufter lidt, føles varmen ikke synderlig, men er det stille og man kommer ind i klitterne, da mærkes den dobbelt, idet solens stråler kastes tilbage fra det fine, hvide sand, der lyser og glitrer, så at man næsten får ondt i øjnene derved.

På vore ture møder vi næsten aldrig nogen, højest en eller anden af de indfødte, så vi generer os ikke og ligner rene røvere i klædedragt. Men hvor er det rart at kunne gå så frit og ugenert omkring, og føler

Degnens bolig.

man trang til et bad, da er havet der, friskt og indbydende, med påfølgende solbad i det fine hvide sand. Ja, vi kan sagtens; det må være værre for jer derovre i hovedstaden i denne varme og al den tummel og støj, selv om I har nogle flere mennesker at omgås. Nå, vi savner heller ikke omgang her. Forleden var vi på besøg i præstegården og måtte blive til the. Pastor Galster og frue er elskværdige mennesker, der synes at befinde sig vel herovre trods de tarvelige omgivelser og den store afstand fra den øvrige del af verden. Han er en lille firskåren, rødmusset, glatraget mand med et behageligt væsen. Han sætter stor pris på at få en passiar, og det lune blink i øjet tyder på, at han ikke går af vejen for en lille spøg. Fruen er ligeledes elskværdigheden selv, men da kaldet ikke er synderlig fedt, og da der er flere børn, hvoraf en søn studerer i København, synes det som om økonomiske sorger tynger på hende. I hvert fald er det tydeligt, at hun tager sig tilværelsen mere alvorligt end pastoren. Men hyggelig og rar er hun, og vi tilbragte et par fornøjelige timer i den smukke have, hvor særlig de gamle, knudrede morbærtræer vakte min beundring.

Selve præstegården er en gammel, lidt forfalden bindingsværksbygning, og selv om værelserne just ikke er forsynede med de mest moderne møbler, synes det som om husmoderen med kyndig hånd forstår at dække over de værste mangler og skabe den hygge, som ethvert hjem, rigt eller fattigt, ikke bør savne. Kaldet er meget dårligt aflagt, fortæller Ulrik mig, og med en fem-seks børn kan det jo knibe med at få begge ender til at mødes.

Men humør var der i præsten, og selv damerne måtte le med, når han fortalte om sine sognebørn og de kvaler, han undertiden har med dem. Jeg bruger udtrykket damerne; jeg har nemlig glemt at nævne lærerinden, en lille 25 årig dame fra Randers, der af skæbnen er ble-

ven drevet hid til denne afkrog for at læse med de sort- og rødhårede sandholmerunger. Hun har et net og takkeligt væsen og betroede mig i aftenens løb, at hun befandt sig ganske vel på Sandholm, men længtes en del efter sin fødeby og de grønne enge ved Gudenå.

»Børnene, der forøvrigt som små er ganske kønne«, sagde hun blandt andet, »er meget flinke i skolen, men det er en hel tortur at være sammen med dem. De lugter gerne alle af tørfisk og harsk tran. Dette sidste bruger de nemlig til fodtøjet, så de kan nok forstå, at de snart kan forpeste luften i skolestuen. Dog, man vænner sig efterhånden til alt«. Det blev sent, inden vi tog afsked med de flinke folk, og efter at have fået mange opfordring:er til snart at komme igen, vandrede vi hjem til »Klitbo«. Vejret var så smukt og aftenen så vidunderlig lys og stille, at vi ikke nænnede at gå i seng, hvorfor vi fik vore piber tændt og forblev i haven til over midnat.

Her fortalte Ulrik mig lidt om de folk, vi nylig havde forladt, og jeg fik af hans fortælling det indtryk, at det ikke må være helt morsomt at være præst på Sandholm. En stor del af befolkningen er stærkt religiøse, og med doktor Sylvester i spidsen danner de så at sige »en kirke i kirken«. Det er kun få, der møder frem, når pastor Galster prædiker, hvorimod de hellige, så snart doktoren kalder til møde, myldrer frem i tætte skarer. Doktoren har uden tvivl den åndelige kommando på øen; fra ham udgår parolen, og pastoren er kun tålt, fordi han nu en gang ikke kan undværes. Døbes, giftes og begraves skal folk jo nu en gang, så præst må de have. Pastor Galster var ikke længe om at mærke, fra hvilken kant vinden blæste, og forsøgte en tid, såvel fra prædikestolen som på andre måder at påvirke sin menighed, men resultatet blev kun, at kløften uddybedes endnu mere. En tid prædikede han bogstaveligt talt for tomme bænke. Efter Ulriks mening er der dog i de sidste par

år indtrådt en vending til det bedre, men med hensyn til offer og akciden-
denser, da mærker den ulykkelige mand endnu, at han har stemningen
imod sig.

Et lille kald, mange børn og måske gæld fra sin studeretid er sande-
lig ikke opmuntrende, og håb om forflyttelse er der, siden »Loven om
Menighedsråd« er trådt i kraft, ikke nogen grund til at nære. Mærkeligt
nok kommer pastoren ganske godt ud af det med »ypperstepræsten«,
som han spøgende kalder doktoren, og de to kommer jævnlige sam-
men, uden at man dog kan sige, at de er venner. Pastor Galster vil gerne
drille doktoren lidt og giver ham ofte små spydigheder, når han kan
komme afsted dermed. Doktoren har været så længe på øen, at han me-
ner, han aldrig mere kommer herfra, hvorfor han har udsøgt sig et sted
på kirkegården som sin sidste hvileplads. På stedet, der ligger lige op
ad kirkens mur, har den originale mand ladet rejse en utilhugget aflang
granitsten. Stenen er helt flad på toppen og bærer der en rund sten af
en eller anden porøs art, så at det hele nærmest minder om en kæmpe
mæssig paddehat. En dag, da de to gik forbi, standsede præsten foran
stenen.

»Ved De hvad, hr. doktor«, sagde han. »De skulle dog fjerne den
sten«.

»Så! Hvorfor dog det, kære ven?« spurgte doktoren og betragtede sit
værk med synlig tilfredshed.

»Jo, folk gør nar af den«.

»Så, gør de det, Ja, lad dem bare«.

»Ja, men de siger, at den øverste sten ligner en svamp, og sligt et
mærke kan De, som ivrig afholdsmand, da ikke være bekendt en gang
at skulle stedes til hvile under«.

»De har ret, kære ven, den skal bort det straks«, råbte den iltre dok-

tor, og med anspændelse af alle sine kræfter væltede han den øverste sten ned. Den er aldrig siden bleven lagt på plads igen. En svamp til gravsten ville den gode doktor dog ikke have, og pastoren ler hjertelig, hver gang han fortæller historien.

I søndags var vi i kirke, da jeg var lidt nysgerrig efter at høre pastor Galster prædike. Længe før tiden sendte den lille klokke sine ensformige toner ud over de lave huse, og folk begyndte så småt at følge dens

Anholt by ca. 1905-10, fotograferet fra østskrænt af Nordbjerg mod syd. Nordstrandvej i forgrunden. Præstegården bag ved lyse bygning i forgrunden. Møllen eksisterer ikke mere. I vejgaflen monumetet for slaget 1811. Heroverfor opførtes lægebolig 1926-27.

Oplysninger af J. A. Vestergaard Larsen, tidl. Anholt, nu Grenaa Kommune.

kalden. Ulrik og jeg mødte i god tid for først at bese kirkegården. Den gjorde et ganske venligt indtryk og syntes bedre holdt end kirkegårde på landet i almindelighed er. Der var mange smukke træer og buske, men de lave tuer med de simple hvide kors vidnede tydeligt om beboernes fattigdom. Det eneste gravmæle af betydning var det over doktor Sylvesters datter, der, som jeg vist allerede har fortalt dig, druknede for nogle år tilbage. Gennem en lav dør i tårnet trådte vi ind i våbenhuget og derfra ind i den egentlige kirke.

Den er kun lille og yderst tarveligt udstyret med hvidkalkede vægge, fladt bjælkeloft og to rækker simple stole. Alterbilledet forestiller Jesu vandring på søen, men hverken det eller prædike stolen kan kaldes for kunstværker. Rummet så dog helt hyggeligt ud, nu da solen skinnede ind ad de små blyindfattede ruder, og med forventning tog vi beskedent plads i en af stolene nærmest indgangen. Der var ikke mange folk til stede, og der kom kun få, så at der ved gudstjenestens begyndelse vel næppe var mere end en tredive stykker. Efter urgammel skik sad alle mændene til højre, kvinderne til venstre.

Mændene var alle af den sædvanlige sandholmertype med mørkt hår og skæg, kun ganske enkelte var lyse. Alle var de i bedste puds. Nationaldragt er her ikke mere tale om, kun de ældre kvinder bærer endnu den gammeldags hovedpynt eller »Sæt« med hvide, stivede vinger. De yngre bruger alle moderne kjoler og hatte. Ulrik fortalte mig i går, at når gudstjenesten er forbi, forlader alle kvinderne først kirken, hvorpå præsten stiller sig op ved døren og giver alle mændene hånden, når de en for en passerer forbi ham. Slige skikke overholdes endnu strængt herovre.

Fru Sylvester, en høj, svær dame, spillede på et lille stueorgel, og efter at degnen, en lille mand med et mægtigt, sort skæg, havde læst

bønnen, tonede sangen gennem det lille rum. Præsten opholdt sig i mellemtiden i et lille aflukke ved siden af alteret, hvorfra han trådte frem for at messe, hvorpå vi igen sang en salme. Han besteg derpå prædikestolen, men det var bestemt af skæbnen, at vi ikke denne gang skulle få lov at høre ham til ende.

Netop som han var begyndt at udlægge dagens evangelium, blev kirkedøren åbnet, og en mand stak uden videre hovedet ind ad døren og vinkede ad degnen. Præsten lod sig dog ikke afbryde af så lidt! Først da degnen igen nærmede sig prædikestolen med alle tegn på uro malet i ansigtet, standsede han dog sin tale og spurgte ham, hvad der var i vejen.

»Det brænder i Vesterlandet, hr. pastor«, svarede degnen, »der er telefoneret fra havnen derom«.

Der sporedes nu lidt bevægelse blandt tilhørerne, men pastor Galster forblev rolig på sin plads, og efter at nogle stykker havde forladt kirken, faldt de øvrige i ro, hvorpå præsten fortsatte sin afbrudte prædiken, skønt de få tilhøreres tanker øjensynlig var mere optaget af budskabet om branden end af hans tale. Han havde dog ikke fået mere end godt begyndt, før degnen påny blev reven op, og en skingrende kvindestemme afbrød ham med råbet:

»Ajes, Ajes! Stræv og kom. Do skau aa køre med sprøjten«. Der opstod nu en voldsom uro, og folk begyndte at forlade kirken, medens præsten endnu stod tvivlsom på prædikestolen uden at gøre forsøg på at holde dem tilbage. Jeg havde ikke ret forstået, hvad det var, kvinden havde råbt, og spurgte hviskende Ulrik derom. »Hun kaldte på manden; han skal ud og køre med sprøjten. Det må være noget alvorligt, siden der er så stor udrykning. Kom, nu går pastoren af prædikestolen; med andagten er det dog forbi for denne gang. Lad os gå, at vi kan se,

hvad der er på færde. Blot det ikke er plantagen, der brænder. Det har vi ikke råd til. Her er så lidt trævækst, og fyrren vokser langsomt, ved De nok«.

Vi ilede ud af kirken, der nu næsten var tom, og inden længe var vi på vej til brandstedet efter først at have skiftet klæder og forsynet os med hver sin uundværlige stok. Da vi kom ud af byen og havde fulgt en bivej et lille stykke, fik vi syn for sagen. Ovre i klitterne i den nordlige del af vestlandet nærmest havnen hævede en uhyre røgsøjle sig næsten lodret i vejret. Det var til al held ganske stille, ellers kunne det gerne være bleven vanskeligt nok for sandholmerne at slukke ilden med deres primitive redskaber. På vejen foran os kørte de af sted med den gamle sprøjte så hurtig, som dens alder tillod, medens en hel skare mennesker med skovle og spader på nakken skråede over markerne for hurtigere at nå brandstedet.

Vi skyndte os ligeledes af sted og drejede fra vejen ind mellem klitterne, hvor lave, forkrøblede, af vinden kuede bjergfyr kæmpede om herredømmet med den stride marehalm, og hvor stormen på mange steder havde skåret hul i det tynde dække og dannet store, dybe huller i det underliggende sand, så at vi måtte gøre hele omveje for at komme uden om dem. Fra toppen af en høj, nøgen og skarpkantet klit fik vi endelig et overblik over brandstedet og så straks, at den værste fare, var overstået.

Det brændte dog endnu flere steder, og ilden bredte sig med en voldsom fart blandt det tætte marehalm, indtil mændene kom til med skovle og spader og dæmpede dens fremskridt. Der var over hundrede mennesker til stede, alle ivrig i færd med at slukke og farende om fra et sted til et andet, eftersom ilden blussede op snart her, snart der. Branden var først bleven opdaget af folk ved havnen, og havnemesteren

havde resolut udkommanderet alt disponibelt mandskab fra de tre eller fire fartøjer, der lå ved bolværket. Forsynet med alle forhåndenværende redskaber førte han skaren i rask løb op i klitterne, og længe før sandholmerne kom til stede fra byen, var ilden allerede under kontrol.

Desværre var der brændt en fire à fem tdr. ld., bevokset med otte år gammel fyr, et af de smukkeste stykker på denne kant af øen. Vi gik nærmere til brandstedet, og det var et sørgeligt syn at se de sorte, forkullede træer, der netop her i en lavning havde fundet læ og nået en på øen næsten ukendt størrelse i forhold til deres alder. Under ledelse af havnemesteren, en høj, svær mand med guldtrøse om huen, arbejdede slukningsmandskabet ufortrødent trods røgen og varmen. Ved hjælp af det løse sand dæmpedes de sidste flammer, og snart var al fare overstået.

Sprøjten havde gjort holdt nede ved vejen, over 500 alen fra brandstedet, og kom ikke til at gøre nytte. Ulrik og jeg morede os over, at de i det hele taget havde slæbt den derud, da der ikke var spor af vand i nærheden, og klitterne var så høje, at en for syning fra havet var en umulighed. Da ilden var dæmpet, samledes det sveddryppende mandskab sig i en klynge om sognefogeden, en lang, mager sandholmer, der syntes umådelig vigtig ved sin værdighed, og i en lang tale truede han brandstifterne med lovens strengeste straf. Vi trådte nærmere for at høre på ham, men flere tog efterhånden ordet, og da alle talte i munden på hinanden, blev det næsten til en ren jødeskole, i hvert fald forstod jeg ikke ret meget af hvad der blev sagt. Navnlig Lars Petersen, den gamle sognefoged, en svær, tyk glatraget mand med grå lokker, der hang ham helt ned ad nakken, syntes at have ondt ved at glemme sin tidligere værdighed og afbrød stadig sin efterfølger i embedet. Hans skarpe, skingrende stemme overdøvede alle de andre, uden at de der-

for tav stille, og tilsidst tog havnemesteren det fornuftige parti og forsvandt ganske stille med sine mænd, uden at afvente udfaldet af den højrøstede konference.

Vi fulgte hans eksempel, men kunne længe høre, hvorledes den gamle sognefoged på sit ravende sandholmske vedblev at råbe:

»Ja, ja, folkens, inden vi goer hjem, må vi ha aa vie, hvem der har stukken fire a på«.

»Han er vist næppe så dum at melde sig selv«, små lo Ulrik, da vi fra toppen af en høj klit kastede endnu et blik over forsamlingen nede i lavningen, »men synd er det nu, at de smukke træer er gået i løbet. Dog kom, så skal jeg vise Dem flere smukke punkter, førend vi går hjem. Vi kan nok nå det inden middag«.

Vi vandrede nu en halv times tid i klitterne, snart ude på skråningerne mod havet, hvor de stakkels bjærgfyr næsten krøb langs ad jorden, og hvor kun lidt mos og enkelte marehalmstuer trodsede den barske vind fra havet, snart nede i lavningerne, hvor de nøjsomme træer trivedes helt vel og ved deres grønne farve lavede op i det ellers så øde og trøstesløse landskab. Hernede brændte solen, medens talrige insekter summede i luften og vævre firben smuttede om i det varme sand.

Fra toppen af klitterne var der en glimrende udsigt over havnen og havet, der lå roligt og blankt uden en krusning på den udstrakte flade. Kun en sagte skvulpen røbede, at der endnu var lidt bevægelse i havet efter den friske kuling dagen i forvejen. Indad mod det indre og til begge sider strakte klitrækken sig, glitrende gul og hvid i det stærke solskin, kun hist og her isprængt de mørke grønne plantninger, der på denne kant af øen foretages overalt, hvor der er håb om, at den nøjsomme bjærgfyr kan trives. Desværre vist kun med ringe held.

Tidligere, i længst forsvundne dage skal øen have været bedækket med skov, men tidernes ugunst og menneskenes korttsynethed gjorde det efterhånden af med al trævækst, endog så fuldstændigt, at man nu har ondt ved at forstå, at skov i det hele taget har kunnet trives her. - Desværre havde vi ikke lang tid til at nyde den smukke udsigt; middagsmaden ventede jo på os, og efter en forceret marsch nåede vi byen omtrent med mandskabet fra brandvæsenet. Dygtig varme og for-

På toppen af Sønderbjerg.

Fra venstre ses Gerhard, Hjorth, Præsten, frk. Mottlaus, fru pastorinde Christensen, fru Mikkelsen frk. Schoulund, fru Gerhard. Børnene er præstens.

pustede var vi rigtignok, men efter at have vasket os, formåede vi dog at lade den gode mad vederfares retfærdighed.

Samme aften fik Ulrik besøg af overklitfoged og godsinspektør Bachmann, og vi tilbragte en gemytlig aften sammen. Hr. Bachmann har opsyn med den kammerherrelige bygning og varetager i det hele godsets interesser overfor befolkningen. Derfra stammer vel inspektørtitlen, af amtet er han ansat som overklitfoged og fører tilsyn med de plantninger af marehalm, der regelmæssig hvert år må foretages rundt om på øen for at dæmpe sandflugten. Ulrik fortæller mig, at han forrige sommer af en vittig badegæst blev døbt »Overdyneinspektøren«, senere forkortet til »Overdynen«. På tysk hedder klitter jo »Dilnen«, så vittigheden ligger i grunden nær nok. Når han er i godt selskab, og det skal han sætte megen pris på, giver han gerne vittigheden tilbedste og ler selv højest.

Han er en ældre mand, stærkt skaldet, lille og firskåren, med et ærligt, åbent ansigt og et tiltalende væsen. Han har i sine yngre dage sejlet til søs, men landede for mange år siden her på Sandholm, giftede sig med en indfødt og erhvervede sig efterhånden så mange forskellige bestillinger, at han nu har syv eller otte, siges der. Blandt andet fungerer han, foruden i de allerede nævnte virksomheder, som brevsamler og assuranceagent, og driver tillige købmandshandel, så han må da have nok at gøre.

Dog, mange bække små gør en stor å, og han sidder da vist også jævnt godt i det. Titlen som ove klitfoged sætter han dog mest pris på og vil helst tituleres som sådan.

Han er lidt ilter af væsen og bliver fyr og flamme, når noget, der interesserer ham, kommer på tale. Vi diskuterede om alt muligt den aften, og han forbavsede mig ved sin dømmekraft og sine kundskaber,

noget, jeg ikke havde ventet at finde hos en mand, der i så mange år har boet på dette øde sted og ikke haft lejlighed til på nært hold at følge begivenhedernes gang. Hans eneste svaghed var en hyppig anvendelse af fremmede ord, hvilke han gjorde brug af på en måde, der i aftenens løb forskaffede os megen morskab.

Vi var bænkede i den hyggelige havestue, gennem hvis åben stående dør duften af havens blomster trængte ind til os, og med de fyldte glas foran os gled tiden hurtigt, medens vi lyttede til overklitfogeden, der for det meste førte ordet.

»Det er forbavsende, hvor alle ting udvikler sig i vore dage«, sagde han blandt andet, »og alle de fremskridt, der gøres. Vi er langt bagefter herovre. Nu suser de jo rundt i automobiler, så de er gale. Jeg har sku' aldrig set en, men jeg kunne nok lide at få en tur i en af dem. Rigtig sådan en af de store«, men, føjede han til, »jeg ville pinedød nødig være sufflør«.

Vi lo begge af fuld hals og gav ham ret i, at en slig bestilling var ret vanskelig og fordrede stor øvelse og koldblodighed.

»Jeg var en gang i det kongelige teater«, begyndte han senere, »og så Olaf Poulsen spille. Han var mig en hel karl, men hvad, han er jo også en returneret skuespiller, så han kan sagtens«.

Du kan tro, vi morede os over ham, men han tog det fra den gemtlige side, selv da vi begge eksploderede af latter, ved at han med gravalvorlig mine fortalte om sin søn, der var i København og efter al sandsynlighed havde en lang barriere for sig. Det var i det hele en hyggelig sammenkomst, og da den elskværdige mand tog afsked, indbød han os til at besøge sig i hans hjem.

»Nok har jeg mange bestillinger, men kan dog få lidt tid tilovers for D'hrre«, sluttede han, »man forstår heldigvis at korrigere sine ting«.

Ham må vi hen og besøge med det første, han er alle pengene værd, som man siger. - Nu skal det være slut for denne gang; nu er jeg søvnig og vil til køjs.

Lev vel, kære Otto, og modtag en venlig hilsen fra

*Din hengivne Ven
Alfred.*

Hans Hjorth og Elise Schrøder
som forlovede på Anholt 1907.

»Hotel Klitbo«

Sandholm, 16/6 04

Kære Ven!

Jo længere jeg opholder mig herovre, jo flere indtryk modtager jeg såvel af naturen som af befolkningen, og denne gang har jeg hele posen fuld. For dog at begynde med den rigtige ende, kan jeg da meddele dig, at det endnu ikke er lykkedes sognefogeden at finde årsagen til den i mit forrige brev omtalte brand, og det lykkes ham vel næppe heller. Sandsynligheden taler mest for en udkradset pibe eller en bortkastet svovlstik; dog ligemeget hvilket, synd var det for de stakkels træer.

Forleden gik Ulrik og jeg en rask tur til havnen for rigtig at bese denne. Jeg har ikke været der siden min ankomst. Vi tog vejen nord ud af byen og fulgte foden af de høje bakker, indtil vi nåede den flade hvide strand. Højlandet ligger her et stykke tilbage fra stranden, idet havet i årenes løb har opskyllet så meget sand, at der efterhånden er dannet et bredt, fladt stykke land mellem dette og bakkerne. Græs og marehalm har efterhånden slået rod der, og det tjener nu som græsning for nogle få får, ligesom der på de lavere sumpede steder bjærges lidt hø. De allerældste af befolkningen, fortæller Ulrik mig, kan dog huske, at de som ganske unge var i stand til i deres små både at sejle langs foden af Dronbjerg, som nu ligger flere hundrede alen fra stranden, så på denne kant vokser øen altså.

Vi fulgte den faste, hvide strand, der her afgav en udmærket spadse-retur, og morede os over de mange strandskader, der parvis færdedes i strandkanten og tillod os at komme dem temmelig nær, inden de lettede. Havet var roligt, kun en mælkehvid skumstribe viste os det lange revs beliggenhed, der på denne kant af øen strækker sig næsten to mile ud i søen og får de søfarende til at styre langt uden om Sandholm. Efter et forfriskende bad og efter at have undersøgt et gammelt vrag, der stod i strandkanten, fortsatte vi vor gang og nåede kort efter havnen.

Med stor interesse beså vi det smukke anlæg, som staten har bekostet, ene og alene for fiskernes skyld. Jeg beundrede de store moler, byggede af svenske sten, der fra begge sider strækker deres arme ud i søen og danner den ret rummelige havn, et yndet tilflugtssted for fiskerne, når storm og uvejr driver dem fra de rige fiskepladser i øens nærhed. I øjeblikket var havnen tom, og hverken af fartøjer eller mennesker var der et eneste at se. Af huse var der kun en tre, fire stykker, hvoraf det ene lå helt oppe på Dronbjerg og tjene havnemesteren til bolig. Han må have en glimrende udsigt deroppefra, men det må være drøjt at klatre op ad den uhyre lange trappe, der meget snildt er anbragt opad de stejle skrånninger. »Dog«, som Ulrik bemærkede, »det giver jo motion, og det kan han nok trænge til, da han ikke er overbebyrdet med arbejde«.

Nede ved foden af bakkerne, eller en grad lavere, boede havneassistenten, og lidt derfra lå tolderens hytte, en gammel, falde færdig bolig, dækket overalt med tagpap; var det ikke for toldskiltet, skulle man tro, det var et eller andet opslagsskur og ikke en menneskelig bolig. Mærkeligt at staten ikke sørger bedre for sine embedsmænd, selv om de hører til de allerlaveste grader. På selve den store, flade havneplads fandtes der kun to eller tre træ huse til brug for fiskeexportørerne, der her har slået sig ned siden havnens åbning. Før den tid fandtes der ikke en eneste menneskelig bolig på denne kant af øen. Det hele var en ren ørken, og selv nu gjorde det et øde og trist indtryk; ikke et træ eller en busk, ikke en eneste smule grønt, der kunne fryde øjet, og i baggrunden det høje, stejle Dronbjerg, der længere mod syd umærkelig gled over i de toppede klitter. Vi kunne følge dem langs hele vesterlandet, indtil de stødte sammen med Solbjerg, der som en kæmpe ragede op over dem alle. Øde og trist så det hele ud og en fremmed, der første gang lander på Sandholm, får, i hvert fald fra havnen af, ikke noget

gunstigt indtryk af øen.

Efter planen aflagde vi først et besøg i den lille smedie, der af hensyn til fartøjerne er opført ved havnen. Lystige hammerslag klang os i møde, da vi trådte indenfor, hvor en ung, snavset mand, iført et laset skødeskind, var i færd med at reparere en gammel vogn. Det var smeden selv, og Ulrik foretog den nødvendige præsentation. Smeden lod sit arbejde hvile, og vi blev hurtigt indviklet i en lang samtale. Han gjorde indtrykket af at være en temmelig opvakt fyr, men ikke fri for at være lidt rapmundet.

Efter hans udtalelser at dømme, må han være en vældig nimrod, og da Ulrik spurgte ham, om der var udsigt til, at der i en nær fremtid ville komme sælhunde på den tørre del af revet, svarede han rask ja og inviterede os med, så snart dyrene viste sig, en begivenhed, han ventede hver dag. Han ville sende bud, så snart der var udsigter til jagt, og blot vi ville møde tidligt om morgenen, garanterede han os sport nok. Båd og bøsse stod til tjeneste, føjede han til slut til.

Medens vi talte sammen, så jeg mig om i smedien og må tilstå, at mage til uorden og roderi har jeg aldrig set. Jeg bemærkede det til Ulrik, da vi kom udenfor efter at have taget af sked med smeden. »Ja, det har De ret i«, svarede Ulrik, »hvorledes han finder sit værktøj, når han skal bruge det, det er mig en gåde. Han må jo spille den halve tid med at søge efter det. Vittige hoveder kalder da også smedien for »Brokkens Bod«, og der er noget om det. Selv drømmer han ikke om andet end jagt, hvorfor fiskeeksportør Jansen har givet ham det meget betegnende navn »Sortefod«, under hvilket han nu er kendt over hele øen, og som han skal være meget stolt af. En dygtig skytte skal han være, og navnlig om vintren skyder han en mængde fuglevildt, særlig edderfugle og havlitter, der på den årstid holder til her ved øen i store masser«.

Lidt efter trådte vi ind i den lange, lave træbygning, hvor Ulriks gode ven, fiskeexportør Janssen residerede. Han kom os i møde i porten til det store rum, hvor pakningen af fisken foregår, og tog meget hjertelig imod os. Han var en kraftig bygget, mellemstor mand i fyrrerne, men allerede dygtig gråsprængt. Hele hans væsen og talemåde røbede lidt af sømanden, og han har da også tidligere faret en del til søs og tumlet sig viden om i fjerne lande. Gennem det rene, velholdte pakrum, hvorfra to store døre førte ind til de bagved liggende iskældre,

Hotel »Tre Hjorte«, Anholt havn.
Fra venstre fru Mikkelsen, fru Gerhard,
Gerhard og Hjorth.

trådte vi ind i hans lille, hyggelige kontor, hvor talrige billeder og en smuk samling af våben prydede væggene og viste, at ejermanden ikke altid havde boet på dette øde sted.

Vi anbragte os selv i sofaen, medens Janssen tog plads på bordet, og efter at have budt os en cigar tændte han selv en lille, kort pibe og dampede lystigt løs, medens vi rådførte os med ham angående den ovenfor omtalte sælhundejagt.

»Nå ja, når min nabo hr. Sortefod er så galant at tilbyde båd, så kan jeg vel heller ikke gøre mindre. To i hver båd, så kan De, hr. Richter, gå med mig. - Kan De skyde, da har jeg en god riffel«, vedblev han og pegede på væggen, hvor der hang en reglementeret riffel af model 1867, »men desuden er der ingen sælhunde i øjeblikket. Dog, de kan komme, når det skal være, og jeg skal sende bud, så snart de viser sig«.

Vi takkede for tilbudet, og samtalen gled nu over på andre ting. På min forespørgsel, om han nu ikke kedede sig ved sådan at bo ganske alene, svarede han:

»Åh, nej! Det kan sagtens gå. Jeg har jo nok at tage vare på. Værst er det om vintren, men hvad, så har jeg bøger og blade nok og får da også ende på tiden. Vi er jo kun få mennesker her ved havnen, men desværre forliges vi kun dårligt. Min nærmeste nabo, hr. Sortefod, er ikke så lidt stridbar, så vi kommer ofte i totterne på hinanden, i stedet for, at vi pænt skulle enes. - Men jeg tror, man bliver lidt sær ved at se så få mennesker«, fjede han smilende til. »Jeg kan mærke det de første dage, når jeg om julen besøger mine slægtninge på fastlandet. Dog, det går heldigvis hurtigt over. Ude ved fyret, hvor der kun boer tre familier, og hvor der er endnu mere ensomt end her, der lever de i stadig strid og kiv og tåler ofte i ugevis ikke at se hinanden. Men jeg tror nok, at der er det mest kvinderne, der er skyld i ufreden. Alle små ting pu-

stes af mangel på anden beskæftigelse op til noget stort, og mændene er jo nødte til at tage parti for deres respektive koner, og så er krigen gående. Det samme er forresten tilfældet med alle sandholmerne og for den sags skyld også med øens embedsmænd. De omgås hverandre som hund og kat. Her sker jo aldrig noget, og selv den ubetydeligste ting, lige meget hvilken, spredes med lynets hurtighed og diskuteres så længe, der er en trevl tilbage. Folk skal jo have noget at tale om, og små forhold avler smålighed og misundelse«.

Vi gav ham ret i hans sikkert meget træffende bemærkninger, og efter at have taget afsked, vandrede vi fra havnen ad den gennem klitterne anlagte vej for hurtigere at nå byen. Efter at have fulgt den stejlt opgående vej et stykke kom vi ind i et helt bjerglandskab af klitter, der mest af alt mindede om de billeder, man har af landskaber på månen. Overalt sand og atter sand, kegler og kratere i de mærkeligste former. Kun hist og her lidt bjergfyrrer og gran i lavningerne. Ved hjælp af marehalm, der var plantet i lige, tætte rader, holdes sandet dog så nogenlunde på plads, men tidligere har det sikkert anrettet megen skade på den smule opdyrkede jord, der findes på øen.

Vejen gik nu igen nedad, og vi kom igennem den lavere del af vestlandet, hvor først en lille lund af elle- og pilekrat tiltrak sig opmærksomheden, og hvor senere de opdyrkede agre og grønne marker havde en velgørende virkning på øjet, efter al det meget land, selv om ukrudtet, nemlig agerkålen, på mange steder synes at have overtaget. Her græssede der både køer og får, ja, selv bytyren spadserede om i ensom majestæt og lod af og til en dyb brummen høre. Når undtages klitterne, som vi her havde på højre hånd, så alt så grønt og smilende ud, at man, særlig da havet ikke kunne ses, med lidt fantasi godt kunne tro sig hensat midt inde i Østjylland og ikke på en lille, fattig ø ude i havet.

Da vi efter en halv times marsch nåede byen, stod Anton Bach, ejer af øens største købmandsforretning, netop i sin dør, og efter at vi havde hilst på ham, måtte vi, på hans gentagne opfordring, med ind for at smage på en ny bitter, som han lige havde fået hjem. Vi trådte ind i den lille snævre butik, og på et vink af Anton, som han populært kaldes, forsvandt hans ældste søn, en dvask yngling, med et for en sandholmer mærkværdigt lyst hår, i kælderen og dukkede kort efter op med den lovede bitter.

Medens Anton med højtidelig mine trak flasken op, fik jeg god lejlighed til rigtig at betragte ham. Han er en høj, kraftig bygget mand med rødligt hår og et stift, strittende overskæg af samme farve, kort sagt er han en af de røde sandholmere. Hans påklædning var yderst snavset, og hans oppustede ansigt med den tykke, i det violette spillende næse vidnede kun alt for tydeligt om hans forkærlighed for stærke drikke, og en last, der ellers er meget sjælden herovre.

Efter hans ansigtsudtryk at dømme må han være mere godmodig end flittig, og de svære lemmer og store hænder tydede på noget usædvanlige kræfter. Ulrik fortæller mig da også, at han er sognefogdens hjælper, når en sjælden gang de fremmede fiskere bliver lidt for morsomme. - »Skål, mine herrer«, udbrød han efter at have skænket i glassene, »smag nu på den. Den er god. Lig. fra Gram i Arhus. Jeg sætter pris på en god bitter,« råbte han og skænkede os nok en, »den gør godt i maven«.

Medens Ulrik talte med manden, benyttede jeg lejligheden og så mig om i butikken. Mage til uorden troer jeg aldrig, jeg har set før. Alt flød mellem hinanden i et frygteligt roderi, og det er ikke for meget sagt, at det hele nærmest så ud som efter en ildebrand, hvor man i hast havde bjærget alle varerne og kastet dem om uden spor af plan og

orden. Kasser med sukker stod åbne midt på gulvet; i en krog lå der en stabel flæskesider, medens et oxehoved brændevin optog hele pladsen i den ene ende af rummet. Dynger af fedtblærer, klipfisk og træsko lå på disken, og i hylderne bag ved samme herskede der et vildt virvar. Alt flød mellem hinanden, selv i den nederste ende, hvor manufakturvarerne havde deres plads, stod skabene åbne, og dynger af tøj lå imellem færdigsyede benklæder og blonder, i stedet for at være rullet op og lagt pænt på plads. Al orden syntes at være bandlyst fra dette sted.

Hvad der morede mig mest, var skufferne i bagdisen, på hvilke der med uøvet hånd var malet, hvad de indeholdt. Jeg læste med forbavselse om »Biggrin« og »Mellemgrin«, om »Ruget Suker« og »Mus-Kat«, uden dog rigtig at være klar over, hvad der mentes dermed. Men det gik efterhånden op for mig, og jeg fik mig en god stille latter, der kulminerede, da jeg fik øje på et skilt, der meldte beskueren, at der hver lørdag var udsalg af hoveder og småkød fra Svine Andelsslagteriet i Købelev.

Det var i det hele en meget interessant butik, og vi sludrede længe med den gode Anton. Han var yderst pudsigt i sine udtalelser, og det morede os meget, da en lille pige kom ind for at købe tre dukker tråd til 7 øre stykket. Anton kløede sig bag øret med pibe spidsen, thi det var ham vist et svært regnestykke. Han så hen på os, men vi lod, som om vi var optaget af et skilt på væggen. I sin fortvivlelse kaldte han på sønnen.

»Rasmus, hva' er tre gange siv?«

»Atten«, svarede hans håbefulde afkom grinende. »Sludder, dreng, det passer ikke!«

Han rev døren op til lejligheden og råbte ud i køkkenet: »Stine, hva' er tre gange siv?«

»Ak, jeg har så travlt«, svarede en skingrende kvindestemme, »jeg har ikke tid«.

Vi gav os til at le, og halvt ærgerlig, halvt skamfuld slog han døren i og vendte sig til os. For ikke yderligere at bringe ham i harnisk, nævnede Ulrik summen, hvorpå vi hastig tog afsked og slap udenfor, hvor vi bedre kunne give vor munterhed luft.

»Han er aldeles glimrende«, udbrød jeg omsider, »men jeg kan blot ikke forstå, at han kan være købmand!«

»Det har De ret i«, svarede Ulrik, »og der tales også ret ofte om, at nu er han snart færdig, men Anton bliver dog stadig ved. Pokker ved, hvorledes han får det til at gå rundt. Han er uhyre morsom at tale med, og man har da også en grulig mængde historier om ham. Efter middag skal jeg fortælle Dem lidt om ham«.

Vi var nu i nærheden af hotellet, og kort efter sad vi ved bordet og nød godt af fru Jensens kogekunst. Medens vi spiste, for mørkedes luften mere og mere, og stærke drøn forkyndte, at en tordenbyge nærmede sig øen. Da vi var færdige med middagen, begyndte regnen at falde, og vi gik til vinduerne for at se uvejret nærme sig, så vi flere af de indfødte ile forbi iførte støvler og olietøj. »Nu får sandholmerne travlt«, udbrød Ulrik.

»Så! Hvorfor? Hvad er der i vejen?«

»Jo, ifølge gammel skik møder alle mændene henne ved det lille sprøjtehus i nærheden af skolen, så snart et uvejr nærmer sig øen. Der opholder de sig, så længe det varer, rede til at rykke ud med sprøjten, om lynet skulle slå ned og tænde. Hvis vi går derhen nu, vil vi finde dem alle samlede der«.

»Kom, lad os gå«, udbrød jeg, »det ville være morsomt at se den forsamling«.

Ulrik samtykkede, men inden vi kunne komme af sted, brød uvejret løs for alvor. Regnen strømmede ned, og lyn krydsede lyn, medens tordenen rullede, så det gav ekko i bakkerne. Vi måtte pænt blive hjemme, hvis vi da ikke ville risikere at blive gennem våde. - Uvejret drog imidlertid hurtigt videre uden at anrette skade, og en snes minutter efter klarede det atter op, og solen brød frem påny. Vi fik vores kaffe bragt ned i havestuen, og efter løfte fortalte Ulrik mig lidt om Anton og hans bedrifter.

»Som De nok lagde mærke til i formiddags«, begyndte Ulrik, »er vor ven ikke af de aller flittigste, hvorfor han absolut ikke er heldig som købmand, så meget mere som han i grunden holder vel meget af flasken. - Forretning har han nok af, men han savner jo de mest almindelige kundskaber, hvad der, i forbindelse med hans grænseløse sjuskethed, påfører ham store tab. Bøger fører han ikke, da skriveriet volder ham for mange bryderier, og alt, hvad der hedder tal, er hans største skræk. Vi fik jo en lille prøve på hans regnefærdighed. Med priserne tager han det heller ikke så nøje, da han ikke altid er helt på det rene med, hvad han selv giver for varerne. Folk, der er lidt klogere end han, lægger hurtigt mærke dertil og benytter sig deraf, så det er et vidunder, at det vedblivende kan gå for ham. Nå, han tjener jo også en del ved fiskeri og fiskehandel; det ene bøder vel lidt på det andet«.

»Han burde tage sig en medhjælper, der forstod sig lidt på sagerne«, bemærkede jeg.

»Puh! Hvem tror De, der vil herover og leve i det roderi henne hos ham? Nej, han skulle have sendt sønnen til fastlandet, at han kunne have lært noget. Men nej, alle de unge labaner får lov til at gå her og drive. Sandholmerne betragter det som en skam at tjene fremmede. De unge kommer aldrig fra øen, og følgen er, at alt nyt og godt kun lang-

somt får indpas herovre. De fyre skulle ud og se sig om, så at de senere kunne komme hjem med nu ideer og et nyt syn på livet i stedet for at drive om med piben i munden og begge næver i lommen til albuerne. Se til ham kromandens søn derhenne i den anden ende af byen. Jeg har været i lag med ham og ville have ham til at drage ud nogle år for at se og lære noget. Men nej, han lo mig ud og går her og driver endnu.« Han kan kun tre ting, gå på jagt, spille violin og ryge cigarer. Hvad skal slig en laban blive til?»

»Ingen ting, selvfølgelig«, svarede jeg, »og sørgeligt er det, men hvad, når de ikke vil, er der jo intet at stille op med dem, og de er heller ikke værdt at interessere sig for«.

»De har ret. Man taber hurtigt lysten til at blande sig i deres anliggender. Tænk, her findes ikke så få af beboerne, som aldrig har været borte fra øen«.

»Det lyder. næsten utroligt«.

»Det er dog tilfældet«, svarede Ulrik, »her er mange både mænd og kvinder, der aldrig har haft deres fod - på fastlandet. De unge kommer kun herfra, når de skal være soldat, og det er desværre kun de færreste, som egner sig dertil. Gennem det nære slægtsskab med hinanden er de jo degenereret i en betydelig grad, og de fleste har en eller. anden fejl, der gør dem uskikket til at tjene kongen. - Havde Antons søn blot endda lært handelen et par år, kunne han have været faderen en god støtte. Konen duer heller ikke til forretning, men hun har jo også nok at gøre med at passe huset og har ikke en gang tid til at sige, hvor meget tre gange syv er«. »Ja, det var en fin undskyldning«, bemærkede jeg leende, »hun har sikkert aldrig lært den lille tabel«.

»Har hun lært den, har hun i hvert fald glemt den igen«, svarede Ulrik, »men det er en stor synd, at slige folk skal have lov at rode med

så god en forretning. Da havnen blev bygget, havde de stærk søgning af de mange fremmede arbejdere, men de snød Anton, så vandet løb af ham. Når de, efter lang plagen og mange påskud fik varer på kredit, rev de bladene ud af deres kontrabøger, i hvilke Anton med uhyre besvær havde indført beløbene. På denne måde fik de halvdelen af deres varer gratis og kunne så meget dristigere gøre det, som Anton jo ikke uden regnskabsbøger var i stand til at kontrollere dem, men blindt måtte stole på kundernes ærlighed, en vare, der vist var meget sjælden blandt de fyre. - Andre brugte den trafik, at når regningerne var tilstrækkelig store, forsvandt de fra øen i al stilhed, men glemte at betale, og Anton måtte tage tabet. Følgen blev da også, at da de gode år var omme og havnen færdig, var Anton lige så fattig som før; i stedet for, at han burde have tjent sig en lille formue. Nå, han fortjener ikke bedre, den gris. - I de senere år er han gået i kompagniskab med Post-Thomas om at købe fisk, og til tider tjener de to fyre vist ikke så lidt. Thomas er jo et flittigt hoved, der ved, hvorledes citronen skal presses, og til at tale er han en ren maskine. Han går lige ind i folk med træskostøvler på, som sandholmerne siger. I fjor tjente de i hvert fald så meget, at Anton besluttede sig til at lade sin lejlighed gøre i stand. Den blev malet og tapetseret over det hele, og en dag betroede han mig, at han skulle til fastlandet for at »keve nie mevler«, som han udtrykte sig. »Ja så« sagde jeg, »hvad slags skal det være?« - »Noget meget fint; det bliver »redt Plis«, og »Klinolium« på gulvet vil Stine også ha', det er nemmere at holde rent ...".

»Nå, og fik han så møblerne?« spurgte jeg og lo.

»Ja, vist så; han har et helt pænt hjem, pænere end de fleste her på øen, men det skorter jo lidt på renligheden derhenne. Ved lejlighed skal vi aflægge ham et besøg igen. Helst når han slagter. Så er han nem-

lig rigtig i sit es og sparer ikke på drammen. Han er øens slagter, og selv om det skorter ham lidt på færdighed, mangler han jo ikke kræfter, så når han blot rammer rigtigt, bliver dyret også nok på pletten«.

»I vinter fik jeg mig en god latter, jeg kom tilfældig forbi, netop som han stod i begreb med at slagte en kalv. Der var et helt opløb af fremmede fiskere og øens beboere, og Anton svang øksen med sædvanlig flotthed. Kalven styrtede om som ramt af et lyn«. »Det var den«, udbrød han stol og stillede øksen bort, »den rejser sig ikke mere. Kom nu med ind,

Postbåden Anholt-Grenaa.

folkens, så giver jeg en dram«. En del af flokken eferkom opfordringen og gik ind i butikken, men netop som Anton, der var bagerst, nåede døren, sprang kalven pludselig op og løb brølende rundt på pladsen. Tilskuerne jublede og lo i vilden sky, men Anton lod sig ikke anfægte deraf. Han vendte sig hurtigt om og langede ud efter øksen. »Det var som Judas«, udbrød han, »er du ikke »ded« endnu, dit bæst, så skal jeg hjælpe dig«, og lidt efter faldt den stakkels kalv for aldrig at rejse sig mere. - Det hele var så uhyre morsomt, og jeg har ofte drillet ham der med, når han roser sig af sin færdighed som slagter«.

»Han er mig en grinagtig størrelse«, udbrød jeg, »man kan ikke bare sig for at le ad ham. Hans talemåder er så pudsige«.

»Vent blot, til De lærer ham nærmere at kende; han er uovertræffelig«, fortsatte Ulrik, »hans mage findes ikke. En dag kom han farende i fuld fart gennem gaden, og da jeg så ham, råbte jeg ham an og spurgte, hvad der var i vejen«. »Det er rent galt, hr. Ulrik«, råbte han uden at standse. »Jeg løber efter doktoren, Ras har fået en »Mekanik i ejet«. Væk var han, af nysgerrighed gik jeg hen til hans kone for. at få rede på den historie. Det viste sig, at sønnen Ras havde fået fat i et legetøjsgevær af den slags, hvor en spændt fjeder kaster en pind ud, når man trækker af. Den dumme dreng ville, efter at han havde moret sig lidt med bøs- sen, se, hvorledes mekanismen virkede, hvorfor han kiggede i bøs- sen, medens han trak af. Følgen blev jo, at han fik pinden i øjet og på et hængende hår havde mistet det«.

»Han må da være lidt indskrænket«, mente jeg, »der er da ingen fornuftige mennesker, der bærer sig så dumt ad«.

»Nej, vist ej«, svarede Ulrik, »og han er da heller intet barn længere. Med tiden bliver han lige så god som faderen. Sidste sommer, imedens Post-Thomas var på bedding med »Karen Margrethe«, besørgede An-

Hans Hjorth,
5. december 1890.

ton postfarten med en lille motordæksbåd, der ellers ligger oplagt det meste af året. Ras var jo med og agerede styrmand og kok. En aften, da de sejlede fra Købelev, var Anton lidt beskænket, hvorfor han krøb i køjen og lod drengen påse det hele. Det kunne også sagtens have gået, men knægten kedede sig i løbet af natten, og det endte med, at han for tidsfordriv gav sig til at pille ved apparatet, hvormed skruebladene omstilles fra »Frem« til »Bak« og omvendt. Følgen blev, at han, ukendt som han var med de dele, opnåede at få skruebladene stillet således, at de ikke trak, men stod, om jeg så må sige, midt imellem frem og bak. Om morgenen, da Anton kom på dækket, var Soloddens fyr endnu i sigte, skønt motoren havde gået for fuld kraft hele natten. Vi fik ingen post den dag før langt efter middag i stedet for kl. otte om morgenen. Anton undskyldte sig med, at motoren var gået i stykker, men en dag, da han var fuld, kom sandheden frem. - Jeg kunne blive ved i timevis om den herre, men nu skal det være nok for i dag«, sluttede Ulrik.

Jeg tror., jeg vil sige det samme, kære Otto. Dette brev er bleven længere, end jeg troede, så nu skal det være slut. Er det godt vejr i morgen, vil vi gå en lang tur gennem den østlige del af øen og slutter af med et besøg på fyret, hvor jeg endnu ikke har været. Så næste gang har jeg forhåbentlig atter en pose fuld af nyheder.

Farvel. Lev vel. Venlig hilsen fra

Den kære Ulrik
Ulrik

»Hotel Klitbo«

Sandholm, 22/6 04

Kære ven!

Tak for dit brev med alle nyhederne, som jeg modtog i morges, og det glæder mig, at du befinder dig vel i hovedstaden trods den stærke varme. Her har vi ligeledes i længere tid haft det dejligste vejr, og vi nyder rigtig livet, spadserer, bader, læser og ryger, ligesom det passer os. Tiden falder os aldrig lang; tværtimod vi kan næppe få den til at slå til. Ulrik er stadig fører, og vi gennemstrejfer øen på kryds og tværs, opdager nye udsigtspunkter eller aflurer befolkningen dens små ejendommeligheder. Jeg er bleven ganske solbrændt og er taget til i vægt, så jeg er glad ved at være kommen herover. Vor vært derimod er ofte gnaven, da han ikke så sjældent må vente med maden. Når man strejfer om, som vi gør, er det ikke altid let at passe spisetiderne. Her er forøvrigt arriveret to badegæster, de første i denne sæson. Det er en købmand Sørensen med frue, bosat ved en eller anden station i nærheden af Århus. Det er vist nok rigtig flinke folk; de passer dem selv og ligger for det meste i klitterne hele dagen og læser i en bog, efter først at have taget bad. Den første aften, de var her, inviterede vi manden med os ned i havestuen til vor sædvanlige aftenpassiar, men klokken ni kom fruen og hentede ham. Det er ikke sådan at være gift. Siden har vi ikke set stort til ham, undtagen ved måltiderne.

I onsdags var vi på den længe omtalte udflugt til øens østlige ende for at bese de store sandmiler og fyret. Ulrik lagde marschplanen af-tenen i forvejen, og klokken otte morgen drog vi afsted, udrustede for hele dagen. Vi havde hver en forsvarlig stok med os, og over skulderen bar Ulrik værtens store jagttaske, velspækket med proviant. Vi gik østen ud af byen og kom ind i det store, øde terræn, der i næsten en mils længde strækker sig fra byen og ud til den østlige spids, hvor fyret knejser. Vej var der ikke tale om i al det sand, og det blev da også en

drøj marsch, særlig længere op ad dagen, da varmen tiltog.

Et mere forunderligt landskab skal man lede længe om. Sand, flyvesand, optårnet i de mest fantastiske former, uden spor af anden vegetation end hist og her lidt marehalm, der forgæves søgte at holde sammen på dette evigt omskiftende terræn, hvor der måske er bjerg i dag og dal eller ingen ting i morgen. Mellem flyve sandbankerne fandtes der dog store, jævne og faste strækninger, lange stenrevler, sparsomt bedækket med mos og uden tvivl gammel havbund, som i tidernes

På vej til fyret.

Gående: Hjorth, fru Mikkelsen
og Gerhard.

Kørende: Kusken og fru Gerhard.

løb har hævet sig og steget op af havets skød for at afgive et leje for de uhyre sandmasser, som søen i år hundreder har vasket op, og som af vinden er aflejret rundt om i former, der trodser enhver beskrivelse. Dette øde, fattige landskab, hvis forskellige højdepunkter bærer de mest forunderlige navne, har sandholmerne i deres overtro befolket med dværge og ellefolk, og talrige fortællinger om de »underjordiskes« færden lever endnu blandt befolkningen.

Vort første mål den morgen var »Værkstederne«, som de kaldes pladser, hvor i længst forsvundne tider stenalderens folk, der den gang uden tvivl har beboet øen, havde deres værksteder eller til hugningspladser for flinteredskaber, og hvor der tidligere er fundet mange smukke ting. Ulrik ejer en net lille samling af kiler, pilespidser, og flintflækker, som han efterhånden har samlet sig, dels ved fund, dels ved køb, men nu findes der næsten aldrig noget.

Flyvesandet har omtrent tildækket de eneste to værksteder, der kendes på øen, kun efter en heftig storm eller stærk regn er der lidt håb om, at et eller andet stykke kan være kommen frem.

At grave i de uhyre sandmasser vil nærmest være håbløst, betroede han mig under marschen, og da vi endelig dygtig varme nåede stedet, måtte jeg give ham ret. Værkstedet lå på en lille, flad slette, på alle sider omgivet af høje, takkede klitter, og kun på ganske få steder kom det faste, stenede underlag frem, hvori flinten forekommer. Denne mærkelige stenart var der ingen mangel på; vi fandt den overalt, hvor underlaget var bart, men trods vor ihærdige søgen opdagede vi intet af værdi, kun enkelte flækker, der tydelig nok viste os, at vi var på rette sted.

Vi søgte længe rundt om, men opgav det omsider, og efter et lille hvil fortsatte vi marschen, denne gang i mere sydøstlig retning for at

nå sydsiden af øen, hvor vi agtede at bade, inden vi spiste frokost. Landskabet havde den samme karakter, og kun med besvær asede vi gennem det løse sand for at nå toppen af en høj klit, men selv derfra så vi kun det glitrende sand rundt om os, skønt begræset mod syd og nord af det blå hav, medens udsigten mod vest lukkedes af Solbjerg og Dronbjerg med den mellemliggende højderyg, ved hvis fod byen ligger. Denne skjulte klitterne aldeles for os, kun kirketårnet og den lille mølles vinger ragede i vejret og viste, hvor den skulle søges. Mod øst hævede det slanke, hvide fyrtårn sin røde hætte mod himlens blå. Det syntes i den klare luft ganske nær, men Ulrik fortalte mig, at der endnu var over tre fjerdingvej borte.

Der herskede en forunderlig stilhed herude i denne ørken, kun nogle få mågers skrig af brød nu og da den velgørende ro, der endnu mere forhøjedes ved lydbarheden, der var så stor, at vi skønt vi næsten var en halv mil fra byen, tydelig kunne høre en hane gale og en vedholdende banken, der mindede os om, at to af de indfødte, da vi forlod byen, netop var i færd med at lægge tagpap på et nyt hus. Solen brændte allerede stærkt, men vi skred tappert fremad, og efter at have opskræmt et par harer og en lille flok agerhøns, nåede vi endelig ud i nærheden af stranden. Her var der ligesom lidt mere frodigt; marehalmen knejsede overalt i store tuer, og hist og her lavede nogle lave, forkrøblede buske, vist nok en slags pil, op i landskabet. I lavningerne var jordbunden helt moseagtig og bevokset med grønne siv, og en stor flok måger lettede under skrig og skrål fra tuerne, da vi nærmede os. Flere steder, var lavningerne fulde af vand, der ved nærmere eftersyn viste sig at være ferskt. Mærkeligt nok kan man, fortæller Ulrik mig, over alt på øen få ferskt drikkevand blot ved at grave et hul nogle få fod fra strandkanten. Det mellemliggende sand må derfor uden tvivl fungere som et slags

flitreapparat. Vand er der forøvrigt ingen mangel på; mange steder er det endogså ganske fortræffeligt, hvad der jo er et stort gode på sligt et sted.

På stranden stod der en tre, fire både optrukne, og efter at have pustet lidt klædte vi os af i læ af dem, for derpå at boltre os i de klare vover. Efter et forfriskende bad lejrede vi os et stykke inde bag en stejl klit og nød med velbehag fru Jensens smørrebrød, der ovenpå marschen og badet smagte os fortrinligt. Under måltidet og senere, da piberne var tændte, havde Ulrik nok at gøre med at besvare alle mine spørgsmål. Du ved, kære Otto, at jeg er meget videbegærlig og gerne vil have rede på alt, hvad der interesserer mig. Og det gør denne herlige ø, som jeg kommer til at holde mere og mere af for hver dag, der går. Dens herlige natur og det frie liv, vi fører, har noget vist tillokkende ved sig. Det bliver vist vanskeligt at løsrive sig, når jeg igen skal herfra.

Ulrik fortalte mig om dyrelivet og jagten herovre. Hvorledes om foråret, i april måned, de store skarer af rovfugle og krager kommer trækende på deres vej mod nord og øst og for en lille stund slår sig ned på øen, for derefter med friske kræfter at drage videre over det store hav. Da oprinder der en gylden tid for jægerne, og alt hvad der kan bære en bøsse, er da ude for skyde høge, falke, musvåger, glenter og krager, når de, særlig mod aften, søger hvile i de få træer, der findes på øen. Fuglene kommer helst, når vinden er syd-øst, og man kan derfor, på den tid, de ventes, høre tale om, »at i dag er der god hegevind«. Navnlig høge skydes der mange af, hvorimod kragerne eller »Kammerherrens duer«, som de kaldes, er mere flittige og derfor vanskelige at komme på skud.

Den egentlige hare- og hønsejagt tilhører godset og er de indfødte forment. Vildtet, navnlig harerne, dør ikke så lidt i strænge vintre, og der må ofte lægges hø ud til dem, men er vintren mild, er der også god

jagt det følgende efterår, når de store herrer fra København kommer, til hvem jagten er udlejet, og da går det ofte løs med klapjagt i flere dage, som regel med rigt udbytte. Sandholmerne holder dog ikke af de mange harer, idet det går for meget ud over deres i forvejen tarvelige afgrøde, og hvis en af deres hunde viser tilbøjelighed til på egen hånd at jage Morten, er jo sikre på, at der bliver gjort vrøvl fra godsets side.

Af andre dyrearter, findes der ikke mange på øen; nogle få pindsvin træffes der hist og her, men ingen muldhvalpe, ligesom ræven er et dyr, sandholmerne kun kender af navn. Mus er der mange af, hvor-

Ved opgangen til Sønderbjerg
fra Vesterstrand.

imod rotter ikke synes at kunne trives. Før havnen blev bygget, var de ukendte på øen, og de eksemplarer, der siden er gået i land fra skibene, synes ikke at befinde sig vel, i alt fald mærkes der næsten intet til dem nu, skønt der i begyndelsen fandtes en del. Muligvis er der sygdom imellem dem, thi de fandtes ofte liggende døde og synes ikke at formere sig i samme grad som på andre steder.

Efter at have holdt hvil en timestid brød vi påny op og fortsatte marschen på den faste, hvide strand, langs de her forholdsvis lave klitter. Vi passerede vraget af en svensk skonnert, der var strandet nogle år i forvejen; kun enkelte spanter og stævnene ragede op af sandet. Resten var dels bortført, dels sunket ned, »sandgået«, som det kaldes. Allerbedst som vi under livlig samtale fulgte stranden og rigtig glædede os over det smukke vejr og den vellykkede tur, standsede Ulrik pludselig og greb mig hårdt i armen.

»Tys!« hviskede han, »duk, duk, en sælhund, en sælhund!«

Jeg adlød og kastede mig ned i sandet ved siden af ham, uden dog at kunne få øje på dyret. Først troede jeg, at det var i vandet, og stirrede ud over den blanke havflade, hvor vandet glitrede og lyste i små krusninger, uden at jeg dog kunne få øje på noget, ind til Ulrik hviskede:

»På stranden. Den er på stranden, knap tohundrede alen herfra. Den sover« vedblev han og løftede forsigtig hovedet. Jeg fulgte hans eksempel og så nu tydelig dyret, der åbenbart ikke havde observeret os, men lå ganske stille i det varme sand, omtrent ti alen fra vandet. Ulrik gav mig et vink, og forsigtig krøb vi nu begge tværs over den flade strand og op i klitten, uden at dyret mærkede os. Her var vi foreløbig sikre, og efter at have befriet os for tasken og de mest overflødige klædningsstykker rykkede vi frem inde bag klitten, hver med sin stok i hånden, for at komme dyret på så nært hold som muligt. »Den er vores«, sagde

Ulrik, »vi har vinden imod os, så den kan ikke lugte os. Følg blot mig, og når jeg springer op, da løb som en gal; det gælder om at afskære den fra vandet«.

Forsigtig sneg vi os videre, indtil Ulrik gav signal til at standse. Han kastede sig ned på maven, og krybende som en indianer på krigsstien arbejdede han sig frem til klittens rand og kiggede ned på stranden. Lidt efter kom han krybende tilbage.

»Den ligger der endnu. Gør Dem klar. Nu gælder det«.

Der fulgte nu nogle spændende øjeblikke, medens vi sagte krøb fremad, uvilkaarligt gribende fastere om stokken. Vi kiggede begge samtidig over klittens rand. Dyret lå ganske stille på den flade strand, omtrødt tyve alen fra os.

»Nu«, hviskede Ulrik, og med et voldsomt sæt sprang vi begge ud over kanten og landede midt på skråningen i sand til knæene. Dyret blev os øjeblikkelig var og begyndte i en slags kort galop at nærme sig det frelsende vand, men Ulrik var den for hurtig, og inden jeg nåede stedet, pustende af ophidselse og anstrengelse, langede han den et velrettet slag over snuden, der halvvejs bedøvede det. Selvopholdelsesdriften drev dog dyret til, da det ikke mere formåede at bevæge sig på sædvanlig vis, at forsøge på at rulle sig ud i vandet, men jeg greb det resolut i halen og trak det bag læns op på stranden, hvor Ulrik med et par velrettede slag gjorde det af med den.

»Puh«, råbte Ulrik og tørrede sveden af panden, »det var drøjt, men vi fik da bæstet«.

»Ja«, lo jeg, »men De sprang da også som en ren Sioux indianer; jeg kunne ikke nær følge Dem«.

»Nej, det gælder om at være hurtig i vendingen, ellers får man den ikke. Det har jeg før erfaret. Vi har tjent os en lille dagløn nu. Præmien

er tre kroner og skindet en. Ras Andersen køber den senere af os, selv om han skal hente den her«.

Dyret var et smukt eksemplar af den almindelige grå sæl, næsten fuldvoksen, og vi var umådelig stolte af vort held. Efter at have beset sælen på alle kanter trak vi den op i klitterne, hvorpå vi afskar den lille hale, dels som sejrstrofæ, dels for at ingen skulle tage den; den skal jo indsendes, førend præmien bliver betalt. Vi anbragte et stykke drivtømmer som mærke ved stedet, og efter at have hentet vort tøj og tasken drog vi videre, meget oplivede ved dette lille eventyr. Undervejs fortalte Ulrik mig, at der mellem år og dag dræbes en hel del sæler på den måde. Det kaldes »at slå dem«, for sandholmerne er det en god bifortjeneste, selv om dyrene ikke forekommer så talrige nu som i tidligere tid.

Klitterne begyndte nu at blive højere og stranden smallere, og der var her en storslået vildhed over de sammenhobede sandmasser, der snart ragede i vejret med rygge så skarpe som knive, snart på grund af marehalmens lange rødder holdtes sammen i de mest for underlige former, navnlig hvor vinden havde undermineret klitten ved at bortføre det løse sand. Gennem en snæver åbning mellem to stejle klitter, førte Ulrik mig ind i dette vidunderlige landskab, og efter at vi havde fulgt et lille dalstrøg i nogle minutter blev jeg med et stående i tavs forundring, thi mæge til sandmasser havde jeg aldrig før set.

Foran os, hvor dalen udvidede sig, lå der en høj, skrå mur af løst sand, flere hundrede alen lang og over 50 alen høj. Dens kant var aldeles lige, som skåren med en kniv, og ikke en sten eller et græsstrå var at opdage i hele denne dyng, som naturen her havde sammenhobet. Man følte sig uvilkårlig som den lille, lige overfor de kræfter, her havde været i bevægelse, og med stille undren nærmede vi os sandbjerget og begyndte med besvær at klatre op ad skråningen. Vi sank dybt i for

hvert skridt, og det var en drøj tur, inden vi i den stærke varme nåede op på toppen. Sandet var så fint, at det fyldte vore støvler og gav os en fornemmelse, som om de var bleven for små, og inden vi nåede op, var ethvert spor forsvunden, idet sandet løb sammen, så snart vi flyttede en fod. Selve toppen dannede en stor, nogenlunde fast flade, der ganske jævnt skrånede nedad mod det indre.

»Nå, hvad mener De?« spurgte Ulrik og tørrede sveden af panden, »her er da sand nok!«

»Jo tak! Jeg har aldrig set magen,« svarede jeg, »det var da en uhyre bunke, og så fint«.

»Fint! De kan tro, her er ikke rart, når det blæser en storm. Det rene Sahara«.

»Unægtelig. Det er storslået. Hvilken uafbrudt virksomhed må der ikke være foregået gennem århundreder«.

»Naturen hviler aldrig«, svarede Ulrik. »Her er sand nok til at fylde Kongens Nytorv til fjerde sals højde flere gange. Desværre er det jo uden værdi. Så vidt jeg ved, er det den største sandmile i Danmark. Det skulle da være, om den berømte Råbjerg Mile ved Skagen måske er større, men jeg tror det ikke«.

Vi beundrede længe dette i sandhed ørkenagtige sted, og efter at have tømt vore sko satte vi os atter i bevægelse. Denne gang holdt vi os til det indre af øen og satte kursen lige på fyret, hvis røde hætte var synlig over de mellemliggende klitter, omtrent 2000 alen længere mod øst. Det blev en drøj marsch for os, thi herinde imellem klitterne var sandet ikke så fast at gå på som ude ved stranden, og glade var vi, da vi endelig nåede de beplantede strækninger omkring fyret. Her stod marehalmen i lange, snorlige rader, plantet for at dæmpe sandflugten, der tidligere truede med halv vejs at begrave fyrmesterens bolig. Her

gik det bedre for os, og følgende rækken af telefonpælene nåede vi endelig henad totiden vort mål, varme og forpustede efter al den traven i det løse sand. Alle beboerne i den hvidkalkede, velholdte fyrbolig sov til middag med undtagelse af vagten i tårnet, hvorfor vi først aflagde ham et besøg. Det høje, smukke fyrtårn, der er mere end hundrede år gammelt, står lige i stranden ved øens nordside. Mægtige fundamenter bærer det slanke, men dog solide tårn, der næsten er 150 fod højt, og fra hvis top de kraftige blink kastes ud over søen for at advare skibene

Anholt fyr.

mod det farlige rev, der fra øens østlige spids strækker sig mere end en mil ud i havet og omhyggelig undgås af de søfarende, hvoraf mange i fordums tider har mistet liv og gods, når de i storm eller tykning strandede på dette vanskelige sted. Gennem den lave indgangsdør trådte vi ind og klatrede med besvær op ad den stejle, snævre vinkeltrappe i det indre. Vi fik et godt begreb om højden ved den tid, det varede med at nå op til lampen, og gennem de på flere steder anbragte glughuller over beviste os om tårnets soliditet. Murtykkelsen var kolossal, og en uhyre mængde sten må være medgået til at bygge det. Vi måtte puste flere gange under opstigningen, men nåede endelig gennem en lem i gulvet den sidste afsats i tårnets indre og befandt os nu i fyrværelset, hvorfra lyset fra den kraftige lampe ved hjælp af de store, kostbare linser kastes ud over farvandet.

Den vagthavende, en ældre, tyk, rødmusset og skaldet mand, præsenterede sig selv som fyrassistent Haase, og med stor elskværdighed forklarede han os indretningen og brugen af de smukke, velholdte apparater og maskiner. Mest af alt beundrede jeg de uhyre, sløbne glaslinser og den sindrige drejemekanisme, hvorved de bevæges rundt, når fyret er tændt. Alt var pudset skinnende blankt, både glas og metal, og ikke et støvgran at opdage noget steds. Vi komplementerede ham begge for den orden og renlighed, der forøvrigt herskede overalt, og efter at vi havde indskrevet vore navne i fremmedbogen, førte han os gennem en lille, lav dør ud på den rundt om tårnets top løbende altan, for at vi skulde beundre udsigten.

Dybt under os lå havet blankt og smilende, medens talrige dampere og sejlere langt ude hastede forbi, bringende deres ladning fra eller til fremmede lande. I kikkerten, som Haase velvilligt over lod os, kunne vi tydeligt skelne flere dampere, hvis store dækslast af træ lyste hvidt

i solen, og som på enkelte af dem var så høj, at den ragede op midt på skorstenen. Men alle gik de forsigtig langt uden om øen og det farlige rev, hvis beliggenhed vi heroppe fra tydelig kunne skelne på den hvide skumstribе, som søen frembragte, når den brødes derovre. Øen ender omtrent 1500 alen øst for fyret i en lang, skarp spids, hvis yderste flade ende er et yndet opholdssted for sælerne, af hvilke fyrpersonalet ned lægger en del mellem år og dag.

Forsigtigt og i ærbødig afstand fra det solide rækværk gik vi rundt til den anden side for at kaste et blik ud over øen, der set fra denne højde lå som et landkort for vore fødder: Ved fyret er øen kun ca. 800 alen bred, men tiltager gradvis i bredde mod vest så at den i grunden er større, end man i almindelighed er tilbøjelig til at antage. Ulrik anslår den til at være ca. 3000 td. land stor, men efter at have set den heroppe fra, tror jeg nok, at den er betydelig større, nærmere de 3600.

Fra denne store højde så øen imidlertid ikke særlig indbydende ud. Sand og atter sand, gråt, øde og trist, ikke spor af mennesker og menneskelige boliger. Byen kunne vi ikke se for de mellem liggende klitter, og selv det mere frugtbare vesterland med to kæmper, Solbjerg og Dronbjerg, på fløjene, så på den store afstand ikke mere tiltalende ud end alt det øvrige. Kun havet, det dejlige, blå hav, som omgav os på tre sider, så frisk ud og indbydende ud som altid, og det var da også det, der længst fængslede os. Endelig løsrev vi os dog fra dette sjældne panorama og efter at assistenten pr. telefon havde meldt fyrmesteren, at der var fremmede i tårnet, som agtede at besøge ham, tog vi afsked med hr. Haase og steg atter ned ad de mange trapper.

Ved tårnets fod kom fyrmesteren, hr. Thomsen, os i møde og bød os hjertelig velkommen. Han var en høj, mager, lidt gråsprængt mand, hvis hele væsen og måde at tale på straks lod en føle sig helt vel i

hans selskab. Ulrik, der selv fulgelig kendte ham, præsenterede mig for ham, og vi fulgte på hans opfordring med ned i fyrboligen for at hilse på hans familie og drikke en kop kaffe, noget, vi nok kunne trænge til.

»Her kommer ikke så mange«, sagde den venlige fyrmester, da vi nærmede os boligen, »så vi er glade ved at se mennesker, ligemeget hvem det er«.

»Det må være et øde sted at bo på?« spurgte jeg, »så langt fra alle andre«.

»Åh ja, særlig om vintren, men man vænner sig jo til det. Jeg har været her i otte år«, føjede han til, »uden en eneste gang at have været herfra. Ikke for det, vi får jo årlig en ferie, men jeg foretrækker at blive her. Det passer mig bedst«.

Gennem en slags forgård, hvor en høj mur afgav værn mod sandflugten, kom vi, efter at have passeret en stor port, ind i den egentlige, af bygningerne helt omgivne gård. Her groede der vin op ad væggen, og en stor brønd midt i gården forsynede beboerne med det nødvendige vand. Jeg var ikke så lidt forbavset over at se planter trives her, hvor alt kun var sand, men blev det endnu mere, da fyrmesteren senere viste os sin lille have bag ved husene. Her, hvor en høj mur ligeledes værnede mod sandets ødelæggelser, voksede der alle slags køkkenurter, og et stort pæretræ strakte sine grene ud over det halve af den lille plet og lod os for et øjeblik glemme, at vi befandt os i sandets rige, på den øde, forladte og hav omfyldte østende af øen Sandholm.

Fyrmesterens familie, bestående af hans elskværdige kone og to raske pgebørn, der, trods det sikkert uvante syn af fremmede, opførte sig helt naturlig, tog vel imod os, og snart nød vi med vel behag den dampende kaffe og en fortræffelig hjemmebagt kage. Vi underholdt os længe med de flinke mennesker og beså hele deres rummelige, vel

indrettede lejlighed, så vel inde som ude. Ved hjælp af telefonen er de jo ikke helt afskåret fra omverdenen, og da fyrvæsenet stiller hest og vogn til deres rådighed, har de let ved at hente de daglige fornødenheder i byen. Posten bringes dem hver postdag ved gående bud, og ret ofte ankrer fyrinspektionsdamperen op udenfor og bringer det nødvendige brændsel og hvad ellers der behøves til den forsvarlige pasning af dette fyr.

Efter et par fornøjelige timer tog vi omsider afsked med disse gæstfrie folk og begav os på hjemturen. Denne gang fulgte vi øens nordside, hvor stranden var ganske fortrinlig at gå på, med undtagelse af et længere, stærkt stenet stykke, noget, man ellers ret sjældent træffer herovre. Stranden var her næppe så bred som på sydsiden, men klitformationerne den samme, og kun et par gange gjorde vi en lille afstikker for at bese en eller anden mærkelig klit. For at forkorte den ensformige vej fortalte Ulrik løst og fast om forholdene på øen, og jeg lyttede begærligt til.

»Nu er det ikke så slemt at strande her«, fortalte han bl. a., »nu går der jo vagt på stranden om natten. Såsnart der er udsigt til tykning eller storm, udsendes der ved mørkets frembrud to af redningsbådens mandskab for at patrouillere på stranden. De afløses ved midnatstid af to andre, og der er således folk til stede hele natten i tilfælde der skulle ske noget. Omtrent midtvejs mellem byen og fyret findes der på begge sider af øen et telefonhus, så at vagten forholdsvis hurtigt kan tilkalde hjælp. Tidligere skete det ofte, at et skib strandede om natten, uden at blive observeret, og besætningen fandt da døden i bølgerne, inden øboerne blev alarmerede og kunne rykke ud for at hjælpe de stakkels mennesker. For nogle år siden strandede et skib her udenfor i en forrygende snestorm. Ingen på øen mærkede noget, og da besæt-

ningen, efter at have sat en båd ud, nåede velbeholden i land, foer den vild iblandt klitterne. Næste morgen fandt man syv mand ihjelfrosne, døde af kulde og udmattelse, efter med besvær at have nået det frelsende land. For at undgå slige gentagelser har man altså nu etableret vagthold i stormfuldt vejr, og jeg tør nok sige til sandholmernes ros, at de, trods storm, kulde og mørke, med sjælden energi og udholdenhed passer deres vagt. Strandinger er jo ret hyppige, men de stakkels søfolk er altid sikre på at nyde al den pleje og omhu, som de fattige øboere kan yde dem«.

»I vore dage«, fortsatte Ulrik, »er det tåge og tykning, der bringer de fleste strandinger. Disse er ofte en god indtægt for sandholmerne og noget, de, efter de fra deres fædre nedarvede vaner, sætter stor pris på. Nu, da jeg taler om tåge, kommer jeg i tanker om en gang i fjor, da dr. Røder, som i nogle uger vikarierede for dr. Sylvester, var gået herud for at finde oldsager. Han gik ud ved middagstid, og hen på eftermiddagen blev det en ganske voldsom tåge. I byen var man straks klar over, at han, ukendt som han var med forholdene, ikke ville være i stand til at finde tilbage, hvorfor sognefogden gav ordre til at ringe med kirkeklokken for muligvis at vejlede ham. Men hvem der ikke kom, var dr. Røder. Tilsidst begyndte man at blive ængstelig for ham og beredte sig til at sende folk ud for at søge efter ham, men klokken ni om aftenen blev der telefoneret fra fyret, at han var landet der i god behold efter at have tosset om i flere timer. For at finde vej i stærk tåge skal man være godt kendt, særlig hvis man ikke er i nærheden af stranden. Om vintren, når der er sne over det hele, er her også meget vildsomt. Jeg har et par gange haft besvær med at finde hjem efter mørkets frembrud, når sneen har dækket både vej og sti«.

Under marschen passerede vi ret ofte små dynger af træ, omhyg-

gelig stablet op et stykke inde, for at højvandet ikke skulle nå det. Ulrik forklarede mig, at det var øboerne, der, under deres færden på stranden, stedse slæber alt drivtømmer op i klitterne for siden at hente det. Strandretten tilhører jo ellers godset, og i følge vor forældede lovgivning har de fattige beboere ikke lov at røre et eneste stykke. Med småting toges det imidlertid ikke så nøje, hvor imod alle større ting, navnlig tømmer og brødder, køres til byen for at henligge år og dag, som det hedder, inden det må sælges ved auktion. Følgen bliver, at det for en stor del er ødelagt, når det har henligget den lovbestemte tid, og derfor ofte må sælges for spotpris, så at det næsten ikke kan betale sig at bjærge det. Bjærgeren får kun en trediedel af værdien. De såkaldte strandfogder våger over, at loven sker fyldest. Selv tømmer, der opfiskes drivende i søen, behandles på samme måde.

Medens vi sad og hvilede os på en tangbunke og lige havde fået piberne tændt, udbrød Ulrik pludseligt:

»Ser De edderfuglen med sine unger? Den er ved at gå til søs med dem«.

Ganske rigtigt, i omtrent 150 alens afstand så vi en lille flok edderfugle ligge på vandet, og ude, hvor søen brødes mod den inderste revle, var en mørkebrun hun i færd med at bugsere en fem-seks ællinger gennem bråddet. De små skabninger dannede en række ved med næbbet at holde hinanden i halen og lignede gran giveligt små både, som den store fugl langsomt slæbte ud efter. Den forreste holdt nemlig moderen i halen, og når søen gik ove dem, forsvandt de helt under vandet, men dukkede atter op uden at slippe deres tag. På denne måde nåede hele flokken ud på dybet, hvor vandet var mere roligt. Her slap de hinanden og svømmede nok så fornøjede rundt om moderen. Det var et ganske morsomt syn, og vi betragtede dem med interesse, indtil

de efterhånden fjernede sig så langt fra land, at vi ikke uden besvær kunde følge deres bevægelser.

»Sandholm er vist nok et af de få, om ikke det eneste sted, hvor edderfuglen ruger her i landet«, bemærkede Ulrik, da vi igen satte os i bevægelse. »Desværre kan øboerne ikke lade fuglene i fred. De rører æggene, og om få år er de sikkert helt fordrevne herfra. Tidligere var det meget almindeligt at se dem ruge her. Nu er der vist næppe mere end nogle få par. Om vintren derimod findes der talløse skarer rundt om på øen, men om foråret drager de alle nord på. Sandholmerne gør ivrig jagt på dem. De kan jo bruge alt, selv en fattig edderfugls få æg. Mågerne plyndrer de også, men dem er der heldigvis nok af. Her samles årligt mange hundrede, ja, tusinde af mågeæg i maj måned. De smager godt, men blommen har en mærkelig mørkerød farve«.

Dygtig trætte, men glade ved den fornøjelige dag, vi havde tilbragt, holdt vi vort indtog i byen, og du kan tro, fru Jensens middagsmad smagte os ovenpå anstrengelserne. Vor sælhund fik vi da også solgt samme aften og bestemte os til at nedlægge de fire kroner i kirkebøssen næste søndag. Den følgende dag var jeg dygtig stivbenet ovenpå den lange marsch, men efter et bad i de klare vover følte jeg mig, atter helt kvik og parat til ny oplevelser, om hvilke du skal høre næste gang. Håbende, du er vel, sender jeg mange venlige hilsner og forbliver

*Der kære. Du
Mette.*

»Hotel Klitbo«

Sandholm, 28/6 04

Kære Ven!

Skøndt jeg endnu ikke er kommen helt til kræfter ovenpå festlighederne i anledning af Frihedsstøttens afsløring i søndags, synes jeg dog, at du skal have en lille beretning, medens jeg endnu har festen i frisk sinde. - For at bruge Ulriks udtryk, var det i sandhed en mærkedag i øens historie, og en ny tidsregning begynder sikkert fra den dag. Som du måske husker, skrev jeg for noget siden, at pastor Galster havde sat sig i bevægelse for at få rejst en sten til minde om, at beboerne for et par år siden købte fæstejorden af godset og gik over til at være selvejere. Efter meget vrøvl og mange besværligheder lykkedes det ham at få planen realiseret, og i søndags fandt den højtidelige afsløring af mindesmærket sted, efterfulgt af en festlig sammenkomst med påfølgende bal på »Kroen«, som byens andet beværtningssted kaldes i modsætning til »Hotellet«, hvor vi bor.

Festen formede sig nærmest som en slags midsummerfest, dog uden afbrænding af blus, noget, de ikke bruger her af overdreven frygt for den letfængelige marehalm, og alle havde flere dage i forvejen gjort sig rede til denne store og her så sjældne begivenhed. Dagen oprandt klar og strålende, og allerede fra morgenstunden mærkede man, at der var noget på færde. Der flagedes overalt ved husene, og folk trak i kisteklæderne så betids, at de kundne nå at komme i kirke, noget de ellers ikke plejer at være overdreven villige til. Selv vejene i byen var bleven udbedrede og gjort rene, noget vist nok helt uhørt, og på festpladsen foran skolen, hvor stenen står, var der rejst en talerstol, pyntet med flag og grønt, hvorfra pastoren skulle holde festtalen og afsløre »Frihedsstøtten«, som Ulrik allerede har døbt den.

Festens begyndelse var fastsat til klokken tre, men længe før be-

gyndte folk at samles på pladsen, og da vi kom til stede, var der nok mødt ca. 150 mennesker eller omtrent alt, hvad der findes på øen. Alle aldre af begge køn var repræsenteret, og for første gang så jeg en hel samling af disse mennesker, om hvis afstamning de lærde ikke er ganske enige. At de er en race for dem selv, er hævet over al tvivl. Deres mørke hår og øjne, den gullige, voksagtige hud farve og de brede, kraftige underansigter vidner tydeligt nok om et slægtsskab, der er vidt forskellig fra det, der kan tillægges landets øvrige befolkning.

Alle var nogenlunde velklædte, selv om just ikke efter sidste mode, og der herskede en sjælden ro og orden i forsamlingen. Nogle enkelte af de gamle koner bar endnu den sidste rest af den fordums nationaldragt, de hvide, stivede hovedsæt med de store vinger, hvor imod alle de yngre kvinder var fuldkommen moderne klædt. Det samme var tilfældet med mændene, kun hist og her så man en eller anden hat af en facon, der brugtes i vore bedsteforædres tid. Jeg kendte kun få af de tilstedeværende, men opdagede dog Post Thomas og overklitfoged Bachmann i mængden. Lidt afsides stod sognefogden med sin guldtræssede kasket og så uhyre vigtig ud.

Jeg havde gerne indladt mig i samtale med flere af disse mennesker, men der blev desværre ikke tid dertil, thi nu trådte pastor Galster ud fra præstegården, efterfulgt af sin frue og dr. Sylvester, og skred hen over pladsen for at nå talerstolen tæt ved mindesmærket. Forsamlingen blottede hovederne, og efter at præst og doktor havde hilst på havnemesteren og fyrmesteren, der lige var kommen til, fik vi, det vil sige Ulrik og jeg, ligeledes et håndtryk, hvorpå pastoren besteg talerstolen. Folk klumpede sig sammen om ham, og da alle var faldne til ro, nævnede han et salmenummer, hvorpå degnen med kraftig røst lagde for. Men det gik ikke helt godt, thi de fleste havde ingen salmebøger med,

og her i den fri luft slog stemmerne ikke rigtig til.

Da sangen var endt, begyndte pastoren på den egentlige festtale. Hvad han sagde, husker jeg ikke helt nøje. Det var i hvert fald velvalgte, hjertelige ord, og forsamlingen lyttede da også andægtig til, men skæbnen havde nu en gang bestemt, at han ikke skulle tale færdig ved denne lejlighed. Allerbedst som alle var optagne af hans tale, drønedes der et skud lige i nærheden, derpå nok et og nok et, og medens ekkoet rullede i bakkerne, opstod der en voldsom forvirring blandt forsamlingen. Præsten standsede midt i sin tale, kvinder og børn skreg, medens mændene med vrede blikke vendte sig om for at se, hvem fredsforstyrteren var.

Det viste sig at være ingen anden end vor fælles ven Anton Bach, købmanden. Henne ved gavlen af det nærmeste hus stod han, iført en bredskygget stråhat og en hvid lærredsjakke, og uden at bekymre sig om den forstyrrelse, han vakte, grinte han over hele ansigtet, medens han vekselvis affyrede to geværer, som den yngste af hans håbefulde sønner ladede til ham, så hurtig han kunne. Først da han havde affyret en snes skud, holdt han inde med skydningen og nærmede sig forsamlingen med en mine så uskyldig som et ny født barns. Pastoren var rasende.

»Hvad skyder I for, Anton? Er I da bleven tosset?« råbte han og gik ham i møde, medens alle trængte sig sammen om de to. »I forstyrrer os jo hele festen«.

»Forstyrrer festen!? Nej, hr. pastor, jeg har været soldat og ved at der skal salut til ved en lejlighed som denne«.

»Ja, men min gode Anton, dækket er jo ikke falden endnu. I kunne da gerne have ventet så længe«.

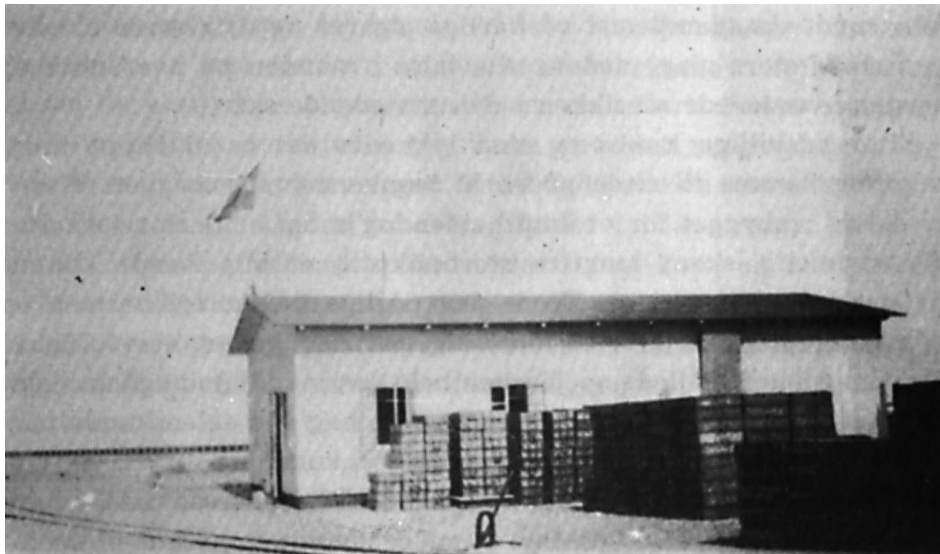
»Det var som Judas! Ja, så beder jeg pastoren undskylde. Så har jeg skudt for tidlig. Ras sagde, at nu faldt dækket, og så begyndte jeg at skyde«.

»Der var for øvrigt ingen, der havde bedt jer om at skyde« ved blev præsten og målte synderen med et knusende blik.

»Nej, ganske vist, hr. pastor, men jeg ville sådan på egen hånd forhøje feststemningen lidt«.

»Så! Nej, jeres stemning er vist høj nok i forvejen, lille Anton,« svarede præsten ham, medens hele forsamlingen lo. »I har vist allerede festet for meget. Gå I nu hjem, at vi kan få fred og blive færdige«.

Anton listede ganske stille bort, og efter at der var bragt ro til veje, blev stenen afsløret uden videre ceremonier, og forsamlingen skiltes,

Hotel »Tre Hjorte«,
Anholt havn.

efter at sognefogden havde gjort et nærmest mislykket forsøg på at udbringe et leve for »vor præst«. Optrinet med Anton var dog festens glanspunkt, og Ulrik og jeg morer os derover, hver gang det kommer på tale. - Pastorens frue var så venlig at invitere os med ind til kaffe, og vi tilbragte en hyggelig time i den smukke have sammen med flere af øens honoratiores.

Henne på »Kroen« var sammenkomsten begyndt ved sekstiden, men endskønt vi, i lighed med alle andre på øen, var bleven indbudte til at møde i god tid, gik vi dog ikke derhen før ved nitiden. Ulrik fortalte mig undervejs, at ved slige lejligheder såvel som ved bryllupper, begravelser og deslige indbydes hele øens befolkning. Det er en skik, der strængt overholdes, skønt det jo til tider må være vanskeligt nok at skaffe plads til og beværte så mange mennesker. Da vi nærmede os kroen, kunne vi i den stille aften høre musikkens toner lyde os i møde, og gennem de åbenstående vinduer så vi dansen gå lystig trods støv og varme. Vi trådte indenfor og banede os med besvær vej igennem den mængde mennesker, der opfyldte det forreste rum, hvor disken og hyl-derne i baggrunden vidnede om, at det til daglig brugtes som butik. Nu sad og stod folk rundt om, dampende på dårlige cigarer og drikkende øl eller punsch af store glas, medens alle talte i munden på hverandre og næsten overdøvede musikken i den tilstødende sal.

Efter adskilligt knubs og stød lykkedes det os at slippe ind i salen og komme til sæde på en af bænke langs væggen. Kroen er delvis ombygget for et årstid siden, og salen er derfor forholdsvis rummelig, skønt langt fra stor nok til, at alle kunne komme til at danse på en gang. Trods den dårlige belysning, varmen og tobaksrøgen syntes folk at more sig godt, og gulvet var fuldt, så snart musikken spillede op. Næsten hele

den mandlige ungdom holdt sig mærkeligt nok tilbage, og i et værelse bag ved salen kunne man se dem ivrigt beskæftiget med at spille kort, hver med et glas punsch foran sig og pibe eller cigar i munden. Der var mange børn til stede, og når musikken tav, trimlede de rundt på gulvet og lavede en øredøvende støj, uden at de voksne tog notits deraf.

Musikken, to mand høj, sad i en krog på en forhøjning af fiskekasser, og i den ene af de sveddryppende spillemænd, der ustandselig gned violinen, medens de stampede takten med foden, genkendte jeg til min forbavselse Post-Thomas. Han var i skjorteærmer med den guldtressede kasket skubbet langt tilbage i nakken, og på en stol ved siden af ham stod en bajer parat, for at han i pauserne kunne slukke tørsten. Da han fik øje på os, nikkede han smilende og kom kort efter hen for at hilse på os.

»Puh! Den er varm«, udbrød han og tørrede sveden af panden, »men man må jo tage sin tørn, at de gode folk kan få benene rørte«.

»Jeg vidste ikke, at De var musikalsk?« afbrød jeg ham.

»Åh jo! til husbehov. Her er ikke så få af os, der kan spille lidt. Det er alltsammen noget, vi selv har lært os. Ikke en af os kender så meget som en node«.

»Det var meget, men I spiller jo da helt godt«.

»Ja, vist så, hvorfor ikke. Men kom, De må op og danse«.

Han gik tilbage til sin plads, og straks efter gik dansen lystig. Ulrik og jeg blev smittet af den almindelige lystighed og vovede os ud på gulvet hver med sin skønhed. Det gik helt udmærket en tid, men til sidst blev det os for varmt, og i følge med Post Thomas, der nu var bleven afløst af en anden, gik vi ind i den »Gamle Krostue«, som han kaldte den, for at få en forfriskning.

Den gamle krostue lå ovre på den anden side af butikken, som vi

ved vor ankomst først havde betrådt, og da vi, efter at have banet os vej gennem mængden, nåede derned, befandt vi os i den ældste del af kroen, der ikke var bleven berørt af ombygningen, men endnu så ud som for hundrede år siden. Det gamle, tilrøgede bjælkeloft, de små vinduer og den store bilæggerovn mindede en del om de vestjydske kroer, man læser om i Carit Etlars romaner, og dette indtryk forhøjedes ydermere ved det mægtige bord og de faste sæder langs ydervæggen. Her holdte alle de ældste sandholmere til, og en tyk tåge af tobaksrøg fyldte det lave rum.

Trods røgen og varmen spilledes der ivrigt kort, og bordpladen var overkridtet med utallige streger fra de spillendes regnskab, medens kraftige slag, der fik glassene til at danse på bordet, vidnede om den iver, hvormed de forskellige grupper drev spillet. I den modsatte side af stuen ved et mindre bord sad der en fire, fem stykker af allerældste sandholmere, gamle krumbøjede skikkelser, på hvilke mange års slid og fattigdom havde sat sit mærke. De dampede ustandseligt på piberne og nippede så småt af punsch glassene, medens de drøftede den sidste stranding. Kromanden, Ras Hansen, en ældre, gråsprængt skikkelse med et uhyre polisk ansigt, besørgede selv opvartningen i denne del af lokalerne, og på et vink af Post Thomas skaffede han os plads ved det mindre bord, og straks efter stod der en af Ras' bekendte rompunscher foran os. Af høflighed inviterede vi de gamle fiskere på en punsch, som de med synlig glæde tog imod, og da Ulrik, der den aften var særlig flot, tillige hentede vore to venner, »Overklitfogden« og »Anton«, den uheldige kanoner fra om eftermiddagen, blev vi en hel lille flok, inden enden tog det.

»Nå, Ras Hansen!« råbte Ulrik, da alle var kommen til sæde, »I har nok fået huset fuldt i aften, men det er også en hel højtidsdag for jer

alle. Skål da, og til lykke med det«.

Han klinkede med værten, og vi andre fulgte eksemplet hele bordet rundt.

»Ja! Her er mange af landets folk i aften, mest af de gamle, det er ikke hver dag, at vi har sådan et ståhej på øen«.

»Åh nej«, svarede en anden, »men vi har da ellers været med til nogle løjer i vor tid«.

»Det har vi«, råbte Ras Hansen, »her er drukket mange gode boller punsch i denne stue. Kan du huske, Per, den vinter, den finske bark strandede på revet? Vi havde folkene her i fire uger, inden de slap bort igen. Da var her sjov og ståhej hver anden dag. Det var nogle grove karle«.

»Mon ikke du skulle huske det bedre end mig, bitte Ras?« svarede Per eller Admiralen, som han til daglig kaldtes, vist nok fordi han var øens ældste mand. »Du brugte jo at bjærge dig selv op på tværstangen mellem bordbenene derhenne og sidde der som en kok på sin pind, når de gale søfolk slukkede lampen og sloges med knivene«.

En skraldende latter fra hele selskabet hilste Admiralens ord. »Det var ret, folkens«, råbte Ulrik, »lad os få en historie. Jeg giver med glæde en omgang til, om en af jer kan spinde os en rigtig ende«.

»Det er der vist ikke noget i vejen for«, sagde Post Thomas, »kom med en, Ras, du kan vist mange fra din salig faders tid?«

»Ja, såmænd kan jeg det«, svarede Ras, »men jeg er ikke vant til at fortælle historier. Lad så hellere Per. Han kan bedre«.

»Admiralen skal fortælle os om Bengals forlis«, råbte Anton. »Den har jeg hørt før. Den er god. Skål, Per, og kom så med den«.

Vi klinkede alle med den gamle, og medens vi med spændt forventning satte os til rette, tændte han påny sin pibe, strøg sig et par gange

over det furede, vejrbidte ansigt og begyndte derpå under almindelig tavshed fortællingen om

BENGALS FORLIS

En våd og trist december dag for mange år siden var den gode smed på Sandholm ivrig beskæftiget med at beslå en vogn. Smedien, en lille, lav bygning med en skæv skorsten, lå et stykke uden for byen og var omtrent lige så faldefærdig som de fleste andre huse på øen. Rundt om lå der masser af gammelt jern, ankre og kæder, hidrørende fra strandinger. Gennem den lave dør så man ilden flamme på essen og dens skær kastede et flakkende lys over den halvmørke smedie, hvor smeden af alle kræfter hamrede løs på det rødglødende jern, så gnisterne røg omkring ham.

Steffen Smed var en stor, kraftig og skæget mand, næsten lige så sort og sodet som det indre af hans smedie. Hans medhjælper, en lang, fregnet og rødhåret sandholmer ved navn Søren, trak i blæsebælgen og betragtede samtidig med interesse, hvorledes smeden behandlede det varme jern. Det indre af smedien frembød et broget skue af alskens skrammel. Vogndelev og gammelt jern, og alt tydede på, at Steffen just ikke var nogen ordensmand. I en krog sad en gammel hvidhåret mand på en omvendt sildefjerding. Han var iført en gammel hue og kofte af fåreskind og støttede begge hænder på sin stok. Tilsyneladende sov han, men når hammerslagene blev alt for kraftige, fo'r han i vejret og stirrede halvt forstyrret om sig.

Det var gamle »Per Smed«, Steffens fader. I mange år havde han selv drevet smederiet ved siden af anden håndtering, men nu var han nær de firsindstyve og havde forlængst måttet trække sig tilbage til fordel for sønnen, hos hvem han nu henlevede sin alderdom. I de senere år

var han bleven lidt skørhovedet, men blev dog af alle øboerne betragtet med dyb respekt, idet han gik for at være, hvad sandholmerne kalder for »synsk«. At han kunne se mere end mange andre, var sikkert nok, og endnu lever fortællingen iblandt os om alle de ulykker og forlis, han i sin tid skal have forudsagt. Steffen Smed vendte sig fra ambolten og stak jernet i ilden, medens han omhyggelig ragede kullene sammen.

»Vi må se at hænge godt i, Søren, at præsten kan få sin vogn. I går var han her og spurgte, om den blev færdig inden jul«.

»Ja, han lader til at have svært travlt«, svarede Søren. »Nu er der da ingen brug for den. Alt markarbejde er jo forbi for i år«.

»Ganske rigtig« sagde Steffen og vendte jernet i ilden, »men man kan jo aldrig vide, om der dog ikke bliver brug for den vinter. Måske til at køre strandingsgoods hjem«.

»Det var ikke så vel«, mente Søren, »nu er det snart længe siden, vi havde en ordentlig stranding, og selv om herskabet tager broderparten, falder der dog altid lidt af til os småfolk«.

»Vist så. Det er lige godt rart med de strandinger, Søren. Det er altid en afveksling, og foruden ens part vanker der en gang imellem lidt uden om, når man da ellers forstår sig på sagerne og ikke lader sig neppe af fogden. Den sidste stranding, da hollænderen stod på revet, var ellers god nok. Skade kun, at de mange mennesker druknede, uden at man var i stand til at hjælpe dem«.

Den gamle i kroen rørte på sig og udbrød med rystende stemme. »Stranding. Snakker du om stranding, min søn?«

»Ja, fa'r, vi taler om hollænderen«.

»Om hollænderen - ham med de mange folk om bord? Ja, det var en hård dag, men vent«, føjede han til og strøg med hånden over øjnene som for at bortjage noget ubehageligt, »der kommer snart en værre«.

Han rejste sig med besvær fra sin plads og stavrede frem midt på gulvet.

»Har I nu syner igen, fa'r?« udbrød Steffen, »kom, så skal Søren følge jer hjem«.

»Tøv lidt«, sagde Søren, »lad ham tale ud, måske får vi mere at vide«.

Den gamle stod en stund tavs og med lukkede øjne, medens de to mænd i spændt forventning stirrede på ham. Pludselig hævede han sin stok og pegede mod nord.

»Der vil komme et stort skib fra den kant«, udbrød han med svag røst. »Der er mange folk i hende - jeg kan tydelig se dem - de taler et fremmed sprog. Det er en orlogsmand - der er kanoner om bord - hun vil stå på revet i sne og frost - meget få vil slippe levende i land - jeg kan se vore folk køre de døde til byen. - Den vogn, I nu arbejder på«, fortsatte han op pegede på den halvfærdige vogn, »skal også være med. Den tager et stort læs - otte mand kan jeg se på den - døde og stivfrosne er de alle«.

Den gamle lod armen synke og gik langsomt tilbage til sin plads. Han havde talt i korte, afbrudte sætninger, og med stigende gru havde de to mænd hørt på ham. Overtroiske som alle på øen var de fuldt overbeviste om gamle Per Smeds synske evner og troede sikkert alt, hvad han havde sagt.

»Hu-ha«, brød endelig Søren tavsheden, »den gamle bliver værre og værre. Jeg har rent tabt lysten til mere arbejde i dag. Hvad mener I, Steffen, om jeg følger den gamle hjem? Så kan I slukke af og følge efter«.

»Når fa'r er i det hjørne, slår hans forudsigelser sjældent fejl, men kom, du har ret. Det er også snart mørkt. Følg du fa'r på vej, så kommer jeg straks«.

Søren fik den gamle mand på benene og fulgte ham langsomt hen ad vejen. Steffen lagde værktøjet bort, slukkede på essen, og efter at have lukket smedien fulgte han de andre og nåede kort efter sit hjem i byen, hvor Søren lige var ankommen med den gamle. Julen nærmede sig for hver dag. Vinteren havde meldt sit komme med frost og sne, og dens hvide lagen havde bredt sig over hele øen. Steffen og Søren havde tro- lig slidt for at få præstens vogn færdig inden helligdagene, og dagen før juleaften havde de afleveret den i præstegården, hvor præsten havde rost det gode arbejde og ønsket dem begge glædelig jul, inden de, gik hjem for at fejre den store højtid.

Smedens beskedne bolig lå i udkanten af byen. Huset var lille, lavt og stråtækket, vinduerne små og døren så lav, at man måtte bukke sig for at komme ind. På sydsiden var der en lille, indhegnet kålhave og en brønd med en vippe. Af udhuse var der ingen, hvor for vinterens forsyning af brændsel lå ophobet uden for. Indendøre var der heller ikke videre indbydende. En stue, et sovekammer og et lille køkken udgjorde hele herligheden. I stuen var der lavt til loftet, og møble- mentet var tarveligt. Et langt bord, en bæk langs væggen under de små vinduer, et hjemmelavet skab og et par stole med halmsæder. En gammel bilæggerovn afgav den nødvendige varme, og på gulvet, der var af stampet ler, havde husdyrene, nogle få høns og en gammel sort kat, deres opholdssted. Nogle gamle, falmede billeder uden glas hang på væggen, og i dens ene side af stuen fandtes en alkove, hvori gamle Per Smed havde sit leje om natten.

Første juledag om aftenen sad Steffen for bordenden og læste højt i bibelen ved hjælp af skinnet fra en osende tranlampe, den eneste belysning, man kendte på øen i de dage. Det tarvelige aftensmåltid var lige endt, og smedens kone og tre børn lyttede andægtig til. I en krog

ved ovnen sad den gamle og varmede de valne fingre. I anledning af julen var han iført sit bedste puds. Han nikkede imellem helt veltilfreds og fulgte med opmærksomhed oplæsningen. Steffen læste med høj og kraftig røst, og det kunne også nok gøres nødigt. Udenfor blæste det en storm af nord-ost, og sneen føg i store driver på læsiden af huset. Uvejret var begyndt efter middag og tiltog stadig i styrke. De heftige vindstød rystede hele huset og bragte de små ruder til at klirre, medens røgen fra skorstenen slog ud i stuen og gjorde denne til et alt andet end behagelig opholdssted.

Omsider lukkede smeden bogen og lagde den op på hylden over døren.

»Det var da et herrens vejr«, udbrød han, da et nyt, kraftigt vindstød røstede huset. - »Gud se i nåde til alle, som færdes på søen i nat. Kom, Boel«, vedblev han, »bring du børnene i seng, så skal jeg få gamle fa'r til ro. Vi må spare på ildebrændselet, og det er heller ikke rart at sidde oppe i sligt et vejr«.

Konen bragte børnene ud, og Steffen tændte sin pibe, som han altid havde for skik, inden han lagde sig. En stund røg han i tavshed, medens han lyttede til vejret udenfor. Henne fra ovnkrogen lød dybe åndedrag, som forkyndte, at Gamle Per var falden i søvn. Stormen hylede i skorstenen, rev og ruskede i huset, men Steffen dampede ubekymret videre på sin pibe. Pludselig begyndte den gamle at blive urolig og vågnede med et dybt suk.

»Steffen«, udbrød han. »Ja, far«.

»Det var godt, du fik den vogn af præstens færdig inden jul«.

»Ja, jeg havde jo lovet ham den«.

»Det var godt, siger jeg dig, for i morgen får han brug for den«. »Herre Jøsses! troer I det, far?«

»Ja, i nat kommer den store stranding«, svarede den gamle og kom frem midt i stuen, »i morgen får I nok at gøre«.

»Gud være dem nådig«, udbrød Steffen, »i sådant vejr er ingen redning mulig«.

»Du har ret, min søn. Her formår mennesker intet. Jeg så nys det hele stå så tydelig for mig. Men kom og hjælp mig i seng, det er sent«.

Steffen hjalp den gamle af klæderne og fik ham med besvær anbragt i alkoven. Kort efter slukkede han lampen og fulgte selv eksemplet og snart hvilede hele familien i søvnens arme, medens stormen tudede rundt huset og tårnede snedriverne op i højde med tagskægget.

Omtrent på samme tid drev et stort skib hjælpeløst om en milsvej norden for øen. Fokke- og stormasten var gåede over bord, og for nogle enkelte laser af sejl gik det stolte fartøj sin undergang i møde. Det var den engelske orlogsmand »Bengal«. I det forrygende vejr var det umuligt at få nødmaster rejst, tilmed da besætningen var forkommen af kulde og udmattelse. Al disciplin var ophørt, og uden noget styr slingrede skuden afsted for vejret, medens søerne ideligt skyllede over dækket og efterhånden bortrev alt det opstående. Forgæves klyngede det udmattede mandskab sig fast. Alt var glat af is i den stærke kulde, og hver gang en sø brød over vraget, slap snart en, snart flere af de ulykkelige deres hold og gled med ned i det isnende dyb. I snefoget var det umuligt at se noget, og ingen havde nogen bestemt mening om, hvor omtrent man befandt sig. Alle længtes efter dagslyset, men den mørke, kolde nat syntes aldrig at få ende. Alt frøs til is, og tynget af den uhyre vægt sank skibet stedse dybere i vandet, så at søen efterhånden fik større og større magt over fartøjet.

Pludselig gav det et voldsomt ryk i skibet, og med et brag gik mesanmasten over bord, knusende alt i sit fald. En ny sø hævede det

dødsdømte skib, og slyngede det endnu højere op på revet, hvor det uheldigvis kom til at ligge kæntret med dækket mod vind og sø. Som i glæde over det sikre bytte øgedes stormens og søens raseri, og i vild rækkefølge styrtede de frådende vandmasser ind over det ulykkelige skib. Snart enkeltvis, snart i hele klynger skylledes mandskabet over bord og fandt døden i det oprørte hav. En del søgte tilflugt på forskibet, hvor de surrede sig fast, men opnåede derved kun at forlænge deres lidelser, idet størsteparten af dem frøs ihjel i den stærke kulde. Kun ganske enkelte holdt den frygte lige nat ud og opmuntrende hverandre til standhaftighed spejdede de længselsfuldt efter den gryende dag og det land, de vidste måtte være nær.

Hen ad morgen flovede vinden af og trak sig mere østlig. Det klarede i vejret, og da solen stod op og lyste over øen, viste der sig et rædsomt syn for de skrækslagne øboere, der gennem de høje snedriver møjsommeligt havde arbejdet sig ned til havet. Så langt øjet rakte var stranden dækket med vragstumper og lig, snart enkeltvis, snart i hele dynger. Søen var endnu i oprør, og brændingen rullede brølende mod land, skyllede de mange lig frem og tilbage på strandbredden. Ude på revet stod de sørgelige rester af vraget med den faldne mast hængende langs siden og viste kun alt for tydeligt, hvilket frygteligt drama, der var udspillet.

Efterhånden samledes hele øens mandlige befolkning på stranden, og efter at præsten og fogden også var kommen til stede, holdtes der en kort rådslagning, hvorpå en båd blev bemannet og skudt i søen. Med besvær kæmpede den sig frem til vraget, som det efter flere forgæves forsøg lykkedes at borde. Over alt fandt man døde og stivfrosne mennesker, og kun en snes stykker bragtes levende i land, men alle i en meget forkommen tilstand, og flere af dem døde da også, trods den

omhyggelige pleje, der blev dem til del. Alle øboerne blev nu af fogden sat i arbejde med at drage de døde op på stranden og samle dem i dynge, og efter at vejen til byen var bleven gjort ryddeligt for sne, mødte alle øens vogne for at køre de mange lig fra stranden.

Præstens vogn kom også til stede, og da man læssede den, sagde Søren, der tilfældig var kusk:

»Gamle Per Smed fik lige godt ret. Husker du den dag i smedien, Steffen, da han forudsagde, at første gang, præstens vogn skulle i brug, ville der være otte på den. Nu er der fuldt læs, og det er lige otte mand«.

»Ja«, svarede Steffen, »den gamle kan mere end sit fadervor, men kom, der er mange endnu, og dagen er kort«.

Søren satte hestene i gang og sluttede sig til de øvrige vogne, der langsomt bevægede sig ad byen til med deres sørgelige last. Da vogn-toget passerede smedien, stod gamle Per i døren og så det køre forbi.

»Sa' jeg det ikke nok«, mumlede han ved sig selv, da Søren passerede med præstens vogn, »otte mand til fuldt læs. Det slog lige til«.

Rystende på hovedet og stadig mumlende for sig selv fulgte han efter toget, der langsomt drog videre for at aflevere de døde på kirkegården, hvor man allerede var i færd med at grave en stor fællesgrav som sidste hvilested for alle de fremmede søfolk. - Siden hen rejstes der et simpelt trækors med inskription, men dette forsvandt i tidernes løb uden at blive erstattet, så at intet mærke længere betegner stedet, hvor »Bengals'' besætning hviler.

En dyb tavshed påfulgte, da Admiralen sluttede sin fortælling. Om det så var kortspillerne ved det store bord, havde de stærkt interesserede lyttet til beretningen om »Bengals« sørgelige forlis. Post Thomas var den første, der brød tavsheden:

»Åh ja, sølle karle«, udbrød han, »det er ikke altsammen løjer at sejle til søs, særlig om vintren. En sømands liv er ikke misundelsesværdigt, nej, såmænd om det er«.

Hans ord virkede ligesom forløsende på os alle, og medens kortspillerne begyndte igen, påfulgte nu en livlig diskussion om det nys fortalte. Senere fik vi et par andre historier, som dog var af mindre interesse, og da vi, efter at have tømt adskillige glas punsch, rejste os for at gå, var klokken bleven tolv. Vi tog afsked med folkene, og efter endnu en gang at have kigget inden for i salen, hvor dansen fremdeles gik lystig, forlod vi kroen og vandrede hjemad i den stille, lyse nat. Den nydte punsch var vist nok skyld i, at vi, da vi nåede hotellet, ikke følte trang til at sove, men slog os ned i havestuen, efter at Ulrik først havde reddet et par flasker sodavand et eller andet sted i huset. Vi tilbragte nu en timestid i for trolig samtale og inden vi gik til hvile, havde jeg rede på Ulriks historie.

I min fantasi havde jeg lavet en lille roman om denne mand, som jeg her er bleven kastet sammen med, idet jeg troede, at grunden, hvorfor han opholdt sig på dette øde sted, absolut måtte søges i en eller anden stor skuffelse, han en gang havde lidt. Men jeg har taget fejl. Hans historier er ganske simpel hverdagsagtig. Som eneste søn af en velhavende embedsmand i København nød han en omhyggelig opdragelse og tog sine eksaminer med glans. Kort efter døde imidlertid begge forældrene og efterlod sønnen en formue, stor nok til, at han i flere år kunne rejse i udlandet, navnlig Italien og Frankrig. Senere bosatte han sig i København, og som rig partikulier behøvede han ikke at tage sig noget for. Selvfølgelig fik den unge mand mange venner, og i en længere årrække nægtede han sig intet af alt, hvad der hedder fornøjelser, og var en velkendt figur på byens forlystelsessteder. Det varede dog ikke

Sønderbjerg.
»Store Billedag«.
Benzon, Kærsgaard, Ras Kieler og Hjorth.

ret længe, inden han mærkede at helbredet ikke svarede til et liv af den slags, og, med sjælden karakterstyrke tog han sig en gang sammen og sagde farvel til alle de lystige venner. Men i København er det ikke altid let at isolere sig fra en tidligere omgangskreds, hvorfor han resolut vendte hovedstaden ryggen og slog sig ned på Sandholm.

Her har du hele hans historie, ganske almindelig, som du ser, ikke en gang en dame med i spillet. Forresten godt det samme. Jeg ville nødig, at han hele sit liv igennem skulle bære på en sorg, thi han er et prægtigt menneske, og jeg er glad ved at have gjort hans bekendtskab. I øjeblikket er vi uadskillelige, og faktum er, at jeg slet ikke kan undvære ham. Han elsker Sandholm og agter at blive her foreløbig, skønt hvorledes han får tiden til at gå her om vinteren, er mig en gåde, thi da er her vist ikke så rart.

Jeg håber, du undskylder dette brev, det er jo bleven noget langt. »Bengals« forlis har jeg nedskrevet efter hukommelsen og brugt den gamle fiskers historie således, at der er bleven lidt form og sammenhæng i den. Hans måde at fortælle på lader sig jo ikke gengive, men håbende, at min vil more dig, sender jeg mange venlige hilsner og forbliver

Din hengivne Ven
Adolph.

»Hotel Klitbo«

Sandholm, 10/7 04

Kære Ven!

Denne gang har det været noget længe, inden jeg har besvaret dit velkomne brev, men det er først i den senere tid, at jeg har oplevet noget, der var værd at skrive om. Sommergæsterne begynder nu at komme, men der er noget langt imellem dem, som Ulrik siger. Hr. og fru Sørensen er allerede afrejst igen, men forrige postgang arriverede der til gengæld en ældre frue med to døtre. Hun er fra Aalborg, hedder Mansa og er enke efter en embedsmand. Døtrene er ganske fikse, men ikke synderlig livlige. De hænger altid ved moderen, der uheldigvis er dårlig til bens, så vi ikke kan vente os nogen videre fornøjelse af deres selskab, hvorimod deres nærværelse har forårsaget, at vi nu må møde lidt mere civiliseret påklædt ved måltiderne.

Forleden aflagde vi en lille visit hos dr. Sylvester, nærmest for at bese hans samling af oldsager. Hans bolig ligger klods op ad bakkerne ved byen, og han har plantet så mange træer rundt om huset, at det næsten helt er skjult, og at der, navnlig om sommeren, hersker et stadig halvmørke i værelserne. Vi trådte ind i en slags dagligstue og fandt doktoren i færd med at hænge et billede op på væggen. Han stod på en stol op hamrede løs på et stort søm, medens hans frue, en høj, svær, gråsprængt dame, nede fra dirigerede hans bevægelser.

»Goddag, kære venner! Goddag og hjertelig velkommen«, råbte han os i møde. »Undskyld et øjeblik, jeg skal straks være færdig«.

Vi blev stående ved døren, medens doktoren igen hamrede løs på det genstridige søm. Pludselig udstødte han et højt vræl og tabte hammeren.

»Av for s da«, råbte han, idet han sprang ned fra stolen og som en vanvittig begyndte at danse rundt på gulvet.

»Min gud, Adolph«, udbrød hans kone indigneret og lånte ham et

par hvasse øjne, »jeg troer, du bander?«

»Uh ja, lille mor, men jeg slog min tommelfinger«. »Du burde skamme dig, Adolph, er det slemt?«

Hun undersøgte fingeren, der havde en ordentlig trykseksten, og bragte hurtigt lidt koldt vand, for at han kunne bade den. Under hele denne scene døjede Ulrik og jeg med at bevare alvoren, men det lykke-

Affart fra hotel »Tre Hjorte«.
Forrest Kusken. Mellemst: Hjorth og fru
Mikkelsen. Bagerst: Hr. og fru Gerhard.

des dog så nogenlunde. Doktorens finger var imidlertid bleven forbunden, og uden at bekymre sig mere om billedet førte han os, efter en kort præsentation for fruén, ud i sit studere værelse og bad os tage plads.

Det var et helt lille museum, det samme værelse, fyldt som det var, med bøger i lange rækker, kiler, økser og pilespidser ude fra ørkenen, udstoppede svømme- og vadefugle og mange andre kuriositeter, som det på grund af det i værelset herskende halvmørke næsten var umulig at skelne. Alt var i den gyseligste uorden, fuldt af støv og spindelvæv, og tydede på, at den gode doktor i hvert fald ikke her praktiserede sin lære om lys og frisk luft. Selv bar han en sort kalot på hovedet og var endnu mere tarveligt klædt på end den dag, jeg første gang så ham på stranden, så at han mindst af alt lignede en doktor.

Ulrik kom frem med vort ønske om at bese oldsamlingen, og med største beredvillighed vimsede den gamle mand omkring for at fremvise sine skatte. Han var i besiddelse af en sjælden smuk samling af flinteredskaber, og under forevisningen, som han ledsagede med mange både morsomme og belærende bemærkninger, røbede han en forbavsende kendskab til alt vedrørende vore forfædres levevis og tanke-sæt. Vi tilbragte en fornøjelig time sammen med den originale mand og tog under mange taksigelser afsked med ham.

»Selv tak, kære venner«, udbrød han ved vor bortgang og trykkede vore hænder hjærteligt. »Tak fordi I kom. Det glæder mig altid at se unge menneskers nære interesse for de ting, jeg gennem årenes løb har samlet her. Kom kun igen, når I har lyst«.

Det var helt velgørende, fra den mørke, trange stue, igen at komme ud i den friske luft, og vi besluttede os til at gå op på bakken lige ved huset for derfra rigtig at nyde det smukke vejr. Vi lejrede os i græsset, og medens vi beundrede udsigten gled samtalen selv følgelig hen på

»Kære Ven«, som doktoren populært kaldes på grund af hans hyppige anvendelse af dette udtryk.

»Det kneb med at holde alvoren, da han slog sig«, begyndte Ulrik og lo højt.

»Ja tak, og da han bandede, var jeg lige ved at eksplodere. Kors, hvor fru'en så gal ud«.

»Nå da! hun var rasende over, at han sådan lod hestefoden stikke frem. De går jo begge for at være meget religiøse«.

»Puh! den slags hellighed giver jeg ikke meget for, men dem om det«.

»Akkurat min tankegang«, svarede Ulrik. »Han er uhyre original, og man har mange historier om ham. Forleden år strandede der et skib her ved øen, og da besætningen kom i land, bragte den en ny og hidtil ukendt sygdom med sig. Sylvester fik meget travlt, han arbejdede dag og nat og eksperimenterede på alle måder med denne mærkelige sygdom, som han ikke kendte og ikke kunne bringe i samklang med tidligere erfaringer. Den var ikke så lidt smitsom, men forløb dog uden dødsfald blandt de mange, der efterhånden fik den. Omsider, da sygdommen var ophørt, skrev doktoren en lang afhandling om samme og sendte den til »Hospitalstidende« i København. Han gav heri en lang forklaring om, hvorledes sygdommen var kommen til øen, om dens videre forløb og udbredelse, og sluttede med, at det uden tvivl måtte være en slags malaria eller feber, som skibet sikkert havde bragt med sig fra de varme lande. Det havde nemlig, om jeg husker ret, været i Afrika året i forvejen, og han drog den slutning, at sygdommen eller smitten måtte have luret om bord siden den tid. Nogle uger efter læste man i bladet, at den af dr. Sylvester på Sandholm indberettede, mærkelige sygdom efter alle kendetegn at dømme måtte være influenza,

som netop den gang rasede særlig stærkt rundt om i Europa. Tro mig, dhrr. i hovedstaden må rigtig have moret sig over den gode doktor«.

»Det tror jeg. Han må have været langt bag efter den gang, kan jeg nok forstå, når han ikke kendte influenza«.

»Der er vist mange ting, han ikke kender«, svarede Ulrik smilende, »husk, hvorlænge han har været her på øen, afskåret fra al omgang med kolleger og fra steder, hvor han kunne høste erfaringer og lære alt det nye, der fremkommer på lægekunstens område. Men, bortset fra hans virksomhed som læge, finder jeg ellers, at doktoren er udmærket. Han er en gemytlig, gammel svend, og han kan til tider være hel vittig. - Nede midt i byen bor der et par ældre, ugifte kvindfolk. De kan se taget af huset, det tredie vesten for kirken«, vedblev han op pegede i den angivne retning. »De to bor ganske alene i huset og ernærer sig vist for størstedelen ved at væve. De gamle piger, som de i almindelighed kaldes, var meget bange for alle de fremmede mennesker, der kom herover, da havnen blev bygget. De turde næppe vove sig udenfor en dør og rystede af skræk, særlig om aftenen, når de undertiden hørte de halvfulde arbejdsfolk drage syngende gennem byen. I forbigående sagt er de begge over halvfjerds og grimmere end selve fandens oldemor, så de behøvede såmænd ikke at frygte for nogen over last. Men i deres angst gik de dog til doktoren og klagede deres nød. Han tog sagen fra den gemytlige side, og efter at have beroliget dem lidt, afskedigede han dem med følgende ord: I behøver ikke at frygte, kære venner, der er ingen, der vil fornærme eder, men vil I endelig være helt sikre derhjemme i Eders lille hus, da lad Eder blot fotografere og hæng billedet uden for. Jeg garanterer da for, at I vil få fred«.

»Fulgte De så hans råd?« spurgte jeg og lo af fuld hals.

»Det melder historien intet om«, svarede, Ulrik og rejste sig, »men

helt tosset var det da ikke«. Han har for øvrigt et godt greb på at omgås de gode sandholmere«, vedblev Ulrik, medens vi gik ned ad bakken, »og det kan jo undertiden også nok gøres nødig. En dag nu i foråret var jeg med ham på besøg hos en meget gammel mand, der havde ligget syg hele vinteren og ikke havde langt igen. Da vi trådte indenfor, sad manden op i sengen og spiste, og da doktoren derfor tillod sig at mene, at han måtte være bedre, svarede manden ham arrigt: Hold din kæft og lad mig være. Enhver anden doktor ville vel straks have gået sin vej efter den salut, men »kære ven« lod sig ikke anfægte deraf. Han vedblev rolig at tale til man den så længe, til denne blev helt føjelig og tålmodig fandt sig i at blive undersøgt. - Sandholmerne er ham i grunden takskyldig på mange måder, thi han har jo ofret sine bedste år på dette øde sted og været befolkningen til støtte og gavn på mange måder, når han en gang drager herfra, vil han sikkert blive savnet, lad ham så være aldrig så original«.

Kort efter nåede vi hotellet og spiste vor middag med god appetit, hvorpå vi trak os tilbage til havestuen for at holde hvil og nyde kaffen. Den brave fru Jensens mad er hævet over al kritik. Jeg tror, jeg bliver ligefrem fed herovre. Men slig en rolig, måske lidt ensformig tilværelse, som vi fører her, må også være udmærket skikket til at fremme ens legemlige velvære. Det eneste, der ærgrer mig lidt, er, at fru Mansa og hendes to døtre har lagt fuldstændig beslag på haven, hvor alt nu står i det skønneste flor, så der kan vi ikke komme, i hvert fald ikke før sent om aftenen, når de gode damer har trukket sig tilbage. Ulrik sætter ingen pris på dameselskab, og jeg foretrækker ligeledes, efter flere gange at have forsøgt på at indlede en samtale med de yngre damer, der regelmæssig er bleven afbrudt ved moderens tilsynekomst, helt at lade dem være alene. Vi kan heldigvis få ende på tiden uden dem, så hvor-

for plage sig selv med samtaler ud over, hvad simpel høflighed kræver.

I torsdags var vi henne og besøge »Gamle Steffen«, der bor i et lille hus i den østlige udkant af byen. Jeg har lært ham at kende ved, at han i nogle dage arbejdede for værten her og blandt andet var så uheldig at vælte en potte med tjære ned over fru Jensens blomster, medens han var i færd med at tjære taget på sidebygningen. Fruen skældte selvfølgelig ud, og jeg, der var hidlokket ved støjen, morede mig i høj grad over hans pudsige gebærder og kvikke svar, hvorfor jeg indlod mig i samtale med ham. Steffen er en mand på over de treds, med et uhyre polisk ansigt, indrammet af et rødtligt skæg, hvori nogle sorte striber røber hans forkærlighed for skråtobak. Forøvrigt er han lille, kroget og firskåren med et par meget lange arme, som han ivrigt gestikulerer med, når han taler, og det er næsten ustandseligt. Fru Jensens bebrejdelser druknede da også fuldstændig i den ordstrøm, hvormed han søgte at undskylde sit uheld og bøde lidt på den skade, tjæren havde anrettet.

Jeg var snart klar over, at her var en af de ægte, uforfalskede sandholmere, fuld af historier og overtro, og intet passede mig bedre end at han, efter at jeg havde trakteret ham med en bajer og en cigar, indbød mig til at besøge sig.

»Kom kun hen i morgen«, sluttede han sin indbydelse. »Hanne kan vel nok lave os en lille kaffetår, og imedens kan vi snakke«.

Da jeg fortalte Ulrik om invitationen, lo han. »Besøge Gamle Steffen! Hvorfor ikke? Han er nok værd at høre på en lille tid, når vi da ellers kan finde sæde for lutter snavs. Hans kone er nemlig berømt for at være den største gris i hele byen, og det siger ikke så lidt her. Men vi kan jo vove forsøget. Jeg har været i hans hule før i dag«.

Da vi nærmede os Steffens hus, blev vi modtaget af to bjæffende

køtere, der vedligeholdte en øredøvende spektakkel, indtil Steffen viste sig i døren og jog dem bort, så vi uhindret kunne nærme os. Huset selv var der ikke synderligt at bemærke ved. I ydre lignede det fuldstændigt de øvrige huse på øen, lavt og stråtekke med bræddegavl og hvidkalkede mure. Om det så var de små vinduer og den skæve dør, var begge dele malede med den sandholmske nationalfarve lyseblåt, hvad der, i forbindelse med de hvidkalkede mure, fik Ulrik til at bemærke, at sandholmerne uden tvivl måtte nedstamme fra portugiserne, siden netop blåt og hvidt syntes at falde så stærkt i deres smag.

Hans Hjorth.

Gamle Steffen lo, og efter at have fremvist sin smule have, hvor nogle få stikkelsbærbuske og lidt grøntsager dannede hele herlig heden, førte han os ind i huset. Her blev vi modtaget af Hanne, et lille, vissent kvindfolk med røde, rindende øjne og tyndt, forpjusket hår, der hang hende i lange tjavser om øjnene. Hun var i anledning af vort besøg iført et forholdsvis rent forklæde, ligesom stuen bar vidnesbyrd om, at der var gjort voldsomme anstrengelser for, at der skulle se rent ud. Slet så slemt som Ulrik havde fortalt, var der nu heller ikke, og selv om der lugtede lidt stramt af tørfisk, en vare, hvoraf der hang flere knipper under loftet, og der i krogene lå en dyngne fiskeben, medens lange spindelvæv strakte sig under de lave loftbjælker, så var dog ikke stort værre end i de fleste andre hjem på øen.

Møblerne var kun tarvelige og få, og med en del besvær fik vi os knebet ind i den skrøbelige sofa under vinduerne, medens Steffen tog plads på en gammel, grønmalet skibskiste for enden af bordet, hvor der på væggen, lige over hans hoved, prangede et billede af Frederik den Syvende. En ulidelig masse fluer summede rundt i stuen, og trods den åbne dør var der næsten ikke til at holde ud for varme. Men vi var nu en gang gået i fælden og måtte pænt holde ud.

I begyndelsen gik samtalen lidt trevent, men da Hanne kort efter om med kaffen, som vi, trods vor forenede protest, ikke kunne blive fri for, og Steffen fik klukflasken frem fra det lille hjørneskab, kom der efterhånden lidt mere liv i ham, og vi tilbragte en interessant time sammen med den gamle mand. Varmen og den dobbelte væge, hvormed han stadig forsynede sin kaffe, fik sveden til at løbe af ham i strømme, men det generede ham ikke, og da han først havde fået munden på gлед, var han ikke til at standse. Vi fik rede på en mængde ting, næsten mere end jeg kan huske. Steffen var mand for at svare på alt.

»Har I ingen børn, Steffen?« spurgte jeg under en lille pause, medens han hjalp sig selv til en ny kaffepunsch.

»Jo, Jo! Vi har såmænd haft to, en dreng og en pige. Drengen døde for os, men tøsen har vi haft megen glæde af. Ane tjener hos præstens, og de er svært glade for hende. Vi to gamle har ellers klaret os ganske godt og har ingen grund til at klage, selv om der har været strænge tider imellem. Det var ikke altid spøg i vore unge dage, når isen lå hele vinteren til langt hen på foråret. Da kunne det nok hænde, at det kom til at knibe både med det ene og med det andet. Hvad mener De om kaffe på brændte ærter?«

»Hu, ha' da«, svarede Ulrik, »det må have været en slem drik?« »God var den ikke, men jeg har adskillige gange måttet nøje med den og endda været glad til. Det var næsten værre, når melet slap op for os. En gang hændte det, at vi brugte det sidste, netop som isen brød op. Havde vinteren varet ret meget længere, ved jeg ikke hvorledes det ville have gået, thi brød kan ingen undvære. Siden vi fik telegrafene, er det bedre. Nu er vi ikke helt afskårne fra den øvrige verden. Sidst vi havde isvinter, slap petroleumsbeholdningen op, men så blev der i hast telegraferet til ministeriet, om vi måtte bruge af fyrets beholdning, og de gode herrer svarede straks: Ja«.

»Sig mig engang, Steffen«, afbrød Ulrik ham nu, »hvor stammer alle de løjerlige navne fra, som I har på de forskellige høje ude på den østlige del af øen og i Vesterlandet?«

»Hvor skulle jeg vide det fra? De navne har de haft i umindelige tider. Jeg kan huske, min bedstefader fortalte om de dele, da jeg var en ren knægt. Men den gang var folk vist mere overtroiske, end de er nu? Da troede man, at der boede Ellefolk både i Kringhøj og i Dværgkrukken. Min bedstefader sagde, at han havde set dem mange gange,

men de gjorde ham aldrig noget ondt. En af hans naboer ved navn Lars begyndte en gang at pløje et stykke derovre i Vesterlandet, men dagen efter døde hans bedste ko, og da han alligevel ville pløje færdig, mistede han begge sine heste i løbet af en uge. - Man skal være varsom med den slags ting. - Gamle Jakob, der døde i fjor, lå syg i flere år, fordi han forsøgte at hæve den skat, der efter sigende ligger i Kisthøj. Hvor der ligger penge begravet, brænder der altid lys. Jeg har selv set det flere gange, men der er vist ingen her på øen, der skøtter om at forsøge sig som skattegraver. De dele er bedst ladet alene«, sluttede Steffen og tømte sin kop i et drag, »de underjovdiske er ikke at spøge med«.

»Vi har forresten mange flere historier af den slags«, vedblev Steffen på vor gentagne opfordring om at fortælle, »men man taler jo ikke gerne om dem. - Nej, så må De hellere høre dem om »Kobberskibet«, der er hel morsom«.

»Det var ret, Steffen, lad os få den«, råbte jeg og bød ham en frisk cigar, »tænd nu i en fart og kom så med historien«.

Steffen tændte cigaren, pustede et øjeblik nogle mægtige røg skyer fra sig og begyndte derpå at fortælle om Kobberskibet. Jeg gengiver dig her fortællingen ordret, i samme form, hvori den endnu lever i folkemunde herovre, hvor alt, hvad der vedrører strandinger, navnlig da de, der har bragt velstand eller god fortjeneste til øen, overleveres fra slægt til slægt gennem flere generationer. Man kan derfor få temmelig nøjagtig besked af de nulevende om strandinger, der er skete helt tilbage i forrige århundrede og for endnu længere tid siden. Har der været kostbarheder eller en værdifuld last om bord, som er gået under med skibet, ved de næsten alle gennem overleveringen aldeles nøjagtig, hvor vraget ligger. Efter en stærk storm hænder det undertiden, omend med lange mellemrum, at dele af vraget kommer frem af sandet, og da

kappes man om at være første mand på pletten for om mulig at finde, hvad det af stormen forårsagede stærke bølgeslag har lokket frem af havbunden. Det gælder da om at være rask, thi en ny storm lader ofte det forsvinde, som den første har draget frem. - Jeg forudskikker disse bemærkninger, for at du bedre kan forstå Steffens fortælling om:

KOBBERSKIBET

For mange, mange år siden levede der to brødre her på øen. De hed Ras og Steffen. Steffen var smed og sad nogenlunde til huse, hvorimod Ras var en sølle fattig stymper. Der var stor armod herovre i de dage. Høsten slog fejl, og strandinger havde der ikke været i lange tider, så Ras døjede med at skaffe føden til sig og sine. En dag gik han nede ved Solbjerg og vidste aldrig i evighed, hvad han skulle gøre, thi hjemme sad der syv munde og ventede på mad. Da kom der to krager flyvende ude fra søen. Just som de fløj hen over hovedet på Ras, råbte den ene:

»No laer haj! No laer haj«.

»Hwa laer haj mæj?« spurgte den anden.

»Kaawer og Jean, Kaawer og Jaen«, svarede den første.

Da forstod Ras, som vist kunne mere end sit fadervor, at der snart ville komme en stranding, og gik glad hjem. Nogle dage efter strandede der da også et skib på revet, lastet med kobber og jern. Skibet knustes i ganske kort tid, og hele besætningen druknede. Så snart det lod sig gøre, fiskede alle øboerne efter kobberet, og her var Steffen den dygtigste. Han havde nemlig smedet en tang, hvor med han fiskede kobberpladerne op, hvorimod de øvrige måtte nøjes med at bruge en ganske almindelig bådshage, hvorfor de kun fik ganske lidt, medens Steffen derimod snart fik jollen fuld af de kostbare plader. Ras, der mente, at han havde en slags førsteret til strandingen, som kragerne jo

havde fortalt ham om, blev ærgerlig over broderens held og bad ham om nogle af pladerne.

»Nej«, svarede Steffen, »dem har jeg fisket, og dem beholder jeg«. »Lån mig da din tang, at jeg kan få fat i nogle flere«.

»Puh! Nej, vil du have kobberplader, så fisk dem op. Du ved jo hvor de ligger. Min tang får du ikke«.

Ras blev rasende over broderens afslag og svor, at kobberet skulle synke i dybet og ikke komme op før efter fire menneskealdres forløb. Og ganske rigtigt. Da de næste dag tog ud til vraget, var der ikke mere kobber at finde, og det kom heller ikke frem igen, før Ole Rasmussen blev fjerde mand i gården efter Steffen. Men da kom en af Schwitzers dampere og tog det hele. Øboerne fik aldrig mere kobber derfra. Steffen fik dog den gang så mange plader, at han blev en velstående mand, men siden ødelagde hans svigersøn det hele, så at han døde lige så fattig som broderen«.

Steffen tav og vinkede ad konen, at hun skulle fylde vore kopper påny. »Man bliver tørstig af al den snakken. Men hvad syntes De så om historien?«

»Den var god, Steffen«, svarede jeg, »kun synes jeg, det var synd at Ras ikke fik noget mere kobber, særlig da kan trænge så hårdt dertil«.

»Pokker ha' ham«, råbte den gamle, »han kunne jo ladet være med at ønske, det måtte forsvinde. Havde han ikke gjort det, var der vel nok falden lidt mere af til ham, selv om broderen ikke undte ham det. - Men sådan går det altid her i verden. Folk har så ondt ved at forliges - men død og pine«, vedblev han og rejste sig, »klokken er tusind, og jeg skal ud og flytte vores ko. Nu får De have mig undskyldt, og tak fordi De så ind til mig«.

»Ja, selv tak, Steffen«, svarede vi begge i kor og rejste os for at tage af

sked. Både Steffen og Hanne fulgte os udenfor, og den første lod her en bemærkning falde om vejret.

»I er vel en hel vejrprofet, Steffen?« spurgte Ulrik. »I må vel have nøje rede på de dele?«

»Åh jo«, svarede den gamle, »lidt erfaring har man da altid. Folk regner jo ellers«, føjede han stolt til, »at jeg er den bedste, vi har her på øen til at forudsige vejret. Det skulle da være, om Ras henne i kroen er bedre, men det troer jeg næppe«.

Vi bød ham nu farvel og vandrede hjemad, medens vi drøftede alt, hvad den gamle nys havde fortalt os.

»Han var virkelig hel morsom at høre på«, sagde jeg, »og syntes også at nære interesse for alle de gamle sagn og skikke herovre«.

»Vist så, Steffen er ikke så tosset, selv om han under tiden vrøvler lidt, men jeg holder ikke rigtig af at komme der i huset. Man risikerer det værste. Konen er en frygtelig gris. En gang i fjor, da jeg besøgte dem, var hun i færd med at koge fisk og kom alt, både hoveder og indmad, med i gryden, thi som hun udtrykte sig: Vi koger altid til katten og os selv i en potte, for det er så nemt«.

»Velbekomme«, lo jeg, »hun må være en rigtig so«.

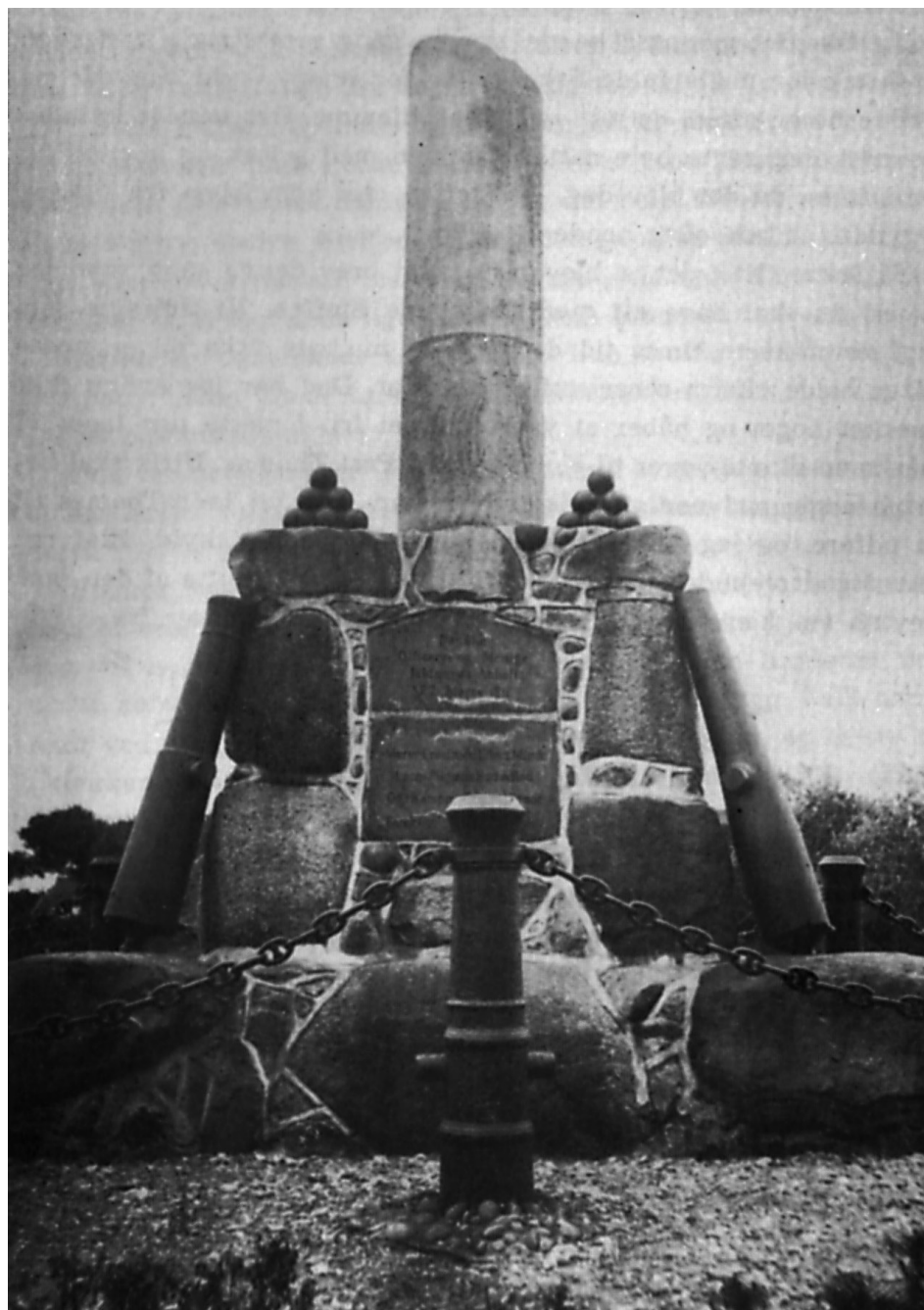
»Jo tak. Det var også hende, der en gang gemte sig i svinestien af skræk for nogle fulde fiskere, der for løjers skyld bankede på vinduerne en aften, da hun var alene hjemme. Det tossede kvinde menneske tilbragte hele natten sammen med grisen og vovede sig først frem, da det blev dag, og Steffen, der kom hjem fra fiskeri, begyndte at lede efter hende.

Nå, kære Otto, det er bleven et langt brev denne gang, men jeg synes, du skal have alt med om gamle Steffen. Vi tilbragte som sagt en morsom times tid der, når vi nu bare ikke bliver nødt til at holde

ekstra renselsesfest bagefter. Dog har jeg endnu ikke mærket noget og håber at være sluppet fri. I næste uge tager vi måske en lille tur over til Købelev med Post Thomas. Ulrik skal besørge nogle nødvendige indkøb, som han ikke vil betro Thomas til at udføre, og jeg følger så med alene for turens skyld. Blot det bliver godt vejr den dag, så skal vi nok få lidt udbytte af den fart.

Lev nu vel, kære Otto, og modtag mange venlige hilsner fra

*Der kære Otto. Du
Ulrik.*

»Hotel Klitbo«

Sandholm, 18/7 04

Kære Ven!

Tak for dit brev, som jeg modtog i går. Du skriver, om jeg ikke snart er ked af at være herovre, så at du igen kan få mig på nær mere hold. Foreløbig må du imidlertid slå dig tiltåls, thi jeg bliver her mindst en måned endnu. Men når jeg en gang drager herfra, kan du glæde dig til, at Ulrik sandsynligvis følger med. Han taler i hvert fald om, at han skal over for at ordne nogle pengesager, så du vil altså få lejlighed til at hilse på denne min så ofte omtalte ven. - Vi tilbringer forøvrigt vor tid på sædvanlig måde og aflægger imellem små visitter på steder, hvor vi mener, at vi er velkomne, og hvor der måske kan opsnuses et eller andet, som det er værdt at fortælle dig om.

I søndags gjorde vi på gentagne opfordringer visit hos Post Thomas, der, hvad jeg vist allerede en gang har fortalt dig, beboer et ganske nyt hus midt i byen. Men jeg må tilstå; at det var en over al måde kedelig time, vi tilbragte der. Huset selv var ganske pænt og hvad møblement angår fuldstændig moderne udstyret, thi Thomas er jo lidt af en mator. Men hans damer, både konen og datteren, så så tvære og sure ud og var næsten ikke til at slå et ord af, hvorfor vi fjernede os igen, så snart vi havde nydt den traditionelle kaffe, en drik, man aldrig undgår i et sandholmerhjem. Datteren var ellers ganske net, mørk som nattens dronning, med sort hår og mørke øjne, men hun åbnede som sagt næppe munden, så længe vi var der, og vi fik ikke noget gunstigt indtryk af hende, der jo går for at være øens bedste parti. Om moderen er der heller ikke stort at sige. Hun så mig noget stram ud, men lavede dog lidt op, da Ulrik meget diplomatisk gav sig til at rose hendes blomster, hvoraf der fandtes et utal, såvel inde i stuerne som ude i haven, og som efter sigende skal være hendes liebhaveri.

Selv vor ven Thomas syntes, med sin påtagne munterhed, en hel

anden, end da jeg først gjorde hans bekendtskab om bord i Postbåden. Damernes nærværelse lagde øjensynlig en dæmper på ham, og jeg har en lumsk anelse om, at han står under tøffelen og befinder sig bedst, når han er ude på de salte vover.

I går overværede vi en begravelse, og jeg skal forsøge at give dig en beskrivelse af den ejendommelige måde, på hvilken en sådan foregår i denne afkrog af verden. Det var en af øens ældste mænd, der blev stedet til den sidste hvile. Han hed Nordre Ras, et navn, han har, fordi han boede nord i byen, og han døde vist nærmest af alderdom, idet han blev 88 år. Navnet minder mig om, at de gode øboere holder meget af at betegne alt efter verdens hjørnerne, og her findes da også adskillige mærkelige navne, så som: Nordre Karen, Søndre Boel, Nordre Lars og Søndre Ras, for uden adskillige øgenavne som: Jydske Marie, Svenske Hanne, Peter Storm, Grønlænderen, Røde Søren og Mads Vind, sidstnævnte fordi han er møller.

Dagen før begravelsen gik bedemændene rundt og bød alle med til højtideligheden. Forøvrigt er det kun til bryllupper, begravelser og lignende, at bedemanden går rundt. Er der ellers noget på færde, som kræver befolkningen samlet, da sendes drengene rundt for at varsko til »Mede«. Det går ikke så sjældent på, og møderne holdes gerne et eller andet sted under åben himmel som en slags bystævne. Kun når årstiden eller vejret lægger hindringer i vejen, holdes møderne i kroen. Indbydelsen lød denne gang på at følge den afdøde til graven og derpå gøre familien den fornøjelse at drikke kaffe på kroen. Som regel foregår dette ellers i hjemmet, undtagen når det, som i dette tilfælde, kniber med pladsen.

Nordre Ras blev begravet fra sin svigersøns hjem, et lille, tarveligt hus i udkanten af byen, hvor han havde holdt til siden konens

død. Vi gav møde i god tid, og efterhånden samledes hele følget, både mænd og kvinder, på pladsen foran huset. Vejret var strålende smukt og varmt, og fra hylde træerne ved gavlen kvidrede fuglene lystigt uden at lade sig forstyrre ved det uvante syn af så mange mennesker. Ro og alvor herskede i forsamlingen, og der udveksledes kun tavse hilsener, efterhånden som folk gav møde. Ved døren stod degnen på post, og på stolperne var salmenumrene skrevne med kridt, således at de var synlige for alle.

Efter en kedsommelig ventetid ankom pastor Galster i fuld ornat. Han hilste venligt til alle sider og forsvandt gennem den lave dør. Kort efter blev de små vinduer åbnede, og på et vink af den lille, mørkskægede degn trådte de nærmeste pårørende ind i huset, så mange, som der var plads til. De øvrige stimlede sammen ved vinduerne, hvorpå salmesangen begyndte. Den lød smukt og gribende i det skønne vejr, og jeg må tilstå, at sjældent har jeg hørt folk synge med større inderlighed og andagt end disse fattige øboere. Efter afsyngelsen af salmen trådte pastoren frem og holdt en til lejligheden passende tale, hvorpå der atter blev sunget en salme. Da den var endt, myldrede folk ud af huset, og straks efter kom seks af de kraftigste mænd til syne med den blomstersmykkede kiste imellem sig. Degnen ordnede toget, og medens den lille, skrattende kirkeklokke begyndte at lyde, satte processionen sig i begyndelse. Ad de snævre krogede veje nåede vi, efter flere ophold, medens bærerne skiftede, ind på kirkegården, hvor graven var gjort rede. Her samledes hele følget omkring graven, og fra vor plads så jeg til min forbavselse over tyve skovle nedstukne i den opkastede jord. Hviskende spurgte jeg Ulrik om meningen med dette og fik til svar:

»Vent lidt, så får De at se«.

Kisten blev firet ned, efter at kransene var borttaget, hvorpå pastor

Galster foretog jordpåkastelsen og bad et fadervor. Straks derpå istemte følget en salme, medens en snes af de raskeste mænd greb skovlene og begyndte at fylde graven. De arbejdede raskt og ivrigt, medens sangen stadig vedblev og den lille klokke ihærdig lod sin sprukne røst høre.

Det var en højst ejendommelig scene at se alle disse, dels syngende og dels arbejdende mennesker, og jeg benyttede tiden til at studere de forskellige typer, både mandlige og kvindelige, thi næsten hele øens befolkning var jo samlet her. De mange skæggede, mørkhårede mænd og deres noget gammeldags påklædning og kvinderne med deres noget hvide og sorte hovedtøjer, hvis vinger strittede i luften lod mig føle det, som om jeg pludselig var bleven sat halvtredsindstyve år tilbage i tiden. Der var mange ejendommelige ansigter imellem dem, og det var tydeligt at se, at sandholmerne endnu er en race for dem selv.

Så snart graven var tilkastet, forstummede sangen. Kransene lagdes tilrette på den lille jordhøj, og efter at have hilst på den afdødes nærmeste slægtninge forlod pastoren stedet og højtideligheden var til ende. Langsomt og i spredt orden fulgte folk efter, og medens enkelte begav sig hjem, satte resten kursen mod kroen for at hædre Nordre Ras' minde ved en kop kaffe og en bid brød. Ulrik og jeg blandede os i flokken, og kort efter sad vi bænket i kroens sal, hvor de lange borde stod dækkede med stabler af smørrebrød og kager. Efterhånden samledes næsten hele følget her, og enhver tog plads, hvor han lystede, men dog således, at mænd og kvinder sad strengt adskilte. Lidt efter forsvandt de uhyre stabler af brød, skyllet ned med adskillige kopper af den dampende kaffe, som fire eller fem koner skænkede rundt i store kander. Dette højst ejendommelige selskab lod sig sandelig ikke nøde, enhver spiste og drak så meget, som han eller hun orkede, og passieren gik lystigt, særlig senere, da piber og cigarer kom frem. Vi

nød kun en enkelt kop kaffe og et stykke fortræffeligt kage og lyttede imedens stærk interesserede til mændenes tale. Efterhånden blev røgen og varmen os for stærke, hvorfor vi bød farvel og forlod salen, hvor øboerne endnu længe efter vedblev at fejre gravøllet. Vi gik os en tur i det smukke vejr, og imedens fortalte Ulrik mig, at den ejendommelige skik med, at graven fyldes i følgets påsyn, er meget gammel og bruges, dels for at spare graverlønnen, og dels fordi enhver gerne vil være med til at kaste jord på for således at hædre den afdøde. Gravningen af graven derimod går på omgang og besørges skiftevis af tre mænd.

Senere på aftenen aflagde vi et besøg hos vor ven overklitfoged Bachmann og tilbragte et par hyggelige timer sammen med denne gemytlig mand. Han boer helt i udkanten af byen, og den røde postkasse ved siden af døren viser tydeligt, hvor øens eneste post kontor findes. Gennem et lavt, ikke videre propert butikslokale, hvor der herskede et halvmørke, og hvor allehånde varer og brugsartikler flød mellem hverandre, kom vi ind i et lidt lysere rum. Dette var forsynet med talrige hylder og skabe fulde af manufakturvarer og legetøj. Næsten alle skuffer og døre stod åbne og fremviste deres brogede, højst uensartede indhold for beskueren. Forbavset så jeg mig om og spurgte Ulrik, om også alle disse sager kunne sælges herovre.

»Åh jo, noget går der altid, men vor ven ligger jo ganske vist med et stort lager. Meget større end strengt nødvendig. De kan også nok se, at der findes overgemte ting, som ikke ville være en øre værd på fastlandet. Her tager man det imidlertid ikke så nøje med moden, skønt i det sidste par år er de såmænd også kommen godt med herovre. »Æ Tys«, vedblev han, »jeg kan høre Bachmann er på kontoret. Blot vi ikke forstyrer ham. Det er jo postdag«.

Forsigtigt nærmede han sig den lille dør i det ene hjørne af lokalet og bankede på.

»Kom ind«, vrissede en arrig stemme, og da Ulrik åbnede døren, så vi Bachmann sidde ved bordet i det lille kontor, hvor det flød i et syndigt kaos. Han gloede arrigt på os to fredsforstyrre, men da han så, hvem det var, rejste han sig dog og bød os goddag, medens han samtidig så på os, som ville han sige: »Hvad vil I to her?«

»Undskyld, vi forstyrer, Hr. overklitfoged«, begyndte Ulrik, »men vi troede, De var færdig med posten«.

»Næh, endnu ikke, som De ser«, svarede Bachmann og pegede på skrivebordet, hvor der lå to små bundter breve og en pakke, »men det skal ikke vare længe. - Når det er postdag, har jeg altid travlt«, føjede han til, »jeg er jo alene om at korrigere det hele. Gå nu ind til mutter, så

Sømmandshjemmet ved Anholt havn.
Populært kaldet »Hultenborg«.

kommer jeg straks. Ulrik kender jo vejen«.

Han skubbede os ud og lukkede døren, hvorpå vi gennem butik-
kens halvmørke fandt vej ind i dagligstuen. Fru Bachmann var imid-
lertid ikke hjemme, men det generede ikke Ulrik, der ofte kommer der
i huset, og han indbød mig uden videre til at tage plads i den brede
hestehårssofa.

»Vi kommer da vist nok til ulejlighed!« begyndte jeg, efter at vi var
kommen til sæde, »den gamle er jo galen«.

»Snik, snak«, svarede Ulrik og lo, »det betyder intet. Posten er så-
mænd ikke større, end at jeg kan bære den i min baglomme, men man-
den tager det hele, som om der var mange læs postsager og han er den
mest overbebyrdede postmester i hele kongeriget. Jeg har ofte drillet
ham med hans postdag, som han kalder den, men det nytter intet. Han
er ligeså god speget som rå, for at bruge et sandholmer udtryk«.

Vi lo begge ved tanken om hans ivrighed, men da han lidt efter kom
ind til os og meldte, at posten var klar, viste han sig så elskværdig og
var i så strålende et lune, at vi med lethed tilgav ham den den min-
dre blide modtagelse, han først havde givet os. Senere kom hans kone
hjem, en ældre, svær dame af udpræget sandholmertype, og over en
kop kaffe fik vi os så en lang passiar om politik og den russisk-japanske
krig. Bachmann holdt med russerne, og efter hans viden at dømme må
han studere bladene nøje. Mest morede han os, når han i samtalens
løb kaldte Wladiwostok for Wladistok og ellers blandede de russiske
og japanske generalers navne sammen i et syndigt virvar, tiltrods for
hvilket vi dog måtte indrømme, at han vidste god besked. Han blev
ivrig, når Ulrik vovede at holde med japanerne for at drille ham lidt,
og over et kort, som han halede frem fra bordskuffen, talte vi længe
frem og tilbage om denne store krig, indtil fru Bachmann ved sin gaben

mindede os om, at det var på tide at forsvinde.

I dag har vi været til valg, idet der skulle vælges et nyt sogneråds-medlem i stedet for en gårdmand, der døde i foråret. Hvorledes ø boerne stiller sig i politik, ved jeg ikke rigtigt, og det er de vist næppe selv helt klare over, men ved et valg som dette, hvor det gælder at holde en fremmed ude, da er de alle sandholmere og holder på deres egne. Det har et par gange tidligere været forsøgt at få en fremmed, blandt andet havnemesteren, ind i rådet, men hidtil er det ikke lykkedes. Dog ville de få fremmede og de enkelte fremskridtsmænd, der findes på øen, forsøge endnu en gang på at få mester ind, skønt den almindelige mening var, at de er for få til at sætte hans valg igennem.

Agitation drives der ikke meget af, i hvert fald mærkede vi ikke noget dertil. Jeg talte i dagens løb med flere af øboerne, men de var alle stokkonservative og aldeles sikre på at få deres egen kandidat ind.

»Vi vil ingen fremmede have i sognerådet«, sagde gamle Steffen, da jeg talte med ham, »for så kan vi ikke gøre som vi plejer, og det vil vi helst«.

Steffen er ikke fremskridtsmand, kan du nok forstå - Valget foregik, efter at have været bekendtgjort ved kirkestævne, i skolen, og da vi hen på eftermiddagen nærmede os stedet, var det ikke at se, at der var noget usædvanligt på færde. Der stod et par stykker uden for og talte sammen, men de lagde knapt mærke til at vi gik ind. Ulrik har jo stemmeret, så jeg fulgte dristigt i hans kølvand, skønt jeg egentligt ikke havde noget at bestille derinde. I skolestuen var hele sognerådet forsamlet med formanden, Ras Poulsen i spidsen. Det vise råd holdt til oppe ved kathedret, bag hvilket den lange, tynde og rødhårede formand tronede med to listeførere neden for sig, en for hver af kandidaterne. For øvrigt var der kun tre eller fire mennesker i stuen. De sad på skolebænkene, hvor vi

ligeledes tog plads for nærmere at afvente begivenhedernes gang.

Skolestuen var lys og rummelig, med hylder langs sidevæggene, på hvilket sognebiblioteket opbevarede. På endevæggen ved kathedret hang der en sort tavle, og i den modsatte ende af stuen nogle store landkort. Vinduerne ud til pladsen stod åbne i det smukke vejr og tillod os at holde øje med, hvem der gik forbi. De få mennesker, der var til stede, talte sagte sammen, og efter at Ulrik havde afgivet sin stemme, morede vi os med at læse i nogle stilebøger, der lå på bordene, indtil vor opmærksomhed vakte ved, at formanden slog til lyd fra sit høje ophøjede sæde.

»Klokken er snart fem«, sagde han i en snøvlende tone uden at rejse sig, »og det er på tide, at vi slutter. Hej der«, råbte han og trådte hen til vinduet, »vil I ind og stemme, så kom, for nu slutter vi«.

De få mennesker, der imidlertid havde samlet sig udenfor, kom nu ind og tog plads. Kun en enkelt afgav sin stemme.

»Hvormange har du på din liste, bitte Jens?« henvendte formanden sig til en rødskæget gårdmand med et bredt, grinende ansigt.

»Jeg har femten stemmer for havnemester Jørgensen«, svarede den tiltalte.

»Og hvormange har du Steffen?« spurgte han den anden listefører, en lille, sortsmudset, mager fyr, der trods varmen havde et mægtigt, rødt tørklæde om halsen.

»Jeg har elleve stemmer for Anders Kristian«, svarede den lille og viste en række sorte tandstumper frem.

»Ja så har mester jo fire stemmer flere end Anders Kristian, men nu skal vi til at stemme. Vi er seks mand, og du kan gerne skrive os alle sammen på et bræt, Steffen. Vi skal nok gøre udslaget til den rigtige

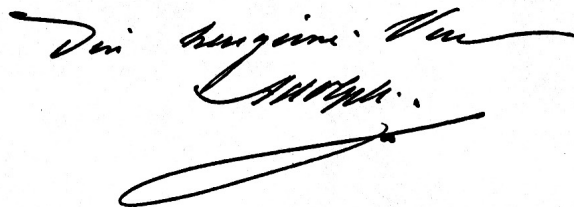
side. Så får du sytten stemmer på din liste, og så erklærer jeg hermed Anders Kristian for valgt«.

Desværre var der ingen af kandidaterne til stede, ellers havde der vel vanket en lille tale og måske et hurra. Som det var, skiltes forsamlingen ganske stille og gik hver til sit, uden nogen som helst demonstration. Vi morede os kostelig over den mærkelige slutning på valg-handlingen, og Ulrik kom med den meget rigtige bemærkning, at det snart var på tide at få hemmelig afstemning indført.

»På den måde, som valget foregik her«, sluttede han, »er det jo en ren farce. Mangler de Konservative nogle stemmer, behøver de blot at sende bud efter dem, de er altid sikre på at sejre, da de er mere end dobbelt så stærke som modpartiet«.

»Hvorledes går det til, når der er valg til rigsdagen«, spurgte jeg. »Tidligere drog de indfødte til valg i Købelev, men nu stemmes der her, og resultatet telegraferes til fastlandet. De fleste er vist venstre mænd, kun en enkelt, »Røde Søren«, hedder han, vovede sidste valg at stemme imod reformpartiets kandidat. Siden den tid kalder hans kammerater ham »Ministerstonneren«.

Nu får du ikke mere denne gang. Jeg mangler stof og må også se at blive færdig, da Thomas sejler i morgen, næste gang har jeg for håbentligt den omtalte tur til Købelev overstået, og du skal få en beretning om rejsen med hvad ellers jeg oplever af mærkværdigt. Lev vel, kære Otto, mange venlige hilsner fra

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Otto', with a long, sweeping horizontal stroke underneath.

»Hotel Klitbo«

Sandholm, 28/7 04

Kære Otto!

Så kom vi da atter hjem efter en rask lille tur med Thomas. Det var helt morsomt igen at komme lidt ud i verden efter i to måneder at have været så at sige fange på denne lille plet jord. Vi var næsten halvvilde, ligesom skolebørn, når de får ferie, da vi en tidlig morgenstund gik ombord i »Karen Margrethe« for at tiltræde farten til fastlandet. Vejret var smukt og varmt, vinden gunstig og søen rolig, så der var alle udsigter til en behagelig tur. Post Thomas var elskværdigheden selv, og så snart vi var vel ude af havnen indbød han os til at spise frokost med sig i sin private kahyt.

Jeg ville helst være bleven på dækket for rigtig at se Sandholm fra søsiden, men kunne jo ikke godt undslå mig, og frokosten trak da også så længe ud, at jeg helt gik glip af den fornøjelse.

»Pyt med Sandholm«, udbrød Thomas, da jeg nævnte det, »den kan De altid få at se. Kom nu med ned. Vi skal have stegt rødspætte«.

Ulrik var allerede forsvunden under dækket, så der var ikke tale om at slippe. Der var ikke megen plads i den lille kahyt, men vi gjorde det bedste af lejligheden, og rødspætteerne smagte ganske fortræffeligt. Vor vært viste sig i besiddelse af en glubende appetit, og vi gav ham da endelig heller ikke noget efter. Der vankede både Øl og snaps og til slut en god kop kaffe og en cognac, som Thomas halede frem af skabet i fodenden af køjen. Han talte og lo i et væk og opvarted med den ene historie efter den anden, kort sagt, han var en hel anden mand end sidst vi så ham i hans hjem.

»De bliver vel til en holden mand, Thomas?« spurgte Ulrik ham, da vi var nået til cigarerne og kaffen.

»Åh ja, det er ikke den dårligste forretning at sejle i denne fart«, svarede han, »nu har jeg sejlet i 20 år, og selv om udgifterne er større nu

end førhen, så tjenes der også noget mere. - Jeg har jo mange kommissioner hver gang, jeg er ovre«, fortsatte han grinende. »Købmændene i Købelev ligger på lur efter mig, når jeg går op ad gaden. De vil meget gerne have fat i mig, så jeg kan sagtens lave lidt her og der. Det er værre med mine landsmænd. Dem kniber det jo for med mønten, så nu giver jeg ikke mere kredit. Det har tidligere kun voldt mig tab. Hver gang jeg er på øen, går jeg rundt og præsenterer regningerne. Det gælder om at få dem betalt med det samme. Jeg ved, hvorledes de gode sandholmere skal behandles«.

Vi lo begge af ham, som han sad der i sofaen, bred og selvbevidst, medens et rigtigt rævegrin bredte sig over hans fyldige ansigt.

»Ja, ja, det er sådan, de skal have det«, vedblev han, »men velbekomme, mine herrer, gå nu op på dækket, så kommer jeg straks og giver dem en lille en på fiolen«.

Vi kravlede op ad den snævre trappe og tog plads på rorsbænken for at nyde det smukke vejr. »Karen Magrethe« havde gjort god fart, medens vi var nede, og Sandholm var så langt agterude, at den til syneladende var ved at skilles i flere småstykker, der, grundet på afstanden, antog de mest fantastiske former. Vinden var dog flovet en del af, og sejlene smeldede undertiden hårdt mod masterne, medens farten kendelig blev mindre og mindre. Da Thomas kom på dækket med violinen, så han sig lidt om og spyttede betænksom over siden.

»Nå så, flover hun, gør hun«, udbrød han, »ja, ja, nu får vi se, hvad det kan blive til«.

»Skal vi ikke have motoren i gang?« spurgte jeg troskyldigt.

»Nej, nej, petroleum er dyrt. Vi må vente lidt og se, hvorledes hun skaber sig. Vi har jo ingen hastværk, og dagen er lang«.

Han tog plads lige over for os på kanten af det lave ruf, og efter at

han havde fået instrumentet stemt, fik vi det ene stykke efter det andet. Jeg må sige, han forstod at behandle violinen med en vis færdighed, der forbavsede os så meget mere, som han jo ikke kendte en node, men spillede fuldstændig efter gehør. Vi applauderede på det kraftigste, og Thomas lod sig ikke nøde. Hans program syntes uudtømmeligt. I pauserne gik passieren lystigt og selv rorgængereren, den ellers så ordknappe Søren, blev helt livlig og gav sit besyv med i laget.

Tiden gled hurtigt for os, og inden vi vidste af det, dukkede landet frem forude, og sæloddens høje fyr kunne tydeligt skelnes da Thomas endelig lagde violinen og erklærede, at nu måtte vi have motoren i gang. Det kunne også nok gøres nødig, thi det var flovet helt af, og sejlene hang slappe ned fra masterne. Thomas tog roret, medens Søren forsvandt ned i maskinrummet, hvorfra lampernes hvæsen kort efter lød op til os. I løbet af ti minutter var motoren i gang, og vi skød atter en rask fart henover den blå flade, af hvis skød landet hævede sig mere og mere.

Trods den ubehagelige støj fra motoren vedblev Thomas at fortælle om farten mellem øen og fastlandet, og vi lyttede begærligt til.

»Forrige vinter«, sagde han blandt andet, »var vi netop her på dette sted lige ved at blive løbet ned af en tysk trawler. Mærkeligt, at det gik godt. Klokken var fem om morgenen, da vi pludselig ser ham komme nord fra lige ned på os. Vejret var mørkt, men sigtbart. Jeg formoder, de må have sovet ombord, thi trods alvor råben holdt han sin kurs lige imod os, der med den flove luft kun gjorde ringe fart. Søren der sprang forud og så til vore lanterner. De brændte klart, ikke sandt, Søren?«

»Jo, de var i god orden«, svarede Søren, der igen havde taget roret. »Trawleren kom nærmere og nærmere, og da jeg så, at et sammenstød var uundgåeligt, slap jeg roret og løb forud for at være af vejen, når han

ramte os. Men herved løb »Karen Magrethe« i vinden, og det reddede os, thi i samme sekund løb damperen lige agten om os, så nær, at han smækkede mesanbommen ud tværds og bougvandet vaskede os over hækken«.

»Det må have været, hvad engelskmanden kalder »a narrow escape«, udbrød Ulrik.

»Ja, vist så«, svarede Thomas, »jeg troede, vi var færdige, og ventede

Forrest siddende: Christian Hjorth.
Bagerst: Hans Jørgen Haar Hjorth.
I midten: Ingeborg Hjorth, Elise Hjorth og
Marie Hjorth.
Bagerst t. v. kan være Agnes Hjorth.

aldrig at se Sandholm mere«.

»Åh jo da«, lo Søren og blinkede til os med det ene øje. »Fanden høster vel ikke sit korn grønt«.

»Nå, nå, din rad«, brummede Thomas, »tag vare på din mund. Du ved da selv, at det så galt ud«.

»Det gør jeg, men det gik dog alligevel«, svarede Søren og drejede på rorpinden, »gid pokker ha' alle de tyske trawlere. De ligger her og sejler vandet tyndt, som om de ejede det hele. Vi er ikke længere herre i vor egne farvande. - Det tyvepak«, føjede han foragtligt til, og spyttede over rælingen, »stjæler fra vore egne fiskere«.

»Du har ret, bitte Søren, men få nu de andre op, så kan i begynde at bjærge sejlene«.

Thomas tog roret, og kort efter bjergede folkene sejlene et efter et. For motoren alene stod vi nu langs med landet, hvis forskellige punkter Thomas nævnede, efterhånden som vi kunne skelne dem. Vi passede Sæloddens fyr, satte flaget, og hen ved totiden løb vi med et flot sving ind i Købelevs havn og lagde til ved bolværket, hvor en talrig skare nysgerrige tog imod os. Det var hel morsomt igen at se nye ansigter og færdes i rigtig, brolagte gader med butikker og alt andet tilbehør, men da Thomas skulle returnere samme aften, havde vi ikke lang tid til vor rådighed.

Medens Ulrik besørgede sine forretninger, vandrede jeg lidt om på egen hånd og studerede folkelivet i denne lille ravnekrog. Klokken otte mødtes vi i en restaurant ved havnen for at spise til aften sammen med Thomas, hvem vi havde inviteret til gengæld for frokosten om formiddagen. Vi tilbragte et par behagelige timer i det lille hyggelige gæstgiveri og nød det fortræffelige måltid under latter og spøg. Ved titiden gik vi atter om bord i »Karen Margrethe«, og en time senere var

vi igen ude på voverne med kurs mod Sandholm. Først sludrede vi lidt sammen nede i Thomas's kahyt, men her var den i forvejen knappe plads næsten helt optaget af en mængde æsker og pakker, lutter kommissioner, som han havde fået besørget under vort korte ophold i Købelev, hvorfor vi overlod pladsen til Thomas og gik på dækket for at nyde det smukke vejr. Ulrik blev imidlertid søvnig og gik til køjs kort efter, hvorimod jeg tog plads henne agter og gav mig i snak med rorsmanden, en lille, fast jyde ved navn Marinus, der ganske alene dirigerede det hele, i hvert fald var der ikke flere at se på dækket.

Foran Johansens Restauration
ved Havneplads i Grenaa.

Skiltene lyder:

»Gjæstgiveri. Telefon Talestation« og

»Bade-Billet-Udsalg«.

Johansens havde badeanstalter
for både damer og herrer.

Motoren var forlængst stoppet, og for en let brise af syd-ost gled vi i den lyse nat støttig gennem vandet, hvis brusen for bougen i forbindelse med blokkens knagen i rejsningen var de eneste lyde, der afbrød stilheden. Forude var der mørkt, formodentlig sov besætningen allerede, men fra Thomas' kahyt skinnede der endnu lys gennem skylightet.

»Hvad bestiller han så sent?« spurgte jeg, »han burde jo gå til køjs og sove«.

»Han skriver regninger og ordner sine kommissioner«, svarede Marinus i en dæmpet tone, »det gør han altid, når vi løber over. På Sandholm har han ikke tid dertil«.

Vi passiarede længe sammen om alt muligt, men tilsidst blev det mig dog for køligt, og jeg bestemte mig for at følge Ulriks eksempel og tørne ind. Netop som jeg rejste mig for at sige godnat, hørte vi en støj fra kahytten neden under.

»Hold roret«, hviskede Marinus.

Jeg adlød, og forsigtigt lagde han sig udstrakt på ruffet og kiggede ned gennem skylightet. Lidt efter rejste han sig og indtog atter sin plads ved roret.

»Ha ha«, lo han, »tænkte jeg det ikke nok. Han pakkede rhabarber«. »Hvad gør han?« spurgte jeg nysgerrigt.

Marinus grinede. »Han pakker rhabarber. Det vil sige; at han pakker bundterne med rhabarberstilke lidt om. Ser De, et bundt køber han på fastlandet for, lad os sige 30 øre. Nu pakker han hvert bundt om til tre mindre bundter, men disse små bundter tager han alligevel 30 øre for på Sandholm. Ganske fiffigt, ikke sandt?«

»Jo det kan man da kalde forretning«, svarede jeg og lo, »han lader til at være om sig, den gode Thomas«.

»Der går intet fra ham. Han forstår at benytte lejligheden, når den

gives. Alt bliver til penge mellem hænderne på ham«.

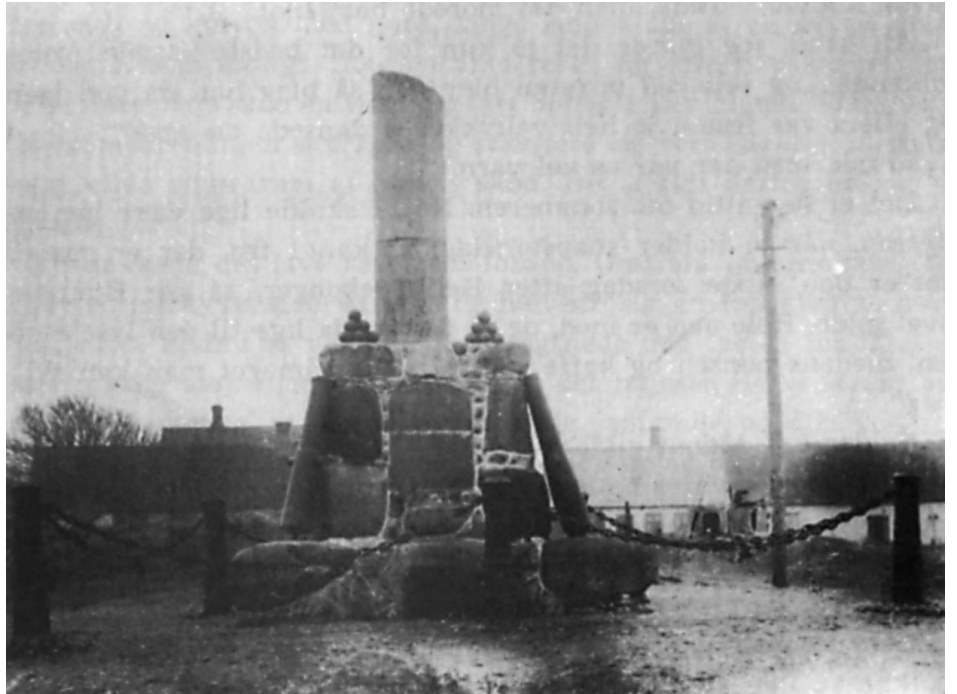
Marinus fortalte mig endnu flere træk om Thomas og hans finans operationer, men omsider rev jeg mig løs og gik ned for at sove. Jeg vågnede først, da vi gik i havn, og kom i en fart i klæderne. Ulrik var allerede på dækket, og så snart »Karen Margrethe« var fortøjet, steg vi i land og gik til byen i den smukke morgenstund. Alt i alt havde denne lille sviptur været begunstiget af det skønneste vejr og en behagelig afveksling for os begge. Jeg havde fået min beholdning af kravetøj kompletteret, ikke fordi vi bruger så meget her, men nærmest fordi de gode damer på Sandholm ikke rigtig forstår at stryge. Jeg er i hvert fald ikke tilfreds med deres præstationer i den retning. Ulrik havde fået sit uhr efterset, thi, som han siger; bliver alle uhre forheksede, når de bringes herover, noget, jeg må give ham ret i, thi også mit uhr var der noget i vejen med den første måneds jeg var her, hvad grunden er dertil, ved jeg ikke, det vil jeg overlade til videnskabsmændenes nærmere undersøgelse.

Efter at være kommen lidt til ro ovenpå vor lille udflugt til fast landet, begyndte vi igen på vore sædvanlige ture, og i tirsdags besøgte vi atter vor ven Anton, købmanden, du ved nok. Vi traf ham netop i et af hans store øjeblikke, lige som han gjorde sig rede til at slagte et får. Denne begivenhed foregik bag ved huset på en lille indhegnet plads, og Anton, assisteret af sin håbefulde søn, var travlt beskæftiget med forberedelserne.

Han var i skjorteærmer, opsmøjede til albuerne, og på hovedet bar han en mægtig stråhat, medens den uundgåelige pibe dinglede i venstre mundvig. Da han så os komme, gik han os i møde og hilste lidt støjende på os, medens han med en vigtig mine forklarede os, hvad der skul-

le ske, og hvor vanskeligt et stykke arbejde, det var. Hans blussende ansigt røbede kun alt for tydeligt, at begivenheden var bleven indledet med en mængde drammer.

Sønnen tumlede imidlertid med fåret, og så snart det var bunden og de mange tilskuere trængt lidt tilbage, løftede fader og søn dyret op på en omvendt ballie. Med kæmpehånd holdt Anton dyret nede, medens han med tordenstemme råbte:

Monumentet for de der den 23. marts 1811 på Anholt faldne danske krigere. Rejst d. 12. august 1905.

»Stræb nu, Ras, og kom med kniven, for nu ligger hun stille«.

Vild jubel fra tilskuerne hilste dette udbrud, men Anton lod sig ikke forstyrre, og et øjeblik efter måtte fåret lade sit liv, hvorpå Anton med en stolt mine tørrede kniven af i dyrets uld og dernæst nok så flot inviterede os på en dram. Vi fulgte med ham ind i butikken, hvor der som sædvanligt herskede et gyseligt roeri, så at vi kun med besvær fik os selv anbragt ved disken. Her ryddede Anton i hast en lille plads, idet han med en rask vending fejede en bunke indpakningspapir på gulvet. Da dette var besørget, råbte han til sønnen om glas, medens han selv med et kyndigt feltherreblik mønstrede de forskellige flasker på hylderne.

»Vi skal ha' en ekstra fin dram«, udbrød han omsider, »hvad mener i om fuldkommen kærlighed?«

»Hvad er det for noget?« spurgte Ulrik smilende, »det navn har jeg aldrig hørt før«.

»Det er en meget fin likør. Jeg får den fra et firma i Aarhus«.

»Den må vist være god, siden den har så fint et navn«, indskød jeg, »hvorledes smager den?«

»Nå da«, lo Anton, »den smager rent fortræffeligt«. »Forfærdeligt«, udbrød jeg, »nej tak, så skal jeg ikke have noget«. »Jo, jo, den er udmærket«, ivrede Anton, »prøv en gang«.

»Han mener, den er god«, faldt Ulrik nu ind, »rent forfærdeligt betyder på øens sprog så meget som, at den er ypperlig«.

»Ja, ja, det er rigtigt. Smag nu«.

Anton skænkede i glassene, og vi smagte forsigtig på den mørke røde, lidt fedtede drik. Den viste sig at være en slags jordbærlikør og smagte i grunden ganske godt, om end den var lidt for sød. Anton smilede fornøjet, da han så, at vi kunne lide den, og trods vor protest måtte vi tømme nok et glas med ham. For at få ende på flasken kaldte

han både sønnen og konen til hjælp. De to måtte vi da også klynke med, og det lykkedes omsider at få bugt med den »Fuldkomne kærlighed«.

Anton lod til helt at have glemt slagtingen. Han placerede sig selv på disken med piben i munden, medens vi fik en cigar hver, og nu sludrede vi lystigt løs. Blandt andet faldt talen på afsløringsfesten, som Anton lod til at være stærkt interesseret i. Ulrik var så fri at komme med en hentydning til saluten, som Anton den dag havde afgivet i utide, men det morede ham blot.

»Åh hvad, jeg gjorde det jo kun for det bedste«, sagde Antoni smilende, »og selv om præsten blev gal, så blev han da god igen. Og ellers var festen jo helt vellykket. I dansede da også?«

»Jo tak, men der var os vel varmt«.

»Det er der altid om sommeren. Nej, I skulle lige være her om vintren, når vi holder snapstorsdag, så kan I tro, der er spænd. Det er den første torsdag efter Helligtrekonger, så gør Bjærgerlavet gilde. Hele øen er med, og vi danser da lige til den lyse morgen, medens punsch og kaffe er gratis, ligeså meget man kan tulle i sig«.

»Holder I et sådant gilde hvert år?«

»Ja, ja, det er vores nationalfest. Snapstorsdag må alle med. Selv sognefogden, den hellige rad, som ellers ser skævt til alle forlystelser, bliver inviteret og giver møde. Han skal jo skaffe os tilladelse fra Herredskontort til bal og udskænkning hele natten. Må ungdommen danse?« plejer han at spørge pr. telegraf«.

»Ikke så ilde en form for et telegram«, udbrød jeg, »det er da kort og godt, men nu skal I have tak, Anton. Vi skal videre, og I skal vel også til slagtingen igen?«

Vi tog afsked med manden og jeg kan da betro dig, at næste dag vandrede det halve af fåret i fru Jensens saltkar. Noget skal der jo til i

løbet af vintren på dette sted, hvor en slagtning ikke hører til hverdagsbegivenhederne.

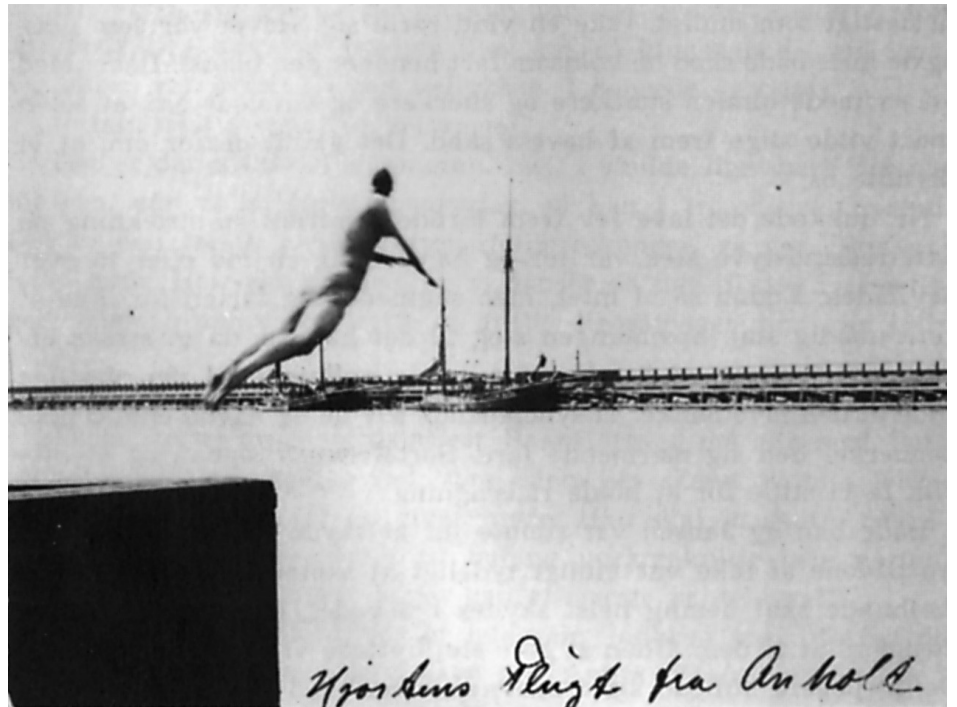
I går kom vi endelig afsted på sælhundejagt. Aftenen i forvejen, medens vi var på Solbjerg for at se solen gå ned, kom der bud fra havnen om at give møde tidligt, da der nu, efter længere tids forløb, var set sælhunde på revet. Vi blev overordentlig glade ved udsigten til lidt jagt, og næste morgen drog vi afsted klokken tre, efter i hast at have nydt en kop kaffe, som den smukke, men i dette øjeblik søvnige Edith måtte ud af fjerene for at tilberede. Solen var endnu ikke oppe, men vejret var strålende smukt. Duggen skinnede på hvert et græsstrå, og foden af de høje bakker lå svøbt i en fin hvid tåge, der let og svævende på solens stråler for at forsvinde.

Vi skred hastig fremad, og efter en skarp marsch nåede vi havnen, hvor Jansen og Sortefod ventede på os, hver med sin båd. I begge bådene fandtes de nødvendige våben, både jagtgeværer og rifler. Navnlig Sortefods båd lignede et hel lille arsenal. Efter en kort rådslagning gik jeg om bord til Sortefod, medens Ulrik steg i Jansens båd, og raske åretag bragte os snart uden for havnen. Her satte vi kursen mod nord, langs landet, for at nå ud til revet så hastigt som muligt. Ikke en vind rørte sig. Havet var som glas, og de lette både skød en voldsom fart henover den blanke flade. Mod øst rødmede himlen stærkere og stærkere og varslede om, at solen snart ville stige frem af havets skød. Det gjaldt derfor om, at vi skyndte os.

Nu dukkede det lave rev frem forude. Omtrent en strækning på halvtredsindsyve alen var tør og hævede sig en fod eller to over havfladen. Endnu så vi intet, men sagtnede dog farten for ikke at gøre unødigt støj. Spændingen steg til det højeste, da vi straks efter kunne skimte, at der lå tre sovende sælhunde på den vestlige ende af den lave banke. Tilsyne-

ladende sov de og havde endnu ikke bemærket den sig nærmende fare. Sortefod gav signal, og et øjeblik lå vi stille for at holde rådslagning.

Både han og Jansen var stemte for at skyde fra revet, idet det fra bådene af ikke var muligt tydeligt at skelne hovedet på dem. Sælhunde skal nemlig helst skydes i hovedet, ellers er der ringe udsigt til at få dem. Uden at gøre støj byttede vi nu plads i bådene. De to jægere stillede sig i stævnen, hver med sin riffel, medens Ulrik og jeg løste dem

Hjortens flugt fra Anholt.

ved årerne. Ganske sagte roede vi fremad, nærmere og nærmere, men sælhundene lod sig ikke overliste. Da vi endnu var ca. tredive alen fra revet, løftede en af dem hovedet og fik øje på os. Øjeblikkelig slog den alarm, og medens vi roede fremad af alle kræfter, væltede alle tre dyr sig af den smalle banke og forsvandt i søen på den modsatte side.

»Ro til«, brølede Sortefod, »at vi kan komme i land og være klar til skud, når de dukker op igen«.

Vi trak på årerne af alle kræfter. Bådene løb med et sæt langt op på sandet, og i en håndevending var begge jægere i land, klar til skud. Ulrik og jeg fulgte deres eksempel efter først at have sikret bådene, og kom lige tidsnok til at se et sort hoved dukke op omtrent hundrede alen ude. Det skarpe knald fra begge rifler lød næsten samtidigt, og medens kuglerne slog ned i vandet lige ved sælen, der hurtigt dukkede sig, rullede ekkoet af skuddene mange fold tilbage fra Dronbjergs høje skrænter.

»Forbi«, råbte Jansen og ladede hurtigt, »pas på, der er den anden, der lidt til venstre«.

Vi fulgte retningen og så en anden sæl dukke op, omtrent tredive alen fra den forrige. Atter faldt skuddene, men tilsyneladende uden held. Sælen forsvandt igen, medens Sortefod som rasende sprang omkring og svingede sin riffel over hovedet.

»Forbi på den afstand«, råbte han, »det er dog for galt. Det kan vi ikke være bekendt«.

»Støttig nu«, svarede Jansen roligt, »de er nysgerrige og kommer straks op igen«.

Han havde næppe talt, før der påny viste sig et par hoveder, den ne gang dobbelt så langt ude som før. Med spænding så vi dem begge hæve riflerne og tage omhyggeligt sigte, men heller ikke denne gang

lykkedes det at ramme. Det var forresten ikke så mærkeligt, thi der hørte i sandhed en dygtig skytte til at ramme den smule hoved på slig en afstand.

»Never mind«, råbte Jansen, »vi har et skud endnu. Gør nu klar, lille smed. Denne gang gælder det«.

De ladede begge påny, Jansen - tilsyneladende rolig og behersket, Sortefod ivrig og fabriksk.

»Så, nu er de der igen«, råbte Ulrik.

»Ja, jeg ser dem«, svarede Jansen, »men de er pokkers langt ude. De dumme dyr er nysgerrige. Se blot, hvor de kigger«.

Sælerne rejste sig virkeligt helt ude af vandet for bedre at se os, og dette blev den enes bane.

»Den til venstre, Smed«, råbte Jansen, og næsten samtidig med skudene så vi dyret forsvinde, medens en stor, rød og fedtet plet udbredte sig på havets overflade.

»Hurra, den er ramt«, skreg Sortefod, »i båden, i båden«.

Han smed riflen og sprang om bord i sin båd som en kat. Jeg fulgte ham, og medens Ulrik blev tilbage, roede vi af alle kræfter rundt revet for at komme hen til dyret. Den store, fedtede plet på vandet viste os tydeligt nok stedet, men dyret selv kunne vi, trods al vor søgen, ikke finde. De synker jo næsten straks, og da der var mere end ti fod vand, måtte vi omsider opgive det og ro til bage til revet.

»Det var en skam«, brummede Sortefod på tilbagevejen, »vi burde have haft den hund, thi den var godt ramt. Nå, måske driver den i land senere, så kan vi da altid få fat i halen. Den er jo tre kroner værd. Blot ikke sandholmerne finder den før os. De går jo altid og snager på stranden«.

Vi nåede atter revet, hvor Ulrik og Jansen ventede os. De så også lidt

misfornøjede ud, da vi meddelte dem resultatet af vor søgen, men der var nu en gang ikke noget at gøre derved. Slige skuffelser hører med til sælhundejagten.

Båden blev påny trukken op, og vi morede os en halv timestid med at skyde til skive. Det var ganske interessant, liggende på maven at skyde efter et stykke træ, som vi fandt og rejste på enden af revet, og på hvilket Sortefod omhyggelig afmærkede alle træfferne med et stykke kridt, som han tilfældig havde i lommen. Dog, vi blev kede af denne sport, og da der ikke fandtes noget levende, på hvilket vi kunne vise vor færdighed, gik vi i bådene og roede tilbage til havnen, velfornøjede med morgens præstationer.

Klokken var langt over seks, da vi igen landede, hvorfor vi med glæde tog imod Jansens tilbud om lidt frokost. Den skarpe morgen luft havde givet os appetit, og det tarvelige måltid smagte os ganske fortræffeligt. Jansen viste sig som en opmærksom vært, og senere, da vi gik, fulgte han os et stykke på vej. Henne i et hjørne af havnepladsen viste han os en hel del gamle kanoner, opfiskede fra et af de mange vrag, hvoraf farvandet rundt om øen er opfyldt.

Sligt vragfiskeri betaler sig under tiden ganske godt, og ikke så sjældent findes der værdifulde ting, særlig nu, da man ved hjælp af kraftige motorer er i stand til at pumpe sandet bort fra vragene, der ofte er sunket mange fod dybt i de aflejringer af sand, som efterhånden har tildækket dem. Kanonerne, vi så, var opfiskede for et årstid siden fra et skib, en Bengalfarer, der for mere end hundrede år siden strandede ved øen på rejse fra København til Tranquebar. Jansen meddelte os, at man blandt mange andre ting også havde opfisket flere hundrede flasker vin, der i alle de mange år havde ligget på bunden, dækket af et lag sand på fjorten fods tykkelse. Desværre var vinen ubrugelig, da

propperne ikke helt havde kunnet modstå saltvandets indvirkning.

Naturligvis fordrer sligt fiskeri et særligt gunstigt vejr. Ofte driver stormen de ihærdige vragfiskere bort fra stedet og fylder påny vraget med sand, så at de pænt må begynde forfra igen. »Søblomsten« fra Helsingør, der havde fisket ved øen året i forvejen, havde dog tilsidst fået sin belønning i form af to meget smukke velbevarede malmkanoner, der efter Jansens udsagn var bleven solgt for flere tusinde kroner stykket.

Efter disse interessante oplysninger vandrede vi hjemad og blev i døren modtaget af vor vært, der med spænding havde ventet på vor tilbagekomst for at få en beretning om morgenens begivenheder, da han hørte, at vi ikke havde fået sælhunden, gled der, syntes jeg, ligesom et tilfreds smil over hans ansigt. Han, såvel som alle øboerne, tror jeg, holder ikke af, at vi fremmede strejfer ind på et gebet, som de mener tilhører dem, og han havde da også dagen i forvejen søgt at råde os fra turen. Sælhundene vil de gode sandholmere helst have for dem selv. Forøvrigt var vor ekspedition forlængst rygtedes over hele byen, og mere end en sandholmer patruillerer nu stranden for om muligt at finde sælhunden, så snart den driver i land. Dog er den, da jeg slutter dette brev, endnu ikke funden, men den kommer vel nok for dagens lys.

Lev vel, Kære Otto, ikke mere denne gang, kun til slut en venlig hilsen fra

*Der kære Otto. Ven
A. H. H. H.*

Maskinmester Jensen,
løjtnant Kjærsgaard og Hjorth

»Hotel Klitbo«

Sandholm, 6/8 04

Kære Ven.

Nu lakker det snart mod enden med mit ophold herovre. De fjorten dage, der mangler, kan jo snart gå, og så har du mig atter tilbage i hovedstaden, sund og frisk. Ja, heldigvis, jeg har haft uhyre godt af min ferie herovre og er nu fuldkommen restitueret. Det har i grunden været en dejlig tid, kun er den gledet alt for hurtigt, og jeg ved ikke bedre råd end igen at holde ferie her til næste år, om ellers forholdene tillader det. Man kommer uvilkårligt til at elske dette sted, hvor man, fjernt fra verdens larm og støj, kan nyde den frihed og den ro, som i så høj grad udmærker denne lille plet fremfor alle andre steder, jeg hidtil har besøgt.

Dog er her nu i de sidste dage bleven lidt mere liv end ellers, thi den af befolkningen med så stor længsel imødesete sildetid er begyndt, og det drejer sig nu om sild og atter sild. Sandholmerne har fået alle deres både klargjorte og sætter garn hver nat, dog hidtil uden resultat. De går jo ikke ud på dybet, men »bundsætter« garnene, som det hedder, nær land, hvor silden endnu ikke har behaget at indfinde sig. Høsten står ellers for døren herovre, men den må alle de gamle og kvinderne tage sig af, nu gælder det en rigere høst, om ellers heldet slår til. Havnen er fuld af fremmede både, både svenske og danske, og alle har sild på hjernen, som Ulrik siger. Ser man folk tale sammen, kan man være sikker på, at samtalen drejer sig om sild, og rygter om fangster af betydelig størrelse svirrer en om ørene, men hvor vidt de fortæller sandt, ved jeg ikke.

Nogle sild fanges der i hver fald, thi vi har allerede et par gange fået dem serveret her på hotellet. Dog er det, efter kyndige folks udsagn, vel tidligt at vente silden. Vejret er for varmt endnu. Ved havnen hersker der dog dagligt et voldsomt røre, og med det aller første skal vi en tur derned og se, når bådene kommer ind med nattens fangst. Vor

ven Jansen har travlt nu, men han har dog lovet at sætte mig lidt ind i forholdene, når vi blot vil ulejlige os derned. Af sommergæster er her nu i alt seks, fire herrer og to damer, foruden Ulrik og jeg, der regner os selv til den faste stok. Vi to strejfer som sædvanlig om alene og ser kun de andre ved måltiderne. Det passer os bedst, som du jo ved. Søndag aften var de øvrige en tur på Solbjerg for at nyde udsigten, men en voldsom tordenbyge trak op, medens de var undervejs, og de kom så tilbage som våde druknede mus.

I mandags blæste det en meget stærk storm af syd-ost, og jeg opnåede da endelig at få mit højeste ønske opfyldt, at overvære en virkelig stranding, hvor alt gik aldeles som man læser i romanerne. Da vi vågnede den morgen, var det et afskyeligt vejr. Regnen trommede på ruderne, og stormen farer hylende om huset og ruskede i vinduer og døre, medens træerne i haven nejede deres kroner og svajede hid og did under vindens tryk. Vi belavede os på at tilbringe dagen indendørs, men ved nitiden klarede det op i vejret, og vi bestemte os, trods stormen, til en spadseretur.

Netop som vi stod i begreb med at forlade hotellet, kom værten farende henne i gaden med alle tegn på største ophidselse.

»En stranding, en stranding«, råbte han allerede på afstand, »der står en bark på Sydvesthagen, melder de fra havnen«.

Uden at give sig tid til nærmere forklaring styrtede han afsted påny, for at bringe den vigtige nyhed videre. Sydvesthagen er et farligt rev, beliggende på sydsiden af øen, omtrent ud for Solbjerg, og efter en kort rådslagning besluttede vi at gå derop, for derfra at betragte det strandede skib. Vi forsynede os for tilfældets skyld med regnfrakker, tog vor frokost med os og begav os på vejen. Stormen rasede med en kraft,

som jeg aldrig før havde set mage til, og kun med besvær kæmpede vi os frem mod den. Vinden trak sig imidlertid mere og mere syd-vest, og under bakkerne kom vi så meget i læ, at vi med forholdsvis lethed kunne bestige Solbjerg. Heroppe rasede stormen i al sin væld, og kun med besvær stod vi fast og måtte råbe til hinanden for at blive hørt. Men vi fik rigelig belønning for vor umage. Dybt under os skummede det frådende hav, og i vild rækkefølge styrtede de grå grønne søer brølende mod den flade strand, medens skummet og sprøjtet føg langt ind over landet. Vilde, sønderrevne skyer jagede henover himlen, medens solen af og til brød frem imellem dem og kastede sit skarpe lys henover den oprørte havflade, hvor mågerne, trods stormen, drev deres rastløse jagt og på lette vinger spottede elementernes rasen.

Langt ude, omtrent en kvart mil fra land, øjnede vi det strandede skib, og det stod os hurtigt klart, at det var redningsløst fortabt. Det lå kæntret med bagbords ræling i vandet, og når søen med rasende kraft brød over skroget, var det næsten helt skjult for os. Fortoppen var gået over bord og havde i faldet taget store bramstang med sig. Sejlene hang i laser fra ræerne, og agter under gaffelen var der som nødsignal hejst et flag i sjov, d.v.s. knyttet i en knude på midten.

Liggende på maven kunne vi, gennem Ulriks fortræffelige kikkert, se besætningen samlet henne agter ved mesanvantet, og med spænding fulgte vi de ulykkeliges bevægelser.

»Blot den kan hænge sammen, til det flover lidt, og redningsbåden kan gå ud«, råbte Ulrik mig i øret, »så er der håb om, at de kan reddes, men som det er nu, kan ingen båd gå ud. Det skulle da være fra havnen, men derfra er både vind og strøm imod, så foreløbig kan der ikke gøres noget«.

Han satte atter kikkerten for øjet og betragtede skibet nøje. »Jeg tror,

Anholt Nordstrand.
»Flakket«.

ved gud, de forsøger at sætte en båd ud - se en gang!«

Jeg tog kikkerten og så tydeligt, hvorledes søfolkene arbejdede med at få en lille pram i vandet på læsiden af skibet.

»De er jo gale«, råbte Ulrik, da jeg meddelte ham det, »det går aldrig godt. Så snart de kommer klar af vraget med den, vil den kæntre og synke. Den kan ikke klare sig i den sø, der er nu«.

Han havde næppe endt, før jeg gennem kikkerten så båden flyde på vandet, og et øjeblik efter sprang fire mænd ned i den og stødte fra. Jeg gav uvilkårlig et skrig fra mig, thi båden var næppe kommen sin egen længde fra skibet, før den løftedes i vejret af en mægtig brådsø, for derpå at forsvinde og atter komme til syne med bunden i vejret.

»Ak, de arme mennesker«, råbte jeg og lod kikkerten falde, »nu drukner de alle fire«.

»Nej, nej«, råbte Ulrik, der havde grebet kikkerten påny, »nu kaster de ender til dem. Jeg kan se tre mænd i vandet. - Nu haler de dem op. - De er om bord igen«.

»Hvormange?« råbte jeg ivrigt. »Tre, såvidt jeg kan se«.

»Der var fire i båden«.

»Ja, så er den ene bleven der. Det var også dumdristigt af dem at gå fra borde i den sø. Hellere blive ved skibet, så længe det kan hænge sammen«.

Vi betragtede endnu en tid vraget og så gennem kikkerten, at folkene atter samlede sig agter i læ af hytten, hvorfra de spændt stirrede ind mod det nære og dog fjerne land, hvorfra frelsen ene kunne komme. Endelig sprang Ulrik op og rettede kikkerten mod havnen, hvis moler, sete fra vort standpunkt, var som en hvid, frådende masse, idet søen med rasende kraft løb storm mod de svære stenmasser, bag hvilke de talrige master dog viste, at her lå fiskerflåden trygt i læ trods stormen udenfor.

»Kom«, udbrød han, »vi må af sted til havnen, hvis vi skal se redningsbåden gå ud, det er det eneste sted, hvorfra et forsøg på at bjærge de skibsbrudne kan gøres under disse forhold«.

Vi kravlede med besvær ned ad de stejle skrænter og begav os vest på langs stranden for at nå havnen. Der var ikke megen plads til at gå på stranden, og på nogle steder rullede søen helt op til foden af klitterne og bortskyllede store masser af sand. Så måtte vi op i klitterne, hvor marehalmen nejede og dukkede under stormens tag, og hvor sandet fæg os om ørerne, som om vi var midt i en snestorm. Men intet standsede os, og i løbet af en snes minutter nåede vi havnen og klatrede, halvt blindede og dygtig våde, over bølgeskærmen for at komme ind på havnepladsen.

Hele havnen var fuld af fartøjer, lutter sildebåde, der i nattens løb var kommen ind for at søge ly mod stormen. Der havde til syneladende været rig fangst om natten, thi da vi gik langs med bolværket, hvor bådene lå i flere rækker udenpå hinanden, så vi masser af sild i garnene, og ved hovedkajen lå en damper og lastede silden så hurtigt, som fiskerne kunne bringe kasserne. Der var mange mennesker overalt, men

de fleste lod i øjeblikket til at lade sild være sild. Trods sprøjtet fra søen, der idelig røg over molerne og undertiden nåede helt op over toppen af det lille havnefy, forsamlede de sig dog derude for at betragte det strandede skib, som herfra ikke var over to tusinde alen borte.

Vi traf omsider Jansen, der var fuldt optaget af nattens fangst, men dog havde tid nok til at hilse på os og fortælle, at redningsbåden kom straks, og at der skulle gøres et forsøg herfra. Glade over at være kommen tids nok til at overvære forsøget, tyede vi ind i Jansens kontor for i hast at spise vor frokost. Det gjorde hel godt at komme lidt i læ for den skarpe vind og få en bid brød ovenpå vor anstrengende tur.

Næppe var vi færdige, førend høje råb forkyndte bådens ankomst, og vi skyndte os ud for at se optoget. Fra alle sider strømmede fiskerne sammen. Der var flere hundrede af dem, langt de fleste mennesker, jeg endnu har set på en gang under mit ophold herovre. Alle øens heste, seksten i tallet, trak, under høje tilråb fra kuskene, den tunge vogn med den store, rødmaledede båd, medens det til båden hørende mandskab, iført olietøj og søstøvler, marscherede på begge sider af vognen. Lige udenfor Jansens hus gjordes der holdt, og under havnemester Jørgensens kommando begyndte aflæsningen, såsnart hestene var fraspændte og de talrige tilskuere trængt lidt tilbage.

Dette arbejde, der stadig indøves ved de årlige manøvrer, gik let fra hånden, og medens nogle af folkene, under lystig opsang, satte skulderne under båden og løftede den, skilte andre vognen ad og trak først for- og senere bagparten bort, så at båden kom til at stå på jorden. Stævnen vendtes mod vandet, og i en håndevending gled den svære båd ned ad slæbestedets skråplan og ud i havnen, under tilskuernes jubelråb. Besætningen, hvoriblandt vor fælles ven Anton, gjorde nu alt rede og indtog deres respektive pladser i fartøjet.

Rorsmanden, Steffen Sørensen, var den, der mest tildrog sig vor opmærksomhed. Han var en høj, firskåren kæmpeskikkelse med et mægtigt sort skæg, der hang langt ned på brystet, og med sit rolige blik og alvorsfulde ansigt indgød han uvilkårlig respekt. Hans mægtige skikkelse mindede om en af de gamle vikinger, og den hurtighed, hvormed de øvrige lystrede hans mindste vink, vidnede om, at de havde tillid til ham, som den rette mand til at styre båden frelst gennem alle farer og besværligheder. De fleste af folkene, syntes jeg dog havde vel meget tøj på til rigtig at kunne bruge de svære årer. Anton havde, foruden olietøj, et stort halstørklæde viklet flere gange om halsen, og de øvrige var ligeledes i den grad indpakket, at det ikke er for meget sagt, at de, i forbindelse med det besværlige redningsbælte, som de alle i følge reglementet var iført, var så overbebyrdet med tøj, at hvis man havde lagt en af dem på ryggen, ville han ikke have været i stand til at rejse sig igen uden hjælp. Båden selv var af den almindelige type, således som den bygges på orlogsværftet i København, forsynet med luftkasser og selvlænsende og så nok ud til at kunne tage en alvorlig tørn med de vrede elementer. Stormen syntes imidlertid at være lidt i aftagende, og vinden trak sig stadig vestligere, medens luften blev helt klar, et godt tegn på, at det værste allerede var overstået. Men endnu gik båden ikke ud. Den blev rolig ved bolværket med folkene om bord, uden at vi rigtig kunne forstå grunden. Vi troede en tid, at vejret endnu var for hårdt til at vove forsøget, men ved at spørge Jansen fik vi at vide, at så snart damperen havde sin last inde, skulle den gå til søs og samtidig slæbe redningsbåden så langt ud, at den kunne lad sig drive ned til vraget.

Planen syntes god, og medens vi tålmodigt ventede, fordrev vi tiden med, gennem kikkerten, at spejde efter de stakkels mennesker derude,

som sikkert med angst og spænding ventede på hjælpen. Endelig ved middagstid var damperen færdig, og efter en del langvarige forberedelser stod den ud gennem yderhavnen med redningsbåden på slæb. Jeg skal love for, at det blev en lystig dans såvel for damperen som for båden. Snart var de oppe på toppen af de hvide, frådende søer, snart forsvandt de i dybet, så kun damperens master og skorsten var synlige. Men alt gik heldigt, og sikkert og støt arbejdede damperen sig vest over, medens de mange hundrede tilskuere med spændt forventning fulgte dens fremgang.

Endelig passerede de vraget i omtrent tusinde alens afstand, og kort efter så vi båden styre ned mod samme, medens damperen fortsatte sin kurs op mod vind og sø. Hvad der ellers foregik der ude var lidt vanskelig at se på grund af afstanden, men efter nogle spændende øjeblikke forkyndte tilskuernes råb, at båden havde forladt vraget og var på vej mod land. Forsøget var altså lykkedes. At komme tilbage var en forholdsvis let sag, og efter en snes minutters forløb viste båden sig i havnemundingen og lagde kort efter til ved bolværket, hilst af den forsamlede menneskemængde med høje jubelråb.

De skibbrudne, ni mand i alt, befandt sig alle i båden, og selv om de var gennemblødte og forkomne, strålede deres ansigter dog af glæde over at være frelst og igen få fødderne på fast grund. Hjælpende hænder blev overalt udstraks imod dem, og et øje blik efter blev der i Jansens pakrum serveret dem alle en dampende varm kop kaffe, medens en tæt skare omringede dem for at høre lidt om morgenens begivenheder.

Kaptajnen, en høj, mager mand med et rødt skæg, fortalte på ravende norsk, at skibet hed »Morgengry« og var fra Tønsberg. De havde været på vej fra Hartlepool til Odense med kul og havde ikke kunnet klare øen fra sig i det forrygende vejr, da alle sejlene efterhånden var

blæst i laser for dem. Ved nitiden stødte de på Sydvesthagen og var straks klar over, at skibet var fortabt. Forsøget på at sætte en båd ud, som vi ganske rigtigt havde observeret fra toppen af Solbjerg, var sket mod kaptajnens villie og fik da også, som meddelt, et uheldigt udfald. Båden kæntrede straks, som vi havde set, og en mand druknede, medens det med besvær lykkedes at bjærge de tre andre.

Kaptajnen, hvis navn var Asmussen, udtalte sin tak til folkene i redningsbåden, og kort efter holdt to vogne for døren. Sømændene steg op, og i rask trav gik det ad byen til for at få dem for synet med tørre klæder. De havde jo mistet alt og ejede ikke andet end hvad de gik og stod i. Formodentlig bliver de hjemsendte på konsulatets bekostning, så snart der i Købelev har været afgivet søforklaring. Redningsmandskabet var ikke så lidt stolte over deres bedrift, og under lystig opsang haltes båden i land, løftedes på vognen, og med de tiloversblevne heste for satte toget sig i bevægelse mod byen under hurraråb fra de samlede fiskere.

Ulrik og jeg vendte ligeledes næsen hjemad, dygtig trætte og sultne efter morgenens oplevelser, men glade over endelig en gang at have oplevet noget, et drama, som det ikke bliver alle forundt at overvære. Stormen var allerede løjet en del af, inden vi kom hjem, og hen mod aften blev det helt godt vejr, hvorfor vi blev enige om næste dag at sejle ud til vraget for at se det på nærmere hold. Ved middagsbordet var vi genstand for megen opmærksomhed fra de øvrige badegæsters side. De havde holdt sig hjemme på grund af vejret og havde derfor intet set, hvorfor vi idelig måtte fortælle om strandingen, der jo forresten i øjeblikket er det stående tema hele øen over.

Næste morgen skinnede solen fra en skyfri himmel, og da vi ved otte tiden gik til stranden for at bade, var brændingens larm mod ky-

sten det eneste, der mindede om gårsdagens uvejr. Langt ude øjnede vi skroget og de hældende master af det ulykkelige skib, der endnu i går ved denne tid var en kastebold for de frådende bølger, men nu lå urokkelig fast derude, et trist vidne om elementernes magt.

Vi skyndte os at tage vor morgendukkert og hastede derpå til havnen, hvor der denne morgen herskede forholdsvis stilhed, da de fleste både ikke havde været ude, men, grundet på vejret, holdt sig i havn natten over. Jansen havde derfor god tid og var, på vor opfordring, straks rede til at følge med ud til vraget. Han gjorde sin båd klar, og roet af to fiskere, der gerne ville gøre turen med, forlod vi havnen og styrede efter vraget. På afstand kunne vi allerede se en del mennesker bevæge sig der om bord, og da vi nåede derud, viste det sig at være sandholmere, der allerede fra morgenstunden af havde været i begreb med at redde, hvad reddes kunne. Thi skibet selv bliver aldrig mere til skib efter den medfart, storm og sø har givet det.

Vi lagde til midtskibs i læ, hvor skansebeklædningen fuldstændig manglede, og vandet stod ind til næsten midt på dækket. Med besvær kravlede vi om bord og så straks, at dækket af søens magt var sprængt åben midtskibs og hele lastrummet stod fuldt af vand. Holdende os ved den luv skanseklædning balancerede vi agter efter og slap op på taget af hytten. Herfra kunne vi i ro og mag overse hele vraget. Fortoppen var knækket af otte fod over dækket, og i faldet havde den knust alt det opstående og taget store bramstang med sig over bord. Under-merssejlene hang i laser fra ræerne, og overalt i læ slæbte der en mængde stående og løbende rigning udenbords, da det meste af skanseklædningen manglede.

Gennem skylightet så vi ned i kahytten, der ligeledes var halv fuld af vand, og hvor alle inventarie genstande flød mellem hver andre, me-

Hans Hjorth,
7. december 1892.

dens nogle af sandholmerne vadede omkring derinde og bjærgene det mest værdifulde. På dækket var andre beskæftiget på lignende måde. Alt løbende og rørligt gods, som søen havde skånet, bragtes over i den store båd, der lå et stykke derfra, for senere at føres i land og sælges ved auktion. Med interesse betragtede vi alt omkring os og undrede os over, at dette store og vel udrustede skib så hurtig var bukket under for stormens og søens magt. Vel var det ikke ganske nyt, måske en snes år, men det så dog ud til at have været vel vedligeholdt og nok i stand til at ride en storm af under gunstige forhold.

Men her var denne usle klat sand kommen i vejen, og nu lå det store skib splintret og ødelagt, medens småbølgerne lo og klukkede rundt om det, som om de glædede sig over deres værk og længtes efter at begynde den ville dans forfra. - Jansen, der, da vi kom om bord, var forbleven forude i skibet, vinkede nu til os, og med besvær klatrede vi hen til ham. Her stod vandet ikke så langt ind på dækket, og vi kunne derfor med lethed kigge ind i ruffet, hvor skibskisterne flød om mellem hverandre, medens underkøjnernes bundbrædder, madrasser og tæpper dannede en stor bunke nede i læ. På skodderne hang endnu et sønder-slået spejl, gameret af et par mere eller mindre tandløse kamme, nogle kolorerede billeder, en engelsk almanak samt en hel del gamle klæder, og i køjerne så vi flere billeder af ubekendte skønheder af den slags, søfolk ynder at omgås, når de, efter en lang og ensformig rejse atter betræder landjorden.

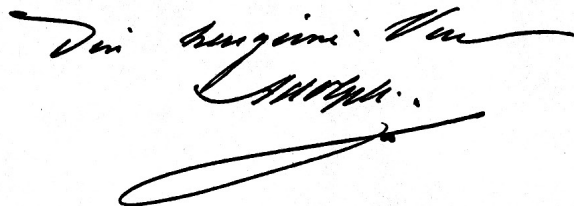
Forude på bakken lå begge ankre fastsurrecte, medens kæderne, som man uden tvivl havde været i begreb med at hale på dækket, var rutschet ned i læ, hvor de lå i en forvirret hob. Skibsklokken, med inskription »Morgengry«, Tønsberg, hang endnu på sin plads, men i kabyssen, hvor vi i forbigående kiggede ind, herskede der et syndigt

roderi, idet søen havde vendt op og ned rå alt der inde. På en hylde fik Jansen øje på et par ganske kønne fajance krus, dekorerede med to korslagte norske flag. Vi sikrede os dem som en lille souvenir og gik kort efter fra borde igen.

Vi roede rundt om vraget for at betragte sandholmerne og more os over den forsigtighed, hvormed de krøb om i rigningen og for rettede det for dem så uvante arbejde med at udskære det løbende gods. Derpå vendte vi stævnen mod havnen og landede kort efter i god behold. Der traf vi havnemester Jørgensen og fik af ham, der er assuranceagent, at vide, at sandholmerne telegrafisk havde købt vraget som det lå for tre hundrede kroner. Senere, når alt rørligt var ilandbjærget, ville der blive afholdt auktion. Dette glædede mig meget, thi jeg havde om bord i »Morgengry« set et barometer hænge i kahytten, som jeg nok kunne have lyst til at eje som en erindring om det ulykkelige skib.

Vort besøg om bord i vraget gav flere af de øvrige sommergæster mod på turen, og i løbet af eftermiddagen var et par stykker af dem ligeledes derude. De sidder nu og drøfter begivenheden, medens jeg har trukket mig tilbage på mit værelse for at skrive til dig, og jeg håber, du vil have fornøjelse af, hvad jeg her har betroet papiret. Efter min plan får du kun et brev til her fra Sandholm. Når vi nu om kort tid mødes, vil du sikkert døje med at kende mig igen. Så store underværker har opholdet herovre bevirket. Du tvivler måske, men vent og se og døm så. Lev vel, kære Otto.

Venlig hilsen fra

A handwritten signature in dark ink, appearing to read 'Otto', with a long, sweeping horizontal stroke underneath.

»Hotel Klitbo«

Sandholm, 21/8 04

Kære Otto!

Nogle få dage efter, at du har modtaget dette brev, kan du sikkert vente mig, formodentlig næste fredag. Så er da min lange ferie til ende, og jeg vender tilbage sund og frisk, styrket på legeme og sjæl. Ja, det har været en herlig tid herovre, og det er da også med vemod, at vi ser afskedens time nærme sig. Jeg siger vi, thi som jeg vist en gang har skrevet, Ulrik følger med. Han har forretninger i hovedstaden og agter sig senere til det sydlige udland. Han har været mig en trofast kammerat herovre og gjort alt for at gøre mig opholdet så behageligt som muligt. Jeg vil savne ham meget, og jeg tør nok smigre mig med, at han vil gøre det samme med hensyn til mig. Vi har jo nu så mange fælles erindringer om fornøjelige timer og glade ture, og forhåbentlig taber vi da heller ikke hinanden helt af syne. Muligvis vi ad åre kan mødes her igen. Ulrik elsker dette mærkelige sted, og også jeg har en klat til overs for denne lille plet, som heldigvis endnu ikke er opdaget. Vi nærer begge det lønlige håb, at det heller aldrig må ske. Det lyder vist lidt egoistisk, men ærlig talt tror jeg, at sandholmerne helst vil være fri for at få »turiststrømmen ledet denne vej«, som vor vært så smukt udtrykker sig. At han ønsker det, er jo ganske naturligt, men de øvrige øboere ser os vist hellere gå end komme, om jeg kender dem ret. De er sikkert sig selv nok, alt nyt og fremmed vil også kun tjene til at gøre dem mere utilfredse med en tilværelse, som de dog, grundet på forholdene, ikke vil være i stand til at forbedre synderlig. Nå, forhåbentlig er den Colombus eller Cortes, der skal erobre Sandholm for civilisationen, endnu ikke født.

Vor vært, hr. Jensen, er ikke glad ved udsigten til at miste os. Han har jo ikke ret ofte slige gæster, som i måneder opholder sig under hans tag og betaler uden at knurre. Han har forøvrigt været meget moderat, og hvad betjeningen angår, har vi ingen grund til klage, thi på et så

afsides sted som her kan man ikke vente, at alt skal være første klasse, og vi vil altid bevare »Hotel Klitbo« i venlig erindring. Vintren må være en sløj tid for den gode vært. Af gæster er der slet ingen og sommerens fortjeneste vist næppe så stor, at den kan bære ham over den døde tid. Hvorledes han klarer sig, er mig en gåde. Formodentlig suger han på labben som de øvrige sandholmere og håber for resten på bedre tider.

Vi er allerede begyndt at tage afsked med vore forskellige yndlingspunkter. Således var vi i forgårs aftes på Solbjerg for endnu en gang at nyde solnedgangen. Vi sad længe tavse på dette ophøjede sted og så solen synke langsomt i havet, medens den vestlige himmel farvedes luende rød, et tegn på smukt vejr den følgende dag. Langt ude mod nord-ost blinkede det nylig tændte fyr, og langsomt svandt skyernes farvepragt, medens natten lidt efter lidt vældede frem og indhyllede land og sø i sit slør. For øvrigt pranger himlen her, ved solens op- og nedgang i klart vejr, i en sådan rigdom af farver, som de, der bor i byerne, slet ikke kender, men som vi her, hvor der er højt til loftet og vidt til væggene, forlængst har lært at beundre og sætte pris på.

Medens jeg husker det, kan jeg da meddele dig, at »Morgengry« nu kun er en »Saga blott«. Tre dage efter strandingen blæste det op til en voldsom storm af nord-vest, og da vi næste morgen fra klitterne spejdede efter vraget, var det sporløst forsvunden. Det frådelide hav havde i nattens løb fuldendt sit afbrudte arbejde og gjort det så godt, at hele øens vestside var bedækket med vragstumper fra det ulykkelige skib. Sandholmerne fik travlt med at bjærge alle de mange forskellige dele, som havet skyllede i land, og med det allerførste vil der blive afholdt auktion over det hele. Vor vært har lovet at købe det i mit forrige brev omtalte barometer og sende det til mig, en lille erindring om »Morgengry« må jeg da have.

I går var vi ved havnen lige fra klokken fem om morgenen til sent på eftermiddagen, idet vi efter Jansens opfordring gav møde med solen for rigtig en gang at se, hvorledes det går til dernede, når bådene kommer ind med silden og fangsten skal sælges.

Jansen var elskværdigheden selv, og skønt han var stærkt optaget det meste af formiddagen, fik han dog tid til at servere os en lille frokost i al tarvelighed, ligesom hans kontor stod til vor disposition, hvis vi, trætte af støjen og færdslen på kajen, ønskede at hvile os. Thi på

Anholt havn,
21. juni 1908.

den ellers så øde havneplads herskede der nu et liv og røre, som vi næppe havde drømt om. I sildetiden er Sandholms havn ukendelig.

Da vi stillede dernede, var det store bassin næsten tom. Der lå kun et par både, som havde tørret garn natten over, men flåden var under opsejling. Inden ret længe så vi bådene runde om Solbjerg og sætte kursen mod havnen. Helt ude i horisonten vedblev de at dukke op, og inden den første nåede havnen, var der over tresindstyve i sigte. De kom næsten alle syd fra, kun nogle få kom fra den modsatte side. Det var mest danske både, let kendelige på deres høje slanke mast og skrogets livlige farver, medens de få svenske udmærkede sig ved tykke, stumpede master og var holdt i mørkere farver. Fire à fem mand, sjældent flere, udgør en båds besætning og deler udbyttet, dog på den måde, at ejeren af båden får en part mere end de øvrige. Enhver må stille med et vist antal garn, og i de to måneder, fiskeriet varer, arbejder nu sådan en besætning sammen og døjer ondt og godt med hinanden. Ofte fiskes der med glimrende held, dog endnu oftere med ringe udbytte, og ca. 5 à 600 kroner pr. mand regnes af disse mennesker for at være en ekstra god betaling for sæsonens slid og slæb. Thi sildefiskeri er hårdt arbejde.

Det foregår altid om natten, helst med frisk kuling og mørkt vejr. Ved solnedgang gives garnene ud og bliver i reglen stående nogle timer, medens båden driver med masten lagt. Den lange række garn spænder over næsten en halv mil, og en stor lanterne på den yderste ende gør det muligt fra båden, at holde øje med rækken og i tide hale den ind, om man skulle drive for nær en eller anden kollega. Kommer man en mørk høstnat sejlen ude til søs, tror man at se en hel by, når på afstand de mange lanterner dukker op, og mangel en dampskibsfører bander de lange garn rækker, der ofte nøder ham til at gøre en stor

omvej for ikke at risikere at ødelægge garnene og muligvis komme til at erstatte dem. De fattige fiskere tåler jo ikke at miste ret mange af deres redskaber, men de må dog ret ofte bære tabet, da det ikke altid er let for dem i mulm og mørke at konstatere skibets navn og hjem sted. - Efter midnat hales garnene ind med håndkraft, ofte et besværligt arbejde. Masten rejses påny, og for fulde sejl sættes kursen mod havnen. De fleste både er nu forsynede med motor, hvad der i stille vejr og modvind, såvel som ved indhalingen af garnene, ofte er dem til stor nytte.

Det var et smukt syn at se hele denne flåde for fulde sejl stævne mod havnen, og med interesse bemærkede vi, hvorledes de, snart ved en eller anden snild manøvre, snart ved at »presse sejl«, søgte at løbe forbi hinanden for at komme først til målet. Efterhånden som de nærmede sig, bjærgede de sejlene, motorerne sattes i gang, og nu mylrede de ind, snart enkeltvis, snart flere i følge, og søgte skyndsomt at få en god plads ved bolværket. Det var alle nette både, gennemgående af ens type, skarpe i bunden, men uventet meget brede, og efter sigende sejler de fortrinligt og klarer sig stolt i alt slags vejr. De manøvrerede alle med en forbavsende lethed og behændighed, og i løbet af et par timer var alle pladser ved bolværket optaget af tre til fire rækker både, den ene uden for den anden.

Så snart en båd var på plads, begyndte besætningen, lutter kraftige, vejrbidte skikkelser, som regel iførte søstøvler, lærredsben klæder og blå skjorter, straks at pille de sølvglinsende sild af garnene, der under hjemfarten havde ligget i det åbne lastrum midtskibs. Bådene er ikke ret store, så det kniber jo med pladsen om bord. Agterparten indtages af motorrummet, og forude findes et ganske lille lukaf til besætningen, medens pladsen midtskibs, som allerede nævnt, er forbeholdt redskaberne eller »næringerne«, som de kaldes i fiskersproget. Helt agterude

findes der et lille åbent hul til rorsmanden, hvori han kan sidde og styre, samt dirigere skøderne, når han er alene på dækket. Sejlene er som regel barkede dvs. smurte i en blanding af tjære og talg, der giver dem en rødgul farve, men gør dem meget stærke og holdbare. Foruden navnet har alle bådene et registreringsnummer og et hjemsteds bogstav malet i stævnen, så at de indviede ved første øjekast kan se, hvor de hører hjemme. Med hensyn til navnene finder der en rig variation sted. Næst efter et utal af kvindenavne synes dog vore hjemlige søheltes at være i høj kurs, men også Boerkrigen har leveret en del. Således så vi

Damperen »Mjølner«
i Anholt havn.

både en Krüger, en Botha, en de Wet og en de Lary, ja, selv en Dreyfus fandt vi imellem dem.

- Forøvrigt forbavsedes vi over, så lidt plads der i grunden er på dækket af en sådan båd, og jeg begriber ikke, hvorledes de mennesker klarer sig i storm og uvejr. Det hører dog efter sigende til sjældenhederne, at en mand falder over bord. De må være vant til turen og forstå at balancere langs det åbne dæk, selv om fartøjet arbejder aldrig så meget.

Foruden Jansen og vor ven Anton er her i denne tid adskillige opkøbere, hvem silden har lokket over for at gøre forretning. Som regel enes de ganske godt, fortalte Jansen os, men undertiden, navnlig når det er småt med sild, kommer de i totterne på hinanden, og da ler fiskerne lunt, thi de ved, at så går priserne gerne op. Denne morgen lod de herrer til at være enige, men der var da også masser af sild, næsten flere end eksportørerne kunne skille fiskerne af med. Medens sværmen af både kom ind, stod Anton på post yderst på midtermolen og råbte dem an en for en.

»Hvormange ol har I?« brølede han af sine lungers fulde kraft for at overdøve motoren. Svarene lød jo højst forskelligt, idet fangsten i almindelighed varierede fra 30 til 150 ol pr. båd.

Så snart et fartøj lagde til, sprang eksportørerne straks om bord for at se på fangsten, men der faldt sjælden eller aldrig mere end et bud. De øvrige holdt sig tilbage, og vi fik hurtig forståelsen af, at de pænt delte de forskellige både mellem sig, således at de nogenlunde fik lige mange sild hver. Kun en enkelt gang var de ved at blive uenige om, hvem der skulle have silden. Båden kom nemlig fra nordsiden af øen, hvor der, ifølge en gammel tradition, altid fanges de største sild, og jeg må tilstå, at uden at være kender så jeg også straks, at dette var prima varer. Dagens pris havde hidtil været 1,25 pr. ol, men nu kunne en af

de fremmede opkøbere ikke dy sig længere og bød 1,40. En tredje bød straks 1,50, men nu kom Anton farende, og da han så kvaliteten, råbte han:

»Nej hold, min far! Det er fine varer. Jeg byder fem øre mere!« Samtidig så han sig triumferende om i kredsen, og da ingen bød ham over, fik han silden, for kort efter at dele den med Jansen. Der opstod lidt skænderi iblandt flokken, men omsider lykkedes det dem begge at stille de andre tilfreds, og der blev da ikke mere vrøvl den gang.

Efterhånden kom der flere og flere både ind, og overalt var besætningerne i travl virksomhed. Nogle pillede sildene af garnene, andre hentede kasser hos eksportørerne, medens atter andre talte fisken op, fire ol i hver kasse, lidt salt imellem, og så hen til damperen med dem. Her stod eksportørerne og tog imod, og lige så hurtigt som en halv snes mand kunne skovle lidt is i hver kasse, blev de sømmede til og langede om bord. Jansen havde nok at gøre med at holde rede på sin part, og inde fra ishuset, hvor knusemaskinen var i stadig virksomhed, kom hans folk løbende med isen i kurve, så hurtig de kunne få dem fyldte. Fire mand skovlede is i kasserne, to mand sømmede lågene til, medens en mærkede dem og fire langede dem om bord. Alt var lutter travlhed.

Det morede os meget at gå rundt fra den ene båd til den anden for at se, hvor hurtig folkene kunne pille den sølvglinsende sild af garnene. Alle arbejdede de ufortrødent, om mad og hvile var der ikke tale, før fangsten var afleveret og garnene påny gjort rede til brug. En enkelt båd havde fået garnene »snoet«, et ubehageligt tilfælde, bevirket af vind og strøm, der får garnene til at flyde op og klumpe sig sammen til lange strimler. Når »næringerne« således snoer sig sammen, vanker der naturligvis ingen fangst, men en mængde arbejde med at rede dem ud igen. At have »næringssorger« kalder man sligt et tilfælde.

Flittige, arbejdsvante hænder flåede i garnene, og de store dynger af fisk voksede bestandig i det lille lastrum, indtil kasserne kom og optællingen begyndte. At holde en båd ren i sildetiden er næsten umuligt. Blod og slim udbredte en stram lugt i de små fartøjer, og alt var bedækket med sildeskæl. Ikke alene i båden, men på redskaber, i klæder op på køjetøj, ja, så galt i maden fandtes de. Alt var, for at bruge et af Jansens udtryk, fuldt af skæl lige fra fløjknappen til kølen. Foruden sild så vi også små makreller, en enkelt hornfisk, nogle fjæsinger og et utal af vandmænd i garnene, noget, der altsammen måtte fjernes, inden garnene bæres i land til tørring på den udtrakte havneplads.

Vi indlod os i samtale med flere af fiskerne, både danske og svenske, og fandt, at de gennemgående var høflige og flinke folk med et lyst syn på livet og glade og fornøjede ved deres anstrængende dont. Som en mærkelighed kan jeg anføre, at de næsten alle brugte flertalsformen om sild og ol.

»Køber I silder idag?« var det sædvanlige spørgsmål, hvormed de henvendte sig til opkøberne.

»Åh jo. Måske. Hvormange har I?« »Fyrretyve oler« lød svaret.

Dette med silder og oler forekom os yderst pudsigt og morede os meget at høre på.

Henimod middag var de fleste af bådene færdige, og størsteparten af silden om bord i damperen. For at skynde på efternølerne lod kaptajnen dampfløjten lyde, men klokken blev dog over tolv, inden alt var i orden og »Urania« kunne forlade havnen med 1400 kasser sild ombord, bestemt til Eckernförde. Af al den sild, der eksporteres fra Sandholm, går størsteparten til Eckernförde, hvor den røges og forsendes videre ind i Tyskland. To dampere besørger skiftevis transporten, idet de netop kan gøre turen frem og tilbage på to dage og således laste hveranden

dag på Sandholm. Kun undtagelsesvis går der mindre partier til København eller Sverrig.

Så snart damperen havde forladt havnen, faldt der lidt mere ro over gemytterne. Jansen gik for at telegrafere, og da han kom igen, trak han sig tilbage for at lave lidt mad, noget, hvortil han såvel som vi andre i høj grad trængte. En del af fiskerne havde nu fået deres garn i land, og benyttende de langs havnen løbende spor kørte de dem på små trollier ud til tørrepladserne, og overalt spredtes de brune garn ud på græsset til tørring i solen. Hver fjerde eller femte dag må dette gentages, ellers ødelægges garnene alt for hurtigt af slim og saltvand, trods det, at de er barked i et ostindisk plantestof, »Kateku« kaldet, for at opnå større varighed.

Så snart spredningen af garnene var besørget, så man fiskerne rundt om i bådene i færd med at spise til middag. Som regel lå de lejrede på dækket omkring en stor gryde med kartofler og en mægtig pande med stegte sild, og det var en fornøjelse at se, med hvilken appetit de tømte deres tallerkener og påny langede ud efter en frisk portion, medens affaldet meget bekvemt kastedes over bord. Ovenpå maden drak de stærk sort kaffe af store kruse, hvorpå de fleste trak sig tilbage for at få sig en lur, inden de igen skulle ud til deres natlige dont.

Ret megen ro til at sove blev der dog ikke, thi af og til kom en trollie rullende ude fra tørrepladserne, belæsset med garn, og på kajen gik der enkelte skikkelser og samlede sten sammen, som de bar bort i et trug og raslende lod falde ned i lasten på deres fartøj. Garnene er nemlig »stenede« på underkanten for at stå lodrette i vandet, medens overkanten af det flere fod dybe garn bæres oppe af små tønder eller bøjer, de såkaldte »kopper«. I stedet for sten bruges der dog nu af mange en slags sænkere af bly, der vel er dyrere, men mere praktiske end stenene, der

må fjernes, hver gang redskaberne skal i land til tørring. - Inden vi var halvt færdige med vort måltid, begyndte fiskerne at henvende sig for at få deres betaling, så at Jansen måtte løbe fra og til det meste af tiden. Det generede ham dog ikke. Han lod til at være vant dertil og gav os end også adskillige oplysninger om sildefiskeriet, medens vi spiste.

»Som De ser«, sagde han blandt andet, »er det jo en travl tid for os, sammenlignet med den øvrige del af året, men der er jo også penge at tjene. Dog er vi alle glade, når sæsonen er forbi, thi lidt trættende bliver dog dette sjov i længden. Det kniber også med isen. Den skulle gerne holde ud, thi den er næsten uundværlig. Sild, der er ordentlig isede, bringer altid en højere pris end en vare, der kun har fået salt. Navnlig først i sæsonen, medens vejret endnu er varmt, har det overordentlig meget at sige«. »Hvormange kasser har De med damperen i dag?« spurgte Ulrik. »Næsten firehundrede. Det er omtrent så mange, som vi kunne overkomme at ekspedere. Her var jo rigelig med sild idag, og dog er jeg vis på, at der er mange både sejlede hjem. Alle de store laster kommer ikke her ind. Fiskerne forefrækker at løbe hjem, når de har større partier fra 300 til 600 ol. Når prisen er et par kroner, kan det dog blive til noget. Undertiden fanger en enkelt båd så mange sild, at ballasten må kastes over bord for at skaffe plads til fangsten og forhindre, at fartøjet skal synke med al den rigdom. Man har eksempler på, at en enkelt nats udbytte har været ca. 300 kroner pr. mand, men lotterispil er og bliver det dog, thi medens en båd kan få fuld last, må den næste, lige ved siden af, ofte nøjes med nogle få ol eller slet intet. Vejret spiller også en stor rolle. Der fiskes bedst med stiv kuling og mørkt vejr. I stille vejr fanges der ingen sild. Vestlige og nordlige vinde giver flere sild end sydlige og sydøstlige, da fisken lader sig trykke af vinden«.

Her blev han afbrudt af en lille barbenet dreng, der uden at sige et ord overrakte ham et telegram. Jansen åbnede det i hast, og et fornøjet smil gled over hans ansigt.

»Ha! ha! Silden har kostet fire mark i Eckernförde i dag, og jeg har ca. 1000 ol dernede. Når de her har kostet 1,50, så bliver det jo en ganske net fortjeneste, selv om udgifterne er store. Ikke sandt, mine herrer? - Det er ikke hver dag, at man er så heldig, ofte vanker der smæk, skønt jeg må ikke klage. - Vi må have en lille ekstra kaffe i den anledning«.

Trods vore protester skænkede han dog kopperne fulde påny og satte en flaske cognac på bordet. Vi fik dog ikke rigtig ro til at nyde den ekstra kaffe, thi, flere og flere mødte op for at få deres penge, og inden enden tog det, var Jansens pengebeholdning svunden godt ind.

»Der er heldigvis flere, hvor de kommer fra«, råbte han fornøjet og låsede pengeskabet, »men kom, nu vil vi ud og se flåden gå til søs«.

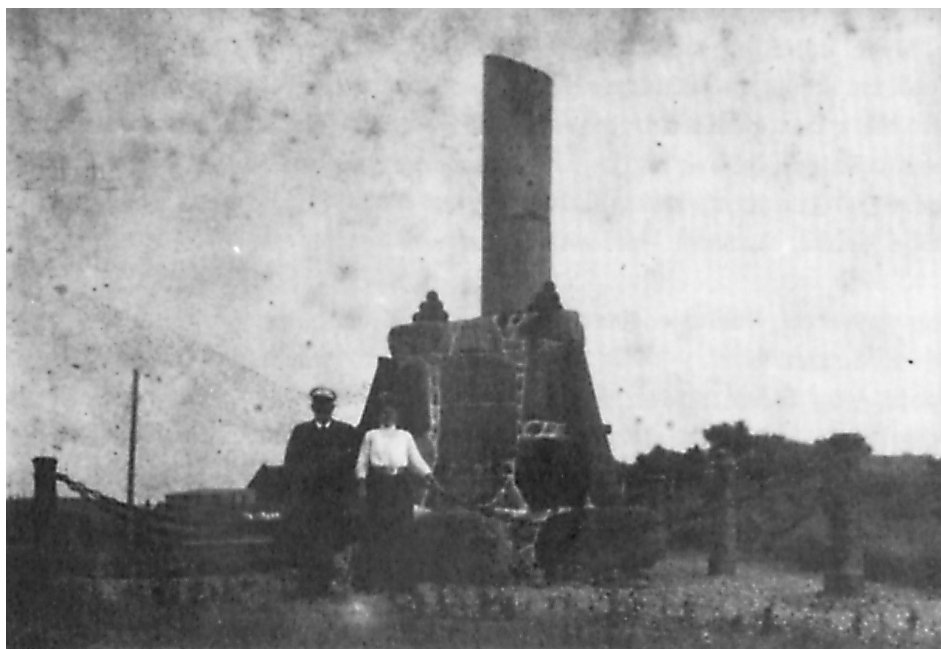
Ude på kajen var Jansens folk beskæftigede med at ordne de mægtige stabler af kasser, der rundt om fyldte næsten hele pladsen. Det gjaldt om at have dem rede til næste dags fangst, og nede i slæbestedet skrubbede og skyllede fire mænd af fuld kraft, medens andre slæbte kasserne til og fra og stablede dem op, efterhånden som de var i orden. Vi gik ud på en af molerne og tog plads på nogle tomme kasser for at overvære flådens afsejling. Vi kom ikke til at vente længe.

Den forholdsvis ro, der i øjeblikket herskede, sammenlignet med morgens travlhed, blev pludselig afbrudt ved de skarpe, uregelmæssige smæld, som en motor giver, når den er sat i gang uden at være tilstrækkelig varm, og en af bådene lagde fra bolværket. Dette var signalet til en almindelig opfyring over hele linien, og efter få minutters forløb herskede der en djævelsk larm over hele havnen. Motorerne hvædede, spyttede og knaldede som besatte, sejlene straktes op, og under lystige

Fremmede til kaffe.
Sidste søndag på Anholt.

Elise og Hans Hjorth
den 22. august 1910.

tilråb stræbte bådene at overbyde hverandre i at komme først afsted og nå fiskepladsen før solnedgang.

To og tre, undertiden flere i rad, stod de lette fartøjer ud gennem indløbet og skummede i rask fart syd på nejende og dukkende sig under sejlenes pres. Det var et meget smukt syn at se hele denne flåde spredt over havets overflade, næsten smukkere end da den kom ind om morgenen, thi nu havde vi den mere samlet og kunne kritisere hver enkelt båd, når den under udsejlingen passerede tæt forbi os. Kun ganske enkelte, mest svenske både, krydsede nord på for at søge lykken på den modsatte side af øen. Størsteparten holdt, som allerede nævnt, sønder på, og en time efter, at de havde forladt havnen, var de næsten alle ude af sigte.

Vi beredte os nu til at vandre hjemad, og efter at have taget afsked med Jansen og takket ham for den interessante og lære rige dag så vel som hans gæstfrihed, tog vi vejen op gennem klitterne. Heroppe fra højderne kunne vi endnu tydeligt se alle bådene og talte over halvtredsindstyve, før de på grund af den store afstand begyndte at løbe sur for os. - Jeg er meget glad over, at jeg nåede at få hele denne virksomhed at se, og håber da også, at denne min beretning om sildefiskeriet vil interessere dig. De færreste aner vist næppe, at der hvert år i august og september rører sig et sådant liv på denne ellers så øde og ukendte ø.

I dag har jeg så småt begyndt at samle mine sager sammen og skriver nu på dette mit sidste brev herfra. Værten fortalte mig i morges, at en af bådene i løbet af natten havde gjort en uhyggelig fangst, idet den havde fået den nordmand i garnene, som druknede forleden, da »Morgengry« strandede. Sølle fyr, nu bliver han vel jordet her mellem lutter fremmede, langt fra sin hjemstavn, skønt det må da være bedre end at tjene fiskene til føde. For øvrigt forekommer det ret ofte, at man her

finder en »strandvasker«, og på kirkegården ligger der ikke så få, som havet har givet fra sig, uden at det har været muligt inden begravelsen at konstatere deres navn og hjemsted.

Dette brev sender jeg i morgen med en af fiskerbådene, som sejler hjem med en syg mand, og i overmorgen forlader vi begge øen med »Karen Margrethe«. Post Thomas har lovet os godt vejr og en rask overfart, og fredag morgen arriverer vi, om det går vel, i hovedstaden pr. bane. Jeg forventer, du giver møde på banegården for at se os to solbrændte sandholmere træde ud, og sørg endelig for at have en lille pæn frokost parat, under hvilken du skal få lov at spørge om alt, hvad du ikke gennem mine breve har fået rigtig rede på angående denne mærkelige plet, dette lille stykke Danmark, hvor jeg har befundet mig så vel, og som jeg inderlig håber og ønsker, at jeg ikke har set for sidste gang.

Lev vel, kære Otto, modtag mange venlige hilsner, og med ønsket om et glædeligt gensyn forbliver jeg

Din hengivne Ven
Alfred.

Elise og Hans Hjorth i dagligstuen
i Brogade 1, Nørresundby.

